



YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ  
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ  
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

# ERKEN DÖNEM ŞEMALAR, UYUMSUZ BAŞ ETME BİÇİMLERİ VE SİGARA BAĞİMLİLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

DOĞANAY ÇELİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŞA  
2021

# ERKEN DÖNEM ŞEMALAR, UYUMSUZ BAŞ ETME BİÇİMLERİ VE SİGARA BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ

DOĞANAY ÇELİK

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ  
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI  
YRD. DOÇ. EZGİ ULU

LEFKOŞA  
2021

## KABUL VE ONAY

Doğanay elik tarafından hazırlanan ‘‘Erken Dönem Şemalar, uyumsuz baş etme biçimleri ve sigara bağımlılığı arasındaki ilişki’’başlıklı bu çalışma, 01/02/2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

## JÜRİ ÜYELERİ

.....  
**Yrd. Doç. Dr. Ezgi ULU (DanıŐman)**  
Yakın Doğu Üniversitesi  
Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

.....  
**Dr. Gönül TaŐıđolu (BaŐkan)**  
Yakın Doğu Üniversitesi  
Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

.....  
**Yrd. Doç. Dr. Yasemin Sorakin**  
Yakın Doğu Üniversitesi  
Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik DanıŐmanlık

.....  
**Prof. Dr. K. Hsn Can BaŐer**  
Lisansüstü Eğitim Müdürü

## BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- Tezimin tamamı heryerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

Tarih

İmza

Doğanay Çelik

## TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez süresince bilgisini ve anlayışını esirgemeyen sevgili hocam, danışmanım Ezgi Ulu' ya gönülden teşekkür ediyorum.

Araştırmanın gerçekleşmesinde büyük emeği olan Sinan İnanç Başören'e, bilgisini paylaşmadaki cömertliğinden ötürü Uzm. Psikolog Muhammed Arıkan'a, dostlukları ve yardımları için teşekkür ederim.

Bu araştırmanın gerçekleşmesini sağlayan tüm katılımcılara ve katılımcılara ulaşmama yardımcı olan başta aileme ve tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim. Son olarak, hep yanımda olduklarını bildiğim, tüm eğitim hayatım boyunca üzerimde en fazla emeği olan sevgili annem Nuriye, babam Duran, kardeşim Hüseyin, abim Yusuf, ablam Derya'ya yaşadığımız ve paylaştığımız her an için teşekkür ederim.

## ÖZ

### ERKEN DÖNEM ŞEMALAR, UYUMSUZ BAŞ ETME BİÇİMLERİ VE SİGARA BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Bu araştırmanın amacı erken dönem uyumsuz şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri ile sigara bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini Antalya kent merkezinde yaşayan, 18 yaş ve üzeri 300 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada Sosyo-Demografik Bilgi ve Sigara Kullanım Sıklığını Ölçme Formu, Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi, Young Kaçınma Ölçeği, Young Telafi Ölçeği ve Young Şema Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma modeli olarak ilişkiisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre erken dönem uyumsuz şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri ile sigara bağımlılığı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin varlığı saptanmıştır. Demografik değişkenler göz önünde bulundurulduğunda, cinsiyet ve sigaraya ilk başlama nedeni değişkeni ile kaçınma, telafi ve şema ölçeklerinin tüm alt ölçekleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu kapsamda cinsiyet değişkeninin sigara bağımlılığında erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimlerine bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte yaş, eğitim durumu ve ekonomik durum ile erken dönem uyumsuz şemalar ile uyumsuz baş etme biçimleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda yaş değişkeninin sigara bağımlılığında erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri üzerinde negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin varlığı saptanmıştır. Negatif yönlü ilişkinin sebebi, yaş, eğitim durumu ve ekonomik durumun pozitif yönlü artması karşısında, erken dönem uyumsuz şemalar ile uyumsuz baş etme biçimlerinin negatif yönlü bir artış göstermesidir. Araştırma sonucuna göre sigara bağımlısı genç bireylere gereken psikolojik destek sağlanması, bu konuda genç nesillerin topluma sağlıklı bir şekilde geri kazandırılmalarına yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi; ve sigara bağımlılığına yönelik olarak okullarda gerekli eğitimler verilerek, eğitim faktörünün sigara bağımlılığını engelleyici etkisinden yararlanılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Sigara, Bağımlılık, Erken Dönem Şemalar, Uyumsuz Baş Etme Biçimleri, Sigara Bağımlılığı

## ABSTRACT

### THE RELATIONSHIP OF EARLY PERIOD SCHEMES, MALADAPTIVE COPING STYLES AND SMOKING ADDICTION

The aim of this study is to examine the relationship between early maladaptive schemas and maladaptive coping styles and cigarette addiction. The sample of the study consists of 300 participants living in Antalya city center. Socio-Demographic Information and Smoking Frequency Measurement Form, Fagerström Nicotine Addiction Test, Young Avoidance Inventory, Young Compensation Inventory and Young Schema Inventory were used in the study. Relational scanning method was used as the research model. According to the results of the study, a positive significant relationship was found between early maladaptive schemas and maladaptive coping styles and smoking addiction. Considering the demographic variables, no significant difference was found between gender and the reason for starting smoking variables and all subscales of avoidance, compensation, and schema scales. In this context, it was concluded that gender variable had no effect on early stage schemas and maladaptive coping styles in cigarette addiction. However, it was concluded that there was a significant relationship between age, educational status, economic and educational status, and early maladaptive schemas and maladaptive coping styles. In this context, a significant negative relationship was found between the age variable in cigarette addiction on early schemas and maladaptive coping styles. The reason for the negative relationship is that in the face of the positive increase in age, education and economic status, there is a negative increase in early maladaptive schemes and incompatible coping styles. According to the results of the research, it was recommended that the necessary psychological support should be provided to young people who are addicted to smokers, efforts should be focused on the healthy reintegration of young generations into the society, and the necessary training should be given in schools for cigarette addiction, and the effect of the education factor to prevent smoking addiction should be used.

**Keywords:** Smoking, Addiction, Early Schemas, Incompatible Coping Styles, Smoking Addiction

## İÇİNDEKİLER

### KABUL VE ONAY

### BİLDİRİM

TEŞEKKÜR .....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT .....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	ix
KISALTMALAR .....	xii

1. BÖLÜM.....	1
GİRİŞ .....	1
1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı .....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
2. BÖLÜM.....	8
KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
2.1. Şema Tanımı.....	8
2.2. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Özellikleri .....	9
2.3. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar ve Şema Alanları .....	10
2.3.1 Kopukluk ve Reddedilmişlik Alanı.....	11
2.3.1.1. Terk Edilme/İstikrarsızlık .....	11
2.3.1.2. Güvensizlik .....	11
2.3.1.3 Duygusal Yoksunluk.....	11
2.3.1.4. Kusurluluk/Utancı .....	12
2.3.1.5. Sosyal İzolasyon/Güvensizlik .....	12
2.3.2. Zedelenmiş Otonomi Alan.....	12
2.3.2.1. Tehditler Karşısında Dayanıksızlık .....	12
2.3.2.2. İç İçelik/Bağımlılık .....	13
2.3.2.3. Başarısızlık .....	13



2.3.2.4. Yetersizlik .....	13
2.3.3. Zedelenmiş Sınırlar .....	13
2.3.3.1. Yetersiz Özdenetim .....	14
2.3.3.2. Hak Görme/Büyüklik .....	14
2.3.4. Diğerleri Yönelimlilik Alanı .....	14
2.3.4.1. Boyun Eğicilik .....	14
2.3.4.2. Kendini Feda .....	14
2.3.4.3. Onay Arayıcılık .....	15
2.3.5. Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık Alanı .....	15
2.3.5.1. Cezalandırıcılık .....	15
2.3.5.2. Karamsarlık .....	15
2.3.5.3. Duyguları Bastırma .....	15
2.3.5.4. Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik .....	16
2.3.6. Algılanan Ebeveyn Tutumu .....	16
2.4. Uyum Bozucu Baş Etme Stilleri ve Baş Etme Tepkileri .....	16
2.4.1. Uyum Bozucu Baş Etme Stilleri .....	17
2.4.1.1. Şema Teslimi (Şemaya Teslim Olmak) .....	17
2.4.1.2. Şema Kaçınması (Şemadan Kaçınmak) .....	17
2.4.1.3. Şema Aşırı Telafisi (Şemayı Aşırı Telafi Etme) .....	18
2.5. Bağımlılık .....	18
2.6. Sigara Bağımlılığı .....	20
2.6.1. Sigaranın Sağlık Üzerindeki Olumsuz Sonuçları .....	21
2.6.1.2. Sigara İçmenin Risk Faktörleri .....	23
2.7. Literatür Taraması .....	25
3. BÖLÜM .....	28
YÖNTEM .....	28
3.1. Araştırma Modeli .....	28
3.2. Araştırma Evreni ve Örneklemi .....	28
3.3. Veri Toplama Aracı .....	30
3.3.1. Sosyo-Demografik Bilgi ve Sigara Kullanım Sıklığını Ölçme Formu .....	30
3.3.2. Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi .....	30
3.3.3. Young Kaçınma Ölçeği .....	31
3.3.4. Young Telafi Ölçeği .....	31

3.3.5. Young Şema Ölçeği .....	32
3.4. Verilerin Uygulanması .....	32
3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	33
4. BÖLÜM.....	35
BULGULAR.....	35
4.1. Young Kaçınma (Young-K) Ölçeği ile Katılımcıların Sosyo- Demografik Değişkenleri Arasındaki İlişkinin Analizi.....	35
4.2. Young Telafi (Young-T) Ölçeği ile Katılımcıların Sosyo-Demografik Değişkenleri Arasındaki İlişkinin Analizi .....	49
4.3. Young Şema (Young-Ş) Ölçeği ile Katılımcıların Sosyo-Demografik Değişkenleri Arasındaki İlişkinin Analizi .....	64
4.4 Faktörler Arası İlişkilerin Ölçülmesi/Korelasyon Analizi .....	91
5. BÖLÜM.....	94
TARTIŞMA .....	94
6. BÖLÜM.....	99
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	99
6.1. Sonuç.....	99
6.2 Öneriler .....	100
KAYNAKÇA .....	102
EKLER.....	113
İNTİHAL RAPORU .....	117
ETİK KURUL RAPORU.....	118

## TABLolar DİZİNİ

<b>Tablo 1.</b> Katılımcıların Sosyo-Demografik Niteliklerine Dair Frekans Tablosu .....	29
<b>Tablo 2.</b> Normallik Testi Sonuçları.....	34
<b>Tablo 3.</b> Cinsiyet Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik t-Testi Analizi .....	35
<b>Tablo 4.</b> Yaş Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik.....	36
<b>Tablo 5.</b> Yaş Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi .....	38
<b>Tablo 6.</b> Ekonomik Durum Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik .....	39
<b>Tablo 7.</b> Ekonomik Durum Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi .....	41
<b>Tablo 8.</b> Eğitim Durumu Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik .....	42
<b>Tablo 9.</b> Eğitim Durumu Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi .....	44
<b>Tablo 10.</b> Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik.....	45
<b>Tablo 11.</b> Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi.....	47
<b>Tablo 12.</b> Sigaraya Başlama Nedeni Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi.....	48
<b>Tablo 13.</b> Cinsiyet Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik t-Testi Analizi .....	49
<b>Tablo 14.</b> Yaş Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik.....	50
<b>Tablo 15.</b> Yaş Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi .....	52
<b>Tablo 16.</b> .....	53
Ekonomik Durum Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik.....	53
<b>Tablo 16.</b> Ekonomik Durum Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik (Devam).....	54
<b>Tablo 17.</b> Ekonomik Durum Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi .....	55

<b>Tablo 18.</b> Eğitim Durumu Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik .....	57
<b>Tablo 19.59</b> Eğitim Durumu Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi.....	59
<b>Tablo 20.60</b> Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik.....	60
<b>Tablo 21.62</b> Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi .....	62
<b>Tablo 22.63</b> Sigaraya Başlama Nedeni Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi .....	63
<b>Tablo 23.</b> Cinsiyet Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik t-Testi Analizi .....	65
<b>Tablo 24.</b> Yaş Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik.....	66
<b>Tablo 24.</b> Yaş Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik (Devam).....	67
<b>Tablo 25.</b> Yaş Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi .....	70
<b>Tablo 26.</b> Ekonomik Durum Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik .....	72
<b>Tablo 26.</b> Ekonomik Durum Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik (Devam).....	73
<b>Tablo 27.</b> Ekonomik Durum Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi .....	76
<b>Tablo 28.</b> Eğitim Durumu Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik .....	78
<b>Tablo 28.</b> Eğitim Durumu Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik (Devam).....	79
<b>Tablo 29.82</b> Eğitim Durumu Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi .....	82
<b>Tablo 30.84</b> Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik.....	84
<b>Tablo 30.</b> Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik (Devam).....	85
<b>Tablo 31.</b> Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi.....	88
<b>Tablo 32.</b> Sigaraya Başlama Nedeni Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi.....	90

<b>Tablo 33.92</b> Katılımcıların Young Kaçınma, Young Telafi ve Young Şema Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyonlar.....	92
---	----

## KISALTMALAR

<b>Ark.</b>	: Arkadaşları
<b>KKTC</b>	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
<b>şT</b>	: şema Terapi
<b>YKÖ</b>	: Young Kaçınma Ölçeği
<b>YşÖ-KF3</b>	: Young şema Ölçeği Kısa Formu 3
<b>YTÖ</b>	: Young Telafi Ölçeği

## 1. BÖLÜM

### GİRİŞ

Günümüzde sigara kullanımı, en büyük halk sağlığı sorunlarından biri olarak görülmekte olup, (Dünya Sağlık Örgütü, 2015) hem fiziki, hem de psikolojik sağlık üzerindeki olumsuz etkileri birçok akademik çalışma tarafından kanıtlanmıştır. Nitekim alan yazına bakıldığında sigara kullanımı ile kanser (Leffondre, 2002; Furrukh, 2013; Remen vd., 2018), kardiyovasküler hastalıklar (Burns, 2003; Bazzano vd.,2003; Messner ve Bernhard, 2014), hipertansiyon (Niskanen vd.,2004; Thuy vd.,2010), inme (Özer, 2015; Güzey Aras ve Güngen, 2018), diyabet (Eliasson, 2003; Yeh vd.,2010; Clair vd.,2013) ile doğrudan ilişkiye sahiptir. Bununla birlikte sigara kullanımı ile psikolojik sağlık arasında da doğrudan bir ilişki tespit edilmiş olup (Brion vd.,2010: 57-61), alan yazında sigara kullanımının şizofreni (Lohr ve Flynn, 1992; Ziedonis ve George, 1997), bipolar bozukluk (Itkin, Nemets ve Einat, 2001; Jackson vd.,2015), alkol kullanım bozukluklarında (Falk, Hsiao-Ye ve Hiller-Sturmhofel, 2006; Pennington vd.,2015), duygu durum bozukluklarında (Diwan vd.,1998; de Leon vd., 2002), anksiyete bozukluklarında (Morrell ve Cohen, 2006; Mykletun vd., 2008), kişilik bozukluklarında (Wakschlag vd.,1997; Chou vd., 2016) ve madde kullanım bozukluklarında (Lewinsohn, Rohde ve Brown, 1999; Kalman, Morissette ve George, 2005) yaygındır.

Sigaranın bu denli zararlı olması beraberinde sigara bağımlılığına yol açan ve bu bağımlılığı devam ettiren neden ve etkenlerin saptanmasını gerekli hale getirmektedir. Bu kapsamda sigara bağımlılığına neden olan ve devam ettiren etkenlerden biri de, bu araştırmanın ana konusunu oluşturan erken dönem şemalar ile uyumsuz baş etme biçimleridir.

## 1.1. Problem Durumu

Erken dönem uyumsuz şemalar (EMS) bireyin çocukluk ve ergenlik çağında kendisi ve diğerlerine yönelik olarak geliştirmiş olduğu, uzun vadede insanın psikolojik durumunu bozan herkeste olabilecek bilişsel kalıplardır. Bunlarla beraber söz konusu şemalar salt bilişsel seviyede gelişmeyip, hatıralar, duygu ve bedensel hislerden de meydana gelmektedir. Şemalar, bireyin yaşamı süresince gitgide karmaşık bir hal alır ve ciddi bir seviyeye dek yıkıcıdır (Young Klosko ve Weishaar, 2013). Şemalar, yaşamın ilk yıllarının erken aşamalarında ve ergenlik döneminde başlamaktadır. Erişkinlik döneminde ise şemalar, travmatik çocukluk deneyimlerine benzer olarak yaşanan olaylar ile tetiklenmektedir. Söz konusu şemalardan birinin tetiklenmesi durumunda bireyin acı, utanç, korku veya öfke gibi güçlü olumsuz duygularla karşı karşıya kalması oldukça olasıdır. Bu kapsamda tüm bu şemalar, çocukluk dönemi travmaları ve çocukluk döneminde karşı karşıya kalınan kötü davranışlardan kaynaklı olmamakla birlikte, tamamı yıkıcı niteliktedir ve çoğunluğu çocukluk ve ergenlik döneminde sistematik bir şekilde tekrarlanan zarar verici deneyimlere dayalıdır. Söz konusu zarar verici deneyimlerin etkisi birikmekte ve bu zararlı deneyimler, şemaların meydana gelmesine neden olmaktadır (Young Klosko ve Weishaar, 2013). Bu kapsamda şema terapi kavramı, günümüzde önem kazanan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şema terapi Jeffry Young ile ekip üyeleriyle birlikte ortaya konan henüz yeni bir psikoterapi kuramıdır. Bilişsel davranışçı terapi ve konseptleri çoğaltılarak oluşan şema terapiye dahilinde bir çok psikoterapi kuramlarının nazari ve yöntem yönlerini de içeren kişiler arası ve yaşantısal teknikleri içinde içine alan bütüncü ve gelişime açık bir terapidir (Young vd., 2013). Ekolün çıkış noktası bilişsel davranışçı terapiye dayansa da, aslında bilişsel terapinin genişletilmiş versiyonudur. Aynı zamanda şema terapi nörobiyolojik çalışma ve proseslerle de iyiden iyiye ilişkili bir kuramdır (Roediger, 2015). Özellikle bağlanma ekolü (Bowly ve Ainswort) ve nesne ilişkileri ekolü (Margaret Mahler ve Donald Winnicot) şema terapinin yapısının oluşmasında faydalanılan referanslar olmuşlardır (Rafaeli vd., 2016). Bowly'nin



oluşturduğu bağlanma kuramı ve çocukluk dönemi uyum bozucu şemaların içinde kuramsal ve uygulamalı manada sıkı sıkıya bir ilişki bulunmaktadır (Soygüt ve Çakır, 2009). Nitekim yapılan araştırmalarda kaygılı ve saplantılı ilişki yaşantıları olan kişilerde, güvenli ilişki yaşantısı var olan insanlara göre henüz erken dönem işlev bozucu şemaya rastlanmıştır (Gör vd., 2017).

Şemalar, duygu, fikir, hatıra ve bedensel hislerden meydana gelmektedir. Tutumlar ise direkt şemalara dahil ögeler olarak onaylanmaz ve baş etme stilleri olarak literatürde yer alırlar (Young vd., 2013). Ana perspektifte üç ana telafi etme stili yer alır. Bunlar teslim olma, aşırı telafi ve kaçınma baş etme stilleridir. Kişiler uyum bozan şemalarıyla birlikte, bu işe yaramaz baş etme biçimleriyle baş etmeye uğraşırlar. Bu baş etme stilleri erken dönem veya geçmiş dönemde bireyi zarar verici olaylardan koruyor ve savunuyorken, işlevsel durumdayken yetişkinlik dönemlerinde uyum bozan ve işlevi olmayan bir nitelik ya da anlam katmıştır. Bu haldeyken şema terapi uygulamalarını barındıran tedavileri yapılmalı ve ya iyileştirilmeleri sağlanmalıdır.

Sigara içmek kısa zaman dilimi için işlevsel olsa da uzun dönemde büyük sorunlar ve sıkıntılar yaratacağından dolayı birer işlev bozucudur. Bilindiği üzere sigara zehirli ve kansorejen maddeler içermektedir. Bu maddeler siyanit öldürücü bir zehir niteliğindedir. Bu maddelere örnek olarak füze yakıtı, radyasyon, tiner, akümetali, tüpgaz, böcek öldürücü, gaz odaları zehiri, güve kovucu, oje sökücü, fare zehri, tuvalet temizleyici, egzoz gazı gibi maddeler ihtiva etmektedir (Yıldız, 2016).

Sigaranın zararlarını insanlar bilmesine rağmen, sigaraya kullanım oranı fazladır. Sigaraya başlama nedenleri; sigaranın büyüme ve olgunlaşma ile özdeşleştirilmesi, sosyal hayata uyum gösterme eğilimi ve kişinin beğenileceği ve karizmatik olacağına dair düşünceleridir. Kişilerin sigara kullanımına yönelik beklentilerini belirlemek; bireyin sigara kullanımına başlama ve sürdürme davranışlarını anlamak için önem arz etmektedir. Sigara kullanımında ihtiyaçların bazıları evrensel ve kültürel olsa da bazıları ise kişiye özgü nitelikler taşımaktadır.

Sigara kullanımında kaçınma, baş etme tepkileri içinde bir uyum bozan baş etme biçimidir. İnsanlar uyum bozan şemaların meydana getirdiği keder ve acı veren fikir ve hislerle sağlıklı biçimde baş edemediğinden, şemalarından kaçınmak ya da şemaların verdiği duyguları en az seviyeye indirmek için sigara içmeyi isteyebilir.

Kısa zaman için kişi şema üzüntü ve tasadan incinmiş çocuk yönünü esirgemiş veya savunmuş olur. Yalnız kaçınma baş etme stili, şemalarla doğru bir baş etme stili değildir ve uzun mühlette şematik davranış kalıplarını daha da kuvvetlendirmiş, onaylamış ve çoğaltmış olur (Arntz ve Jacob, 2016; Young vd., 2013).

Aşırı telafi baş etme stili kaçınma ise baş etme stili gibi uyum bozucudur. Bu baş etme biçimi insanın incinmiş çocuk modunu savunma görevi ya da amacı yüklemiştir. İncinmiş çocuğa çevrilen yargılama ve hücum, bu baş etme stili aracılığıyla savuşturulmakta veya bertaraf edilmektedir. Fakat söz konusu baş etme stili zamanlıkla incinen çocuğun korunmasında yetersiz kalabilmektedir. Böyle bir durumda birey, incinen çocuğun acı ve üzüntüye neden olan duygularından kaçınmak amacıyla baş etme stilini kullanarak sigara kullanımına başvurabilmektedir. Bireylerin sigara kullanım davranışları birçok farklı boyuttan ele alınabilir. 1990'lı yıllarda yapılan çalışmalarda bireylerin sigara kullanımları, sosyal bilişsel modellere dayanarak incelenmeye başlanmıştır. Bu modellere göre, sigara gibi bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımı ile bireyin bu maddelerden beklentisi arasında ilişki olduğu belirtilmektedir (Maisto, Carey ve Bradizza, 1999). Beklentilerin temelinde, bireyin erken yaşlardaki sosyal ve çevresel yaşantılarıyla şekillenen inançlar yer almaktadır (Chassin vd.,1994). Sigara kullanımıyla ilgili erken dönemde başlayan bu inançların oluşumunda ise çeşitli sosyal süreçlerle edinilmiş bilgilerin rolü olduğundan söz edilmektedir (Chassin vd., 1998). Bu nedenden dolayı bu çalışmanın problem cümlesi "Erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri ile sigara bağımlılığı arasındaki ilişki var mıdır?" şeklinde belirlenmiştir.

## 1.2. Araştırmanın Amacı

Erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri ile sigara bağımlılığı arasındaki ilişkinin analiz edildiği bu araştırma kapsamında “erken dönem uyumsuz şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri ile sigara bağımlılığı arasında bir ilişkinin” belirlenmesi amaçlanmıştır.

Oluşturulan ana problem kapsamında araştırma kapsamında araştırılacak alt problemler şu şekildedir:

1. Cinsiyet faktörü ile sigara bağımlılığı arasında erken dönem uyumsuz işlev bozucu şemalar, kaçınma baş etme biçimi ve aşırı telafi baş etme biçimi bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Yaş faktörü ile sigara bağımlılığı arasında erken dönem uyumsuz işlev bozucu şemalar, kaçınma baş etme biçimi ve aşırı telafi baş etme biçimi bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Ekonomik durum faktörü ile sigara bağımlılığı arasında erken dönem uyumsuz işlev bozucu şemalar, kaçınma baş etme biçimi ve aşırı telafi baş etme biçimi bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Eğitim durumu faktörü ile sigara bağımlılığı arasında erken dönem uyumsuz işlev bozucu şemalar, kaçınma baş etme biçimi ve aşırı telafi baş etme biçimi bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Sigaraya ilk başlama yaşı faktörü ile sigara bağımlılığı arasında erken dönem uyumsuz işlev bozucu şemalar, kaçınma baş etme biçimi ve aşırı telafi baş etme biçimi bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Sigarayı ilk deneme nedeni faktörü ile sigara bağımlılığı arasında erken dönem uyumsuz işlev bozucu şemalar, kaçınma baş etme biçimi ve aşırı telafi baş etme biçimi bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?

### **1.3. Araştırmanın Önemi**

Sigara kullanımı ve bağımlılığı sadece bir davranış sorunu değil, aynı zamanda bilişsel koşulların da sebep olduğu sosyal ve toplumsal bir problemdir. Bireyin kişisel özelliklerinin sosyal risk faktörleriyle birleşmesinin yanı sıra içinde yaşanılan toplumsal yapı ve erken dönem çocukluk yaşantıları, bunlara bağlı gelişen olumsuz şemalar ve olumsuz baş etme tepkileri fonksiyonu gibi birçok faktör sigara bağımlılığında rol oynamaktadır (Bal, 2019; Bekir, 2019). Sigara bağımlılığını anlamada daha etkin ve kalıcı sonuçlara ulaşabilmek için sigarayı kullanma nedenlerini, demografik özelliklerini, bilişsel atıfları, erken dönem çocukluk çağında oluşan bilişsel şemalar ve bu şemalarla baş etme biçimlerinin belirlenmesi, anlaşılması ve iyileştirilmesi kaçınılmaz bir ihtiyaçtır (Ekinci, vd., 2012; Tapia, vd., 2018). Bu sebepten ötürü sigara bağımlılarının uyum bozucu şemalarını ve işlev bozucu baş etme biçimlerini saptamak önem arz etmektedir.

Söz konusu araştırma konusuna yönelik yapılan alan çalışmaları, alan yazında oldukça sınırlılık göstermektedir. Bilhassa uyumsuz baş etme stilleri ve sigara bağımlılığı arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalar neredeyse yok denilecek kadar az sayıdadır. Bu kapsamda söz konusu araştırma, hem sigara bağımlısı bireylerde gözlemlenen erken dönem uyumsuz şemaların netlik kazanması, hem de işlev bozucu baş etme stillerine yönelik alan yazına katkıda bulunması bakımından önem arz etmektedir. Bu araştırma ile erken dönem uyumsuz şemalar ve işlev bozucu baş etme stilleri ile sigara bağımlılığı arasında var olan mevcut ilişki daha iyi ve kapsamlı olarak anlaşılacaktır. Yapılan söz konusu araştırma, hem ulusal hem de uluslararası literatürde sigara bağımlılığının psikolojik nedenlerine yönelik daha net ve ulaşılabilir bilimsel verilere ulaşma bağlamında gerek arz etmektedir.

### **1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları**

1- Araştırmada elde edilen sonuçlar, araştırmaya katılan katılımcıların görüşleri ve kullanılan ölçekler ile sınırlıdır.

2- Araştırmaya katılan katılımcılar, Ekim-Aralık 2020 tarihlerinde araştırmaya katılan Antalya ilindeki 18 yaş üstü sigara bağımlısı katılımcılarla sınırlıdır.

## 2. BÖLÜM

### KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

#### 2.1. Şema Tanımı

Piaget açısından şema, mevcut bir duruma anlam verme veya bu durumu adlandırmak ve bu durumun neden olduğu problemlerin çözümlenmesi bakımından bize rehberlikte bulunan soyut bilişsel yapılardır (Young vd., 2013). Şemalar, bir hayli katı, süreğen ve değişime dirençli nitelikte yapı, kalıp ve örüntüler olarak değerlendirilebilir (Yiğit ve Çelik, 2016; Young ve Klosko, 2017). Bu kapsamda şemalar, bilinç ötesi bir ekseninde bulunan ve erken dönem ebeveyn tutumları dahilinde şekil alan zihni simgeleme, sembol veya izlenimler olarak da ifade edilebilir (Körük, 2017; Young vd., 2013).

Young ve arkadaşları (2013) şema kavramını, bireyin çocukluk ve erken ergenlik döneminde deneyimlediği yaşantılarıyla şekillenen, yaşamı süresince tekrarlanan, işlevsiz duygu ve düşünce örüntüleri olarak açıklamaktadır. Şemalar, bireyin üzerine yapışan ve onu huzursuz hale getiren yabancı birer ot gibi değerlendirilebilir. Bu kapsamda bireyin yaşamını daha huzurlu ve doygun geçirmesi açısından bu yabancı otlardan kurtulması önemlidir (Karaosmanoğlu, 2016). Esasen şemalar, ilk gelişim gösterdiği dönemde uyumlu ve işlevsel bir ilerleme gösterse de, bireyin yetişkinlik döneminde birçok durumda aktif bir hal alarak onun yaşamında işlev bozucu duygu ve davranış örüntüleri meydana getirmesi nedeniyle işlev bozucu, sağlıksız ve uyumsuz olarak ifade edilebilmektedir (Arntz ve Jacob, 2016; Young vd., 2013).

Şema terapi (ŞT), değiştirilmesi güç, geçmiş çocukluk ve ergenlik çağında bariz sebeplere sahip psikolojik sorunlar için geliştirilmiş, terapide bilişsel, davranışçı, kişiler-arası ve yaşantısal teknikleri bir araya getiren bütünleştirici bir ekol ve tedavi yaklaşımıdır. Bu kapsamda ŞT, Young ve arkadaşlarınca geleneksel bilişsel-davranışçı terapi yöntemlerinin tedavilerde zorluk çektiği süregelen ve karakteristik rahatsızlıkların tedavisi için geliştirilmiştir. ŞT'nin asıl hedefi, bireyin mevcut sorunlarının temelinde yer alan şemaların tespit edilmesi ve söz konusu şemaları değiştirerek onun temel gereksinimlerine sağlıklı bir şekilde ulaşabilmesine yardımcı bulunulmasıdır (Young vd., 2003).

## **2.2. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Özellikleri**

ŞT çerçevesinde Young ve arkadaşları (2003), erken dönem uyum bozucu şemaların ortak özelliklerini belirtmişlerdir. Bu ortak özelliklerin bazıları aşağıda belirtilen şekildedir:

Erken dönem uyum bozucu şemalar çocukluk ve ergenlik çağında yineleyici bir biçimde deneyimlenen zararlı tecrübelerden meydana gelmektedir. Bununla beraber söz konusu şemalar erken dönem deneyimlenen travmalarla alakalı olsa da her uyum bozucu şemanın temelinde çocukluk dönemi travması olmayabilir. Başka bir deyişle çocukluk dönemi travması, erken dönem uyum bozucu şemanın gerçekleşmesi açısından olması gereken bir durum değildir.

Erken dönem uyum bozucu şemalar benzer olay ve durumlarla tetiklenerek tekrar hatırlanmakta ve kişinin davranışlarına şekil vermektedir. Kişi yaşadıklarını, tetiklenen şemayla birlikte yorumlayıp buna göre davranışını şekillendirmektedir.

Bilişsel tutarlılık eğilimi sebebiyle kişinin şemalarıyla ters durum da bir olayla karşı karşıya geldiğinde, bazı başa çıkma stratejilerini kullanarak olayı biliş düzeyinde çarpıtmakta ve şemalarıyla uyumlu duruma getirmektedir. Bu

durum şemaların değişmesine ve daha da dirençli duruma gelmesine neden olmaktadır.

Uyum bozucu şemalar çocuklukta işe yararlar, çünkü çocukluk döneminde birey dünyayı ve etrafını farklı şekilde yorumlar ve algılar. O dönemde oluşan şema hala girdap gibi, kişi yetişkin olsa bile onu süzer, şemanın ilk oluştuğu anlamı gibi şekillendirir ve kişiye sunar. Bu da baş etme stratejilerini işlevsiz kılmakta, hayattan alınan doyumunu azaltmaktadır.

### **2.3. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar ve Şema Alanları**

Erken dönem uyum bozucu şemalar, bireyin çocukluk ve ergenlik döneminde benliğine ve diğer kişilere karşı geliştirdiği, uzun vadede ise kişinin ruhsal uyumunu işlevsiz hale getiren yaygın bilişsel temalardır. Bununla beraber bu şemalar yalnız bilişsel düzeyde gelişmekle kalmayıp, anılar, duygular ve bedensel duyumlardan da meydana gelmektedir. Erken dönem uyum bozucu şemalar, bireyin hayatı boyunca gittikçe karmaşıklaşır ve önem arz eden bir seviyeye kadar işlev bozucu durumdadır (Young ve Klosko, 2017).

Erken dönem uyum bozucu şemalar, çocuğun çevresindeki gerçekliğe dayalı örnekler olarak kabul edilebilir. Genellikle çok güçlü olan ve erken dönemde gelişen temalar, çekirdek aile içinde ortaya çıkarlar. Sonraki dönemde gelişen şemalar çok güçlü ya da yaygın değillerdir (Lewis, 2005; Young vd., 2003; Harris ve Curtin, 2002).

Şema modeline göre şemaların oluşumunda etken 4 temel erken dönem yaşantıdan söz edilmektedir. Bunlar;

- Duygusal yoksunluk ya da terk edilme şemalarına sebep olan anlayış, tutarlılık, sevgi gibi en temel gereksinimlerin karşılanmaması,
- Kişinin güvensizlik kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık şemalarına sebep olan travmatik yaşantılara maruz kalması ve bu olaylar neticesinde kurban olarak nitelendirilmesi,



- Ebeveynlerin çocuca karşı aşırı korumacı olması ya da sınırları belli etmeden aşırı hoşgörü göstermesi sonucu yetersizlik, hak görme şemalarına neden olması,
- Çocuğun, önemli diğer kişilerin içselleştirildiği ya da model aldığı yaşantılarda, ilgili ebeveynin tüm düşüncelerini, davranışlarını, deneyimlerini ve duygularını içselleştirmesi olarak tanımlanmaktadır (Young ve Klosko, 2011).

### **2.3.1 Kopukluk ve Reddedilmişlik Alanı**

Kopukluk ve reddedilmişlik alanı; terk edilme, güvensizlik/suistimal edilme, kusurluluk/utanç, duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon/yabancılaşma şemalarıdır. Alanda toplamda beş şema vardır. Bu şemaları olan kişilerin genellikle olumsuz ve travmatik yaşantıları vardır. Kopukluk ve reddedilmişlik alanı boyutları aşağıda sıralanmıştır (Young, vd., 2003).

#### **2.3.1.1. Terk Edilme/İstikrarsızlık**

Terk edilme şeması olan kişilerin genellikle insanların değişken, güvensiz, aniden ölebilecekleri ve da terk edebilecekleri düşünceleri bulunmaktadır. Bu sebeple kendileri ile ilişki kurmak isteyen diğerleriyle istikrarlı, tutarlı ve güvenilir bir ilişki kuramayacakları inancındadırlar (Young, vd., 2003).

#### **2.3.1.2. Güvensizlik**

Güvensizlik şeması olan kişiler genellikle insanların duygusal olarak onu kıracağı, kötüye kullanacağı, küçük düşüreceği, aldatacağı, yalan söyleyeceği ya da kendilerinden çıkar sağlayacağına dair inançlara sahiptir. Bu bireylerin aile kökeninde ise; aşağılama, eleştirme, kırıci sözler, istismar gibi durumlar yatmaktadır (Young ve Klosko, 2011).

#### **2.3.1.3 Duygusal Yoksunluk**

Bu şemaya sahip bireylerde yeterli duygusal doyumun insanlar tarafından karşılanmayacağına dair inanışlar bulunmaktadır (Young vd., 2003). Young

ve arkadaşlarına (2003) göre üç ana başlıca duygusal yoksunluk bulunur. Bunlar; ilgi, sevgi, korunma yokluğunu gösteren bakım yoksunluğu, aktif dinleme, anlayışlı olma, duyguların alışverişi durumu eksikliğini kapsayan empati yoksunluğu ve son olarak başkalarının korunma, güç ve rehberlik eksikliğini kapsayan koruma yoksunluğudur.

#### **2.3.1.4. Kusurluluk/Utanc**

Kusurluluk ve utanç şeması olan bireylerin kendilerini kötü, değersiz, kusurlu ve başkalarınca istenmeyeceğine dair düşünceleri vardır. Bu temaların temelinde kişilerin kendilerini kusurlu ve eksik düşünmeleri bulunmaktadır (Roediger, 2015).

#### **2.3.1.5. Sosyal İzolasyon/Güvensizlik**

Sosyal izolasyon ve güvensizlik şeması olan kişiler kendilerini bir topluluğa veya içinde bulunduğu topluma ait hissetmemektedir. Bu şemanın oluşum nedeni, bireyin evin dışındaki sosyal alanlardan dışlanmayla alakalıdır (Arntz ve Jacob, 2016). Bu kişilerin aile temelinde, dışarıdaki hayattan kendilerini soyutlamış ebeveyn tutumu görülmektedir.

### **2.3.2. Zedelenmiş Otonomi Alan**

Zedelenmiş otonomi alanında dört tane şema vardır. Bu şemalar kişinin başkası olmadan bağımsız hareket özgürlüğünü kısıtlayan şemalardır. Sırayla bu şemalar; tehditler karşısında dayanıksızlık, iç içelik/ bağımlılık, başarısızlık ve yetersizliktir. Bu şemalar genelde iç içe olan, çocuğun kendisine olan güvenini sarsan, fazla korumacı ya da çocuğun ev dışında kendisini göstermede başarı sağlayamayan aile düzeninde meydana gelir (Roediger, 2015).

#### **2.3.2.1. Tehditler Karşısında Dayanıksızlık**

Tehditler karşısında dayanıksızlık şeması olan kişiler, ebeveynleri tarafından olumsuz yaşantılara karşı aşırı evhamlı ve korumacı davranırlar. Kendileri de

benzer deneyimlerde yetersiz kalabileceklerine dair yoğun endişeleri vardır (Hastalık, felaketler gibi).

### **2.3.2.2. İç İçelik/Bağımlılık**

İç içelik şeması olan kişilerin aileleri genelde kişinin kendi başına bir şey yapmasını desteklemez, kişi kendini özerk ve bireyselleşmiş hissedemez. Ailede herkes iç içe geçmiştir. Bir başkası olmadan bir şeyler yapılamayacağı algısı vardır. Bu kişiler ilişki kurmakta zorlanırlar. Aile bireylerine çok bağıdırlar. İç içe geçme şemasına sahip olanlar kendilerini ebeveynleriyle tek bir bireymiş gibi yapışık olarak düşünürler (Farell, vd., 2015).

### **2.3.2.3. Başarısızlık**

Başarısızlık şeması olan kişilerin aileleri olumsuz eleştiri ve tutum içindedirler. Kişiler genelde yargılayıcı seslere maruz kalmışlardır. Kişi sosyal çevrede ve okulda başarısız olacağına dair inanç geliştirmiştir (Rafaeli vd., 2016).

### **2.3.2.4. Yetersizlik**

Yetersizlik şeması olan kişilerin aileleri ya aşırı korumacılığı savunan kişiler ya da aksine yeterince koruma sağlayamayan kişilerdir. Bu kişiler çaresiz ve pasif hissederler. Sorumluluk almakta zorlanırlar, problem çözmede yetersiz kalmaktadırlar (Behary, 2017).

### **2.3.3. Zedelenmiş Sınırlar**

Bu alandaki şemalar yetersiz özdenetim ve hak görme/büyüklük şemalarıdır. Bu iki şemaya sahip olan kişiler genelde aileleri tarafından aşırı hoş görülme ve aşırı izin veren ailelerdir (Caner, 2009).

### **2.3.3.1. Yetersiz Özdenetim**

Yetersiz özdenetim şeması olan kişiler genellikle herhangi bir güçlkle karşılaştıkları zaman olumsuz duygulara katlanamaz ve bu durumu hoşgörüyü karşılayamazlar (Caner, 2009).

### **2.3.3.2. Hak Görme/Büyükük**

Hak görme/büyükük şemalarına sahip bireylerin ailelerinde genelde çocuklarına sınır koyma, disipline etme konusunda yetersizlik söz konusudur. Bu kişiler kendilerini diğerlerinden üstün görür ve toplusal kurallar onun için geçersizdir. Başkalarının sınırlarına saygı duymazlar ve bundan rahatsızlık duymazlar (Farell vd., 2015).

### **2.3.4. Diğerleri Yönelimlilik Alanı**

Boyun eğicilik, kendini feda, onay arayıcılık şemaları diğerleri yönelimlilik alanının şemalarıdır. Bu bölümde şemalar incelenecektir.

#### **2.3.4.1. Boyun Eğicilik**

Boyun eğicilik şemasına sahip olan bireyler, kendi istek ve düşüncelerinin bir başkasının istek ve düşüncelerinden daha değersiz olduklarını düşünmekte ve bunları bastırmaktadırlar. Bu nedenle kişiler, yoğun öfke duygusu yaşarlar ve psikosomatik belirtiler ve pasif agrasif davranışlar sergilerler. Bunun nedeni ise aile yapısının kendi ihtiyaçlarını çocuğun ihtiyaçlarından önde tutup ailenin ihtiyaçlarının giderilmesini önemsemeleridir. Aksi takdirde çocuğun istekleri karşılamaması durumunda aile bireyleri duygusal yoksunluk, engelleme, cezalandırma, tehdit etme, kontrol etme gibi davranışlar göstererek çocuğun kendini suçlu hissetmesine neden olmaktadır (Young ve Klosko, 2017).

#### **2.3.4.2. Kendini Feda**

Kendini feda şeması olan kişilerde kendi ihtiyaçlarını ikinci plana atıp başkalarının ihtiyaçlarını karşılama davranışı görülür. Bu şemaya sahip olan

kişilerin aile yapısından kaynaklı ihtiyaçlarını yok sayma önceliği başkalarına verme görülür (Roediger, 2015).

#### **2.3.4.3. Onay Arayıcılık**

Onay arayıcılık şeması olan bireylerde sosyal statüye ve dış görünüşe önem verme vardır. Bu kişiler diğerleri tarafından onaylanmak için aşırı çaba gösterir ve sosyal statü ve dış görünüşün iyi olması onaylanmak için iki önemli kıstastır. Erken dönem yaşantıları, etkileşimleri ve öğrendikleri bilgiler kendisine hayran olunması bir kişi olmasıdır (Rafaeli vd., 2016).

#### **2.3.5. Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık Alanı**

Aşırı tetikte olma ve bastırılmış alan şemalarına sahip bireylerin aileleri disiplinli ve katı tutum sergileyen ebeveynler olarak bilinir. Bu alanda cezalandırıcılık, karamsarlık, duyguları bastırma ve yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik olmak üzere dört şema vardır (Rafaeli vd., 2016).

##### **2.3.5.1. Cezalandırıcılık**

Cezalandırıcılık şemasına sahip bireyler hata yapan kişileri, kendi de dahil olmak üzere aşırı sert biçimde cezalandırılması gerektiği inancına sahiptir. Bu kişiler hoşgörüsüzdürler (Young vd, 2003).

##### **2.3.5.2.Karamsarlık**

Karamsarlık şemalarına sahip olan kişilerin genelde her şeyin negatif olacağı yönünde genel bir algıları vardır (Behary, 2017). İş hayatları, aile hayatları, okul hayatları hakkında olumsuz sonuçlar alacaklarına inanırlar.

##### **2.3.5.3.Duyguları Bastırma**

Duygularını bastırma şeması olan kişiler genelde haz aldıkları olumlu duyguları es geçer ve yoksayarlar.

#### **2.3.5.4.Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik**

Bu şemaya sahip olan kişilerde başkalarına ve kendilerine karşı aşırı eleştiri söz konusudur. Acımasızca eleştirirler. Reddedilmekten ve onaylanmamaktan endişe duyarlar, bu yüzden standartlarını yüksek tutarlar. Aşırı kuralcılardır, zamanı verimli kullanmak adına zihinleri sürekli meşguldür.

#### **2.3.6. Algılanan Ebeveyn Tutumu**

Kişinin yetişkinlik döneminde sağlıklı olabilmesi için bazı temel ihtiyaçlarının karşılanması gereklidir. Bu ihtiyaçlar; güvenli bağlanma, kimlik algısı, otonomi, duygularını ifade etme, spontan olma ve oyundur. Bu ihtiyaçların kişinin ebeveynleri tarafından karşılanması gereklidir.

Erken dönem uyum bozucu şemalarının oluşumu kişinin aileleriyle olan ilişkileri ve maruz kalınan ebeveyn tutumlarıyla ilişkilidir. Bowlby' e göre; çocuğun anne baba ile kurmuş olduğu bağ ve bu bağın geliştirmiş olduğu bilişsel temaları kişinin yetişkinlik dönemindeki ilişki ve yaşam görüşünü etkilemektedir (Bowlby, 1973). Hem şema terapi hem de bağlanma kuramı ebeveynle erken dönem ilişkinin bireyin ileriki dönemlerde yaşam biçimini etkilediğini ifade etmektedir.

İçselleştirilen ebeveyn kalıpları Young ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilmiştir. Şema terapiye göre ebeveynlik kalıpları şöyledir: küçümseyici/kusur bulucu, değişime kapalı/duygularını bastıran, cezalandırıcı, kötümser/endişeli, aşırı izin verici/sınırsız, koşullu/başarı odaklı, aşırı koruyucu/evhamlı, sömürücü/istismar edici, duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, kuralcı/kalıplayıcı (Soygüt vd, 2008).

#### **2.4. Uyum Bozucu Baş Etme Stilleri ve Baş Etme Tepkileri**

Erken dönem uyum bozucu şemalara uyum sağlamak amacıyla kişiler, şemalarına uygun baş etme stilleri geliştirirler. Bu baş etme stilleri şemayı iyileştirmez, sadece şemadan kaçmayı sağlar. Şema ile şemayla baş etme

tepkileri birbirinden farklıdır ve şemanın bir parçası sayılmamaktadır (Young, vd. 2003).

#### **2.4.1. Uyum Bozucu Baş Etme Stilleri**

İnsanların herhangi bir stresör karşısındaki savunma tepkileri, donma, kaçma ve savaşmadır. Şema terapide bu savunma tepkileri yani baş etme tepkileri kaçınma, aşırı telafi ve teslim olmadır.

Erken dönem uyum bozucu şemalar çocuğun stresör karşısında duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması halinde meydana gelir. Bunun üzerine çocuk üç baş etme stiliyle tepki verir: kaçınabilir, aşırı telafide bulunabilir, donabilir. Bu üç baş etme tepkisi işlev görmez ve şemaların içinde kaybolmaya neden olur (Young vd., 2003). Bu baş etme stilleri aşağıda incelenmiştir.

##### **2.4.1.1. Şema Teslimi (Şemaya Teslim Olmak)**

Şema teslimi, kişinin şemayı kabul etmesi ve bu şemanın doğru olduğuna inanmasıdır. Kişi şemasından kaçmaz ya da onunla savaşmaz; doğrudan şemasını kendisinin bir parçasıymış gibi kabul eder ve şemanın getirdiği olumsuz duyguları da kabul edip yaşar. Davranışları da şemasını onaylar şeklindedir. Şemayı sürdürücü şekilde yaşamlarına devam ederler. Kendilerini çoğu zaman cezalandırılmayı ve kurban edilmeyi hak görürler.

##### **2.4.1.2. Şema Kaçınması (Şemadan Kaçınmak)**

Şema kaçınması görünen kişiler, çevrelerini, arkadaşlarını, iş hayatlarını genellikle şemasının tetiklenmeyeceği şekilde ayarlarlar. Şemalarının tetiklenmemesi için kurdukları ortamla şemalarını düşünmez ve hissetmezler. Bu kişilerde aşırı temizlik, aşırı yeme, alkol, madde kullanımları görülür. Şemalarının tetiklenmediği ortamlarda ise gayet normal davranırlar (Young vd., 2003).

### **2.4.1.3. Şema Aşırı Telafisi (Şemayı Aşırı Telafi Etme)**

Aşırı telafi baş etme stilini kullanan insanlar, şeması neyse onun tersiymiş gibi davranır ve düşünür. Şeması nasıl hissettiriyorsa onun tam tersini hissetmeye çalışır. Örnek olarak güvensizlik şeması olan birisi, şemanın tam tersi gibi davranır; herkesin güvenilir olduğu ve kendini çok güvende hissediyormuş gibi davranır. Şemayla savaşmak iyi gibi görünebilir, fakat aşırı telafide kişi saldırıya geçme konusunu abartır ve takılır. Erken dönem çocukluk döneminde yeterli sevgi görmeyen kişi, duygusal yoksunluk şeması geliştirmiş ve şemasını aşırı telafi ederek, aşırı ısrarcı ve bezdirici davranışlar sergileyebilir (Arntz ve Jacob, 2016).

## **2.5. Bağımlılık**

Bağımlılık, kişinin kullandığı nesne ya da eylem üzerindeki kontrolsüz davranış olarak tanımlanır. Kullanılan nesne veya objenin hiç kullanılmaması veya sıklığının azalması halinde huzursuzluk, kaygı halleri, öfke patlamaları gibi semptomlar görülür (Addolorato vd., 2000; Arevalo vd., 2008; Koob ve Le Moal., 2001).

Ögel (2001) bağımlılığı tanımlarken; “bağımlılık yapan nesneyi kullanan kişinin, kullandığı maddeyi kullanmama kararı olsa bile bir türlü vazgeçememesidir. Kullanmadığı vakit yoksunluk belirtileri göstermeye başlar, kendine verdiği zararların farkında olmasına karşın maddeye devam etmesi ve maddenin miktarını fazlalaştırarak kullanmaya devam etmesi ve hayatının önemli bölümünü maddeyi bulmak için kullanması” şeklinde tanımlamaktadır.

Uzbay (2008) ise bağımlılığı, ilaç niteliği taşıyan maddelerin beyin direkt merkezi sinir sistemine gitmesi nedeniyle, keyif veren maddenin tesirini hissetmek ya da yoksunluk semptomlarını gidermek için, devamlı veya belli sürelerle madde alma isteği ve bazı davranış bozukluklarıyla seyreden bir beyin rahatsızlığı olarak nitelendirir.



Sigara, alkol, kahve, kumar, internet, madde, teknoloji gibi unsurlar, bağımlılık yapan unsurlar olarak sıralanabilir. Bu unsurlar pekiştirici niteliğe sahip olmasından dolayı bağımlılık yapar. Bağımlılık, bilişsel ve davranışsal olarak olumsuz değişimler meydana getirir. Kişinin kendine olan bakımı, sosyal çevresi, ekonomik durumu değişir.

Bağımlılık etkisi olan maddelerin başlanması ve devamının nedeni fark etmeksizin hepsinin ana faktörü, onun bağımlılığa sebep olmasıdır. Maddenin başlanması kullanan bireye keyif aldırır ve kullanma neticesinde bireyin duygu, düşünce ve davranışında farklılık ortaya çıkar. Ana gereksinimlerimiz olan yemek, içmek gibi gereksinimlerimizi karşılamamız neticesinde olan gevşeme hali gibi bağımlılık yapan maddeler de, bağımlı olan kullanıcıya gevşeme sağlar. Keyif verici madde niteliğinde etraftan duyulması da maddeye yönelmeyi sağlayabilir. Keyif veren madde, özelliği ile maddeye koşullayan bir etkisi de olabilir. Keyif veren maddelerin merkezi sinir sistemi ile fizyolojiye tahrip edici etkisi vardır. Madde bağımlısı için, anlık bir süre gevşeme, reel hayattan kopma, duyumsadığı rahatlama ile hayalinde vaktini geçirme vardır. Birey şevk ve arzuyla maddeyi bulmak için motive olur. Bir daha o keyfi ve gerçek olmayan güzel alanı tekrar yaşamak için maddeyi bulmaya yönelir (Şahin, 2017). Madde kullanımı bireyi kısa vadede gerçek dünyadan uzaklaştırır. Birey maddeyi bulma girişimini engelleyemez. Maddeyi kullanım dozu gittikçe fazlalaşır. Birey arkadaş ortamını maddeyi bulabilme ve kullanabilme rahatlığına göre ayarlar. Maddeyi ulaşmak ve içmek için daha da fazla vakit sarf eder. Bu hal bireyin kişiler arası ilişkilerini kötü doğrultuda etkiler.

Tüm bağımlılar önce ufak denemelerle başlamakta olup, kullanım miktarının gittikçe fazlalaşmasına gereksinim duyulmaktadır. Çünkü ilk başta aldıkları etkinin tekrar yakalanabilmesi için kullanım miktarının sürekli olarak artırılması gerekmektedir. İlk kullanım miktarı ile istenilen etki yakalanamamaktadır. Bireyin kullandığı aynı miktarın verdiği etkinin gittikçe azalmasına ise tolerans denir. İstenen etki yakalanmadığı için huzursuzluk ve olumsuz duygu durumları ortaya çıkmaktadır (Ögel, 2017). Birey aynı etkiyi yakalamak için kullandığı maddeden daha çok kullanmaya gereksinim

duymaktadır (Kalyoncu, 2009). Gittikçe tolere edilen miktar artmakta, kullanan kişi vücudunun kaldıramayacağı miktarda doz kullanımı olabilmektedir.

## **2.6. Sigara Bağımlılığı**

Sigara, tütün ağacı yapraklarının işlenerek, sigara kağıtlarına sarılarak üretilen yaygın olarak kullanılan keyif verici maddedir. Tütünün en yaygın şekilde kullanılan halidir. DSÖ'ye göre günde bir kez tütün mamülü içen bir kimse düzenli içici olarak tanımlanır. Tütün mamüllerinden tüketen fakat her gün kullanmayanlar ise düzensiz içici olarak tanımlanır (Turhan, 2010).

Yapılan araştırmalar gösteriyor ki bazı olumsuz hislerden kaçınmanın sigara ve madde kullanımına yönelmeye sebep olduğu gösterilmektedir. Örnek olarak, kişi depresyon veya anksiyete kaynaklı duyguları ile baş edebilmek için sigara içme davranışına yönelebilmektedir (Tarhan ve Nurmedow, 2011). Çünkü sigara bağımlılarının sigarayı bir dost bir yakınımıışçasına onlara iyi geldiğini söylemektedirler. Bağımlı olan birey sigarayı mutsuzken veya öfkeliyken sakinleştirici, yatıştırıcı bir yakınımıış gibi tasvir etmektedir. Kadın bireyler çoğunlukla mutlu oldukları için sigara içiyor görünse de mutsuz oldukları ve problemlerden kaçınmak için sigara içmektedir (Turgut, 2008). Bulgular sigara ile duyguların birbiriyle alakalı olduğunu söylemektedir.

Vücudumuz birçok duyguyu yaşarken (mutluluk, üzüme, heyecan vb.), hisleri bastırmak için biyolojik bir reaksiyona girer ve bunun neticesinde "endorfin" hormonu salgılar. Endorfin hormonunun salgılanması, gereksinim olduğu vakitler ve bedenin gereksinimini giderecek kadar salınır. Ayrıca bireyin sigara içmeye başlaması neticesinde bu hormonun salınımı bireyin sigara kullanımına bağlı olarak meydana çıkmaktadır. Yani sinir sistemimiz hislerini kontrol etmek için salınması gereken endorfin hormonunu sağlamak için bir dış sebebe, yani nikotine gereksinim duyar hale gelir (Ergeneilek, 2005).

Nikotinin kimyasal bağımlılığı, sigara içmenin devam ettirilmesinde önemli olmasına karşın, sigara bağımlılığının oluşması için kimyasal etkisinden daha

çok öğrenme ya da koşullanma, sosyal ortamlardan, kişilik yapısından ve kalıttan meydana gelmektedir (Shopland, Eyre ve Peachacek, 1991). Sigara içmek, sigara bağımlısı birisinin ruhsal durumunu ve aktivasyonunu geliştirir. Sigara içme davranışı beyni ödüllendirici bir görev görür. Her sigara içme davranışı ödülü pekiştirir ve bağımlı kişinin motivasyonunu artırır. Sigara içicileri yemek sonrası, alkol alırken, sabah uyandığında, arkadaşlarla birlikte vakit geçirirken, iş molalarında sigara içme davranışını sosyal öğrenme metoduyla ve duygusal rahatlamayı sağlamak için her durum da kültürel ve gerekli bir durummuş algısıyla sigara içme davranışını pekiştirir. Bu bireyler hem öğrenir, hem öğretirler (Oğuzhan Kılınç, 2010).

### **2.6.1. Sigaranın Sağlık Üzerindeki Olumsuz Sonuçları**

Sigara içmek, insan sağlığını olumsuz etkileyen faktörlerden biridir. Ölüm sebeplerinden sekiz tanesinin altısına sigara neden olmaktadır (WHO Report on the Global Tobacco Epidemic, 2008). Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği (TUSAD) (2018) ülkemizde 120 bin katılımcının sigaradan dolayı yaşamını yitirdiğini belirtmektedir.

Ülkemizde her sene 30-40 bin arasında kişi akciğer kanserine yakalanmaktadır. Akciğer kanseri olan 20 hastadan 19'u sigara içmektedir ve günlük 10 sigaradan çok sigara içen kişilerin akciğer kanserine yakalanma oranları 7 kat daha çoktur. Kanser vefatlarının %30'u, KOAH vefatlarının %75'i, kalp-damar hastalıkları vefatlarının %35'i sigara sebebiyle olmaktadır (Kılıç, 2004). Dünya Sağlık Örgütü tütün atlasında dünyada 1 milyar erkek ve 300 milyon kadının sigara tükettiğini ortaya koymuştur. Gelişmiş ülkelerde erkeklerin %35'i ve kadınların %9'u sigara kullanırken, gelişmekte olan ülkelerde erkeklerin %50'si, kadınların %22'si sigara tüketmektedir. Sigara kullanımı yüksek olan ülkelerde sigara kullanımının olduğu ortaya konmuştur (Sergici, 2013).

Sigaranın fiziksel olarak bağımlılık etkisi göstermesinin sebebi, barındırdığı nikotin maddesidir. Sigara içimi beden tüm sistemine zarar verir ve diğerlerine göre en çok zarar alan organ akciğerdir. Sigara içen bireyin

solunum yollarında goblet, hücre miktarında yükselme, siliya azalma, mukus sekresyonunda fazlalaşma, solunum yolları florasında değişiklik belirgin şekilde kendini gösterir. Sigara kronik obstrüktif akciğer rahatsızlığı (KOAH) oluşumunda önemli bir sebeptir (Özyardımcı, 2002). Aynı zamanda gebelik sırasında annenin sigara kullanması neticesinde düşük gebelik tartılı doğan dünyaya getirme risk faktörü de artmaktadır. Yetişkinen sigara içen kişilerin akciğer kapasitesi geriler ve bu nedenden dolayı sigara KOAH'a sebebiyet verir (Aytemur vd., 2010). Sigara içen insan sayısının yüksek olduğu yerlerde rastlanan akciğer kanserinin %90'ının sebebi sigara içmektir (Alberg ve Samet, 2003). Yaşamı boyunca sigara içen kişilerin %15'inde akciğer kanseri görülmektedir (Dubey ve Charles, 2008). Akciğer kanseri oluşma tehlikesi sigara kullanım vakti ve günde tüketilen sigara sayısı ile orantılı göstermektedir (Özlü, 2010).

Aynı zamanda hiç sigara içmemiş kişilerin %10'u ise akciğer kanserine yakalanmaktadır (Dubey ve Charles, 2008). Sigara kullanıcılarında ortaya çıkan bütün tehlikelerin yanı sıra sigara kullananların kullanmayanlara nazaran beden dirençleri daha düşüktür. Sigara kullanan bireyler, sigarayı bırakan veya daha önce kullanmamış bireylere göre akut ve kronik rahatsızlığa daha fazla rastlandığı görülmektedir. Genç yaşlarda uzun dönem sigara içen bireylerin birçoğunun vefat nedeni sigara tüketimidir ve erken yaşlarda da vefat ettiği bilinmektedir. Sigara içmeyen kişilerin ömür süreleri sigara içen kişilere göre 20-25 sene daha uzundur (Karlıkaya vd., 2006). Sigara direkt ölüme neden olmasa da, çok fazla kronik rahatsızlığın sebebi olarak görülmektedir. Sigaranın sebebi olan rahatsızlıklar arteroskleroz, KOAH (kronik obstrüktif akciğer hastalığı) ve akciğer kanseri olarak bilinmektedir. Sigara tüketimi, kalp-damar ve beyin-damar rahatsızlıkları görülmesinin ise önde gelen sebeplerindendir. Sigaranın yol açtığı hastalıkların tümüne yakını ölümle sonuçlanmaktadır. Sigara içmenin sebebi olan KOAH ile sigaranın yanıt doz bağlantısı vardır. Sigara tüketen kişilerin %10-15'inde tanısal olarak belli hava akım kısıtlanması ortaya çıkar. Neticede sigara içen kişilerde KOAH, pnömoni ve gripten vefatlar daha çok olmaktadır (Karlıkaya vd., 2006).

Sigara bağımlılığı ve sigara kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalarda maddi olarak alt seviyede olan ve eğitim seviyesi düşük kişilerin daha çok sigara içtiği görülmüştür. Bu veriler ülkemizde ise değişkenlik göstermektedir. Ülkemizde maddi olanaklar ve eğitim seviyesi arttıkça sigara kullanım oranı yükselmektedir (Turgut, 2008).

DSÖ'nün verilerine göre dünya nüfusunun üçte biri sigara kullanmaktadır. Sigara bağımlısı kişilerin hem psikolojik bir davranış, hem de tütün içindeki nikotin maddesine karşı fiziksel bir bağımlılığı vardır (Hayashi, 2012).

Sigara kullanımı bazı psikolojik bozukluklarla beraber görülmektedir. Dünyada sigaranın yarısından çoğu psikiyatrik tanı almış kişiler kullanmaktadır. Yüksek mental sorunu olan kişiler yoğun bir şekilde sigara tüketmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan çalışmalara ait bulgulara bakıldığında, nüfusun %20'sinin sigara ve tütün ürünü kullandığı görülmektedir. Psikiyatrik sebeple ilaç yazılan hastaların neredeyse yarısı ise sigara içmektedir. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB), şizofreni ve bipolar hastalarının sigara tüketimi %60-%80 oranlarında seyretmektedir. Şizofreni tanısı almış kişilerde sigara kullanımı fazladır. Şizofrenide ortaya çıkan uyum sorunu, keyif alamama, ilgi duymama gibi hallerin azalması için bağımlılık yapan keyif veren maddelerin kullanımı çok sıklıdır. Anksiyete bozukluğu tanısı almış kişilerin anksiyetelerinin fazlalaştığı zamanlarda sigara içimi artmaktadır. Sigaranın anksiyeteyi hafifletmesi sebebiyle sigara içilerek kaygı hafifletmektedir (Uzbay, 2018).

#### **2.6.1.2. Sigara İçmenin Risk Faktörleri**

Sigaranın yaşlı görünmeye ve cildin kırışık görünümüne etkisi tam bilinmemesine rağmen; sigaranın vasokonstriksiyona sebebi iskemi, doku oksijenasyonunda küçülme, doku karboksilasyonu ile trombosit agregasyonunda fazlalaşma ve kollagen depozisyonunda küçülmesine atıf yapılmaktadır (Özlü vd., 2010).

Aynı zamanda sigara, ağız ve diş sağlığı problemlerine de sebep olur. Sigara içilen zaman ve bir gün içerisinde kullanılan sigara miktarı ile diş çürümesi arasında artı yönlü kolerasyon görülmektedir. Sigara içimi diş çürümesi riskini fazlalaştırmaktadır ve diş taşına da sebebiyet verir (Genco, 1996).

Sigara; solunum yollarında inflamasyonu riski doğurur ve mukozal irritasyona sebebiyet verir. Sigara içmenin neden olduğu kanser çeşitlerinden sık rastlanılan larenks kanseridir ve bu kanserin sebebi sigara kullanmaktır (Aytemur vd., 2010).

Sigara kullanımı birçok faktör ve duruma bağlı olarak ortaya çıkabilir. Kişinin sosyal hayatta başarılı ilişkiler kurmak ve sürdürmek istemesi, kişinin kendini daha rahat hissetmesi ve ifade etmesi, içsel sıkıntıyı tolere etmek, arkadaş ortamlarına girmek ve kendini göstermek istemek sigara kullanımına sebep olan çeşitli faktör ve durumlardır (Kasatura, 1998; Sezer, 1992).

Kişilerin doğumlarından, hatta anne karnından itibaren sosyal, bilişsel ve duygusal gelişimlerini ebeveynleri tamamlamaktadır. Ebeveyn tutumları ve ev halinin mutlu ve güvenli olması, kişilerin gelişimlerini olumlu şekilde sürdürebilmeleri için önemlidir. Evde mutsuz ve güvensiz bir ortam varsa, kişiler duygusal yönden eksik ve olumsuz duygular yaşamaktadır (Akfert vd., 2009).

Kişilerde bağımlılığa neden olan bir diğer önemli risk faktörü ise aile arasında çatışma olması ve problemler yaşanmasıdır. Aile ilişkilerinde kopukluklar, iletişimin çarpık olması, cinsel anlamda uygunsuz davranışları olan ya da psikolojik rahatsızlıkları olan birilerinin olması, aile içerisinde taciz ve şiddetin olması gibi faktörler bulunmaktadır. Aile üyelerinin bireye sergilemiş olduğu tutarsız hareketler, yoğun baskı ya da lakayt davranışlar, denetimsizlik, gencin davranışlarının aile üyeleri tarafından gözetilmemesi başka diğer risk faktörleri içindedir (Akfert vd., 2009). Sosyal hayatın bireylere verdiği güçlükler, hayat şartlarının günden güne daha zor olması, bireylerin özel ve duygusal sorunlarının varlığı bireyi sağlıklı ve doğru olmadığını bildiği halde keyif veren maddeleri satın almaya ve tüketmeye itmektedir. Sigara şu an en

rahat ulaşılan ve bu sebeple tercih edilen keyif veren maddedir (Ergeneilek, 2005). alışmalara göre erişkinlerde ve gençlerde sigara kullanma nedenleri farklılıklar göstermektedir. Erişkinler bir başkasiyla daha fazla iletişim kuracakları zamanlarda bir problemin çıkması durumunda ve duygu durumları dalgalandığında daha mutlu hissetmek ve kaygıyla baş etmek için sigarayı ayıktırıcı veya sakinleştirici olarak içmektedirler (Karabulut, 2007).

## 2.7. Literatür Taraması

Sigara bağımlılığına yönelik olarak Őimdiye dek mizaç/kişilik benlik saygısı alanı, davranışsal boyutu, uyku kalitesi üzerine etkileri, fiziksel sağlık, ruhsal sağlık boyutu, nikotin yoksunluğu, eř bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı gibi birçok yönden çalışılmıştır ve çalışılmaya da devam edilmektedir. Fakat yukarıda bahsedilen, alana yeni eklenmiş olgularla ilgili araştırmalara literatürde rastlanmamıştır. Bu kapsamda bu bölümde genel bir bakış açısı sunulması için literatürdeki erken dönem uyumsuz Şemalar ve madde bağımlılığı ilgili araştırmalardan bahsedilecektir.

Shaghaghy ve arkadaşlarının (2011) yaptığı çalışmada madde bağımlısı olan grup on beş Şema testinden yüksek puan almıştır. Araştırmaya göre madde bağımlılığının ayrılma ve reddedilme alanıyla ilgili yüksek ilişki olduğu görülmüştür.

Jalali ve arkadaşlarının (2011) yaptığı çalışmada madde bağımlılarının tüm Şema boyutlarından aldıkları puan yüksek çıkmıştır. Çalışmaya göre yüksek Şema boyutları terk edilme, duygusal yoksunluk, kusurluluk, güvensizlik, sosyal izolasyon ve bağımlılıktır.

Razavi ve arkadaşlarının (2012) yaptıkları çalışmalarında madde bağımlıları on beş Şemadan daha fazla puan almışlardır. Çalışmaya göre madde bağımlılarında yüksek olan Şemaların terk edilme, sosyal izolasyon, güvensizlik, bağımlılık, kusurluluk, duygusal yoksunluk ve güvensizlik Şemaları olduğu ortaya konulmuştur.

Shorey ve arkadaşlarının (2012) kadın ve erkek madde bağımlıları arasında yaptığı erken dönem uyum bozucu şemalarını araştırdıkları çalışmalarında her iki cinsiyetin farklı şema testlerinde aldıkları puanların farklılık gösterdiği görülmektedir. Yapılan araştırmada kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Şema terapi, Jeffry Young ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen henüz çok yeni bir psikoterapi kuramıdır. Bilişsel davranışçı ekolün yolu biraz daha açılarak meydana gelen şema terapi, bir çok farklı psikoterapi kuramların kuramsal ve tekniklerini de içine alan bütünleyici, entegratif ve yenilikçi bir psikoterapidir (Young vd., 2013). Bu kavramlar ve ekolün alan yazına kazandırılması çok yeni olmakla birlikte, ilgili çalışmalar da oldukça kısıtlıdır.

Bojed ve Nikmanesh (2013) yaptığı araştırmada yetersiz özerklik ve ayrılma reddedilme şemalarının madde bağımlılığında önemli rol oynadığını, bu şemaların olması kişilerin maddeye başlamaları ve madde bağımlısı olmada büyük etken olduğunu söylemiştir.

Mozaffari ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan araştırmada madde bağımlılarının tedaviyi kabul edip tedavi olduktan sonra kişilerin madde kullanımına tekrar devam etmesi terk edilme ve güvensizlik şemalarının etken olduğunu göstermiştir.

Shorey, Anderson ve Stuart'ın (2013) yaptığı çalışmada madde bağımlılarının on üç şemaları incelendiğinde kontrol grubu karşılaştığı zaman daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

Shorey ve arkadaşlarının (2013) yaptığı çalışmada madde bağımlılarında 9 tane şema diğerlerine nazaran daha yüksek puan almıştır.

Hacıömeroğlu ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan araştırmada madde bağımlısı olan grup karşılaştırma grubuna bakarak on dört tane ölçülen şemanın dokuz tanesinden yüksek puan almıştır. Yüksek puan alan şemalar duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, bağımlılık/iç içe geçmişlik, yetersiz



özdenetim, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, dayanıksızlık ve yüksek standartlar şemaları olarak belirlenmiştir.

Shorey ve arkadaşları (2014) tarafından madde bağımlılılarıyla yapılan araştırmada, madde bağımlılarının on altı şemadan yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Mansourijalilian ve Yazdanbaksh'in (2015) yaptıkları çalışmalarında madde bağımlılığı ve erken dönem uyum bozucu şemaların yüksek ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda güvensizlik şeması, bağımlılık şeması, boyun eğicilik ve yetersiz öz denetim şemalarının madde bağımlılığında en yüksek puan alan şemalar olduğu gösterilmiştir.

Hosseinfard ve Kavianin'in (2015) yaptıkları çalışmada da opiyat bağımlıları ve ilaç bağımlısı olan bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları karşılaştırılmıştır.

Alevsaçanlar (2015) yaptığı çalışmada madde bağımlılarında yüksek puan almış şemalar terk edilme şeması, kusurluluk şeması, bağımlılık/iç içe geçme şeması, başarısızlık şeması, cezalandırılma şeması, karamsarlık şeması, dayanıksızlık ve sosyal izolasyon/güvensizlik şemalarıdır.

Anlı ve Can'ın (2016) alkol bağımlılığı ve uyum bozucu baş etme biçimleri arasındaki ilişkiyi incelenmiş ve neticede alkol bağımlılığının uyum bozucu baş etme stilleriyle bağlantılı olduğu sonucuna varmıştır.

Günaltay'ın (2017) tarafından yapılan çalışmada ise madde bağımlılarının yüksek puan almış şemaları sırayla duygusal yoksunluk şeması, bağımlılık/iç içe geçme şeması, kusurluluk şeması, terk edilme ve başarısızlık şemalarıdır.

Ak ve arkadaşlarının madde bağımlılılarıyla (2019) yaptığı çalışmada erken dönem uyum bozucu şemaların hepsinin bağımlılıkla ilgili olabileceğini söylüyor.

## **3. BÖLÜM**

### **YÖNTEM**

Yöntem bölümünde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan verilerin elde edilmesine yönelik veri toplama aracı ve yöntemi ile elde edilen verilerin istatistiksel analizine yer verilecektir.

#### **3.1. Araştırma Modeli**

Bu araştırmada araştırma yöntemi olarak nicel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi dahilinde araştırma yapılan konuya dair araştırma evrenini temsil edecek nitelikte bir örneklemden sayısal veriler toplanmakta, elde edilen veriler ise araştırma problemleri veya hipotezleri doğrultusunda analiz edilerek sonuçlara ulaşılmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2005). Araştırma modeli olarak ise ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, bir grubun belirli niteliklerinin betimlenmesi kapsamında kullanılmaktadır (Fraenkel ve Wallen, 2006). Söz konusu modelde iki veya daha fazla değişkenin beraber değişim gösterip göstermediği, değişimin olması durumunda ise ne şekilde olduğu tespit edilmeye çalışılmaktadır (Karasar, 2011). Bu kapsamda bu araştırmada mevcut sigara bağımlıları arasında erken dönem şemalar ile uyumsuz baş etme biçimleri arasındaki ilişkinin ölçülmesi amaçlandığı için, araştırma için en uygun model olarak ilişkisel tarama modeli olduğu belirlenmiştir.

#### **3.2. Araştırma Evreni ve Örnekleme**

Araştırmanın evrenini Antalya ilinde yaşayan ve sigara bağımlılığı bulunan 18 yaş ve üzeri katılımcılar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise

Antalya kent merkezinde yaşayan ve sigara bağımlılığı bulunan 18 yaş ve üzeri 300 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme, örnekleminin olasılık temelli belirlenmediği bir yaklaşımdır. Yapılan araştırmanın amacı doğrultusunda bilgi bakımından zengin durumların tespit edilerek derinlemesine bir şekilde araştırmada bulunulmasına imkan tanıyan amaçlı örnekleme, belirli kriterleri karşılayan veya belli niteliklere sahip durumdaki bir veya birden fazla özel durumların tespit edilmesinde tercih edilebilmektedir (Büyüköztürk vd., 2012).

Araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcıların sosyo-demografik nitelikleri, sigara kullanımına dair özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

**Tablo 1.**

*Katılımcıların Sosyo-Demografik Niteliklerine Dair Frekans Tablosu*

	<b>Gruplar</b>	<b>Frekans (n)</b>	<b>Yüzde (%)</b>
Cinsiyet	Kadın	120	39,5
	Erkek	180	60,5
Yaş	18-25	130	43,3
	26-35	120	39,9
	36-50	32	10,6
	51 ve üzeri	18	6,2
	Alt	51	16,9
Ekonomik durum	Ortanın Altı	72	23,9
	Orta	63	20,9
	Ortanın Üstü	58	19,3
Sigaraya ilk başlama yaşı	Üst	56	18,7
	18-25	195	64,9
	26-35	100	33,3
	36-50	15	1,8
Sigarayı ilk deneme nedeni	51 ve üzeri	-	-
	Merak	103	34,3
	Kendini iyi hissetmek için	56	18,6
	Kendine güveni arttırmak için	67	22,3
	Arkadaş kullanımı veya ısrarı	46	15,3
	Özel bir nedeni yok	28	9,5
<b>Toplam</b>		<b>300</b>	<b>100</b>

Tablo 1’de katılımcıların sosyo-demografik nitelikleri ve sigara kullanımına dair özelliklerine yönelik dağılım verilmiştir. Buna göre katılımcıların %39,5’i kadınlardan (n=120) oluşurken, %60,5’i ise erkeklerden (n=180) oluşmaktadır. Yaş grubuna göre değerlendirildiğinde, katılımcıların

çoğunluğunun %43,3 ile 18-25 yaş aralığında olduğu (n=130), en az katılımcının ise %6,2 ile 51 ve üzeri yaş grubunda olduğu, ekonomik durum açısından bakıldığında ise katılımcıların %23,9'unun ortanın altı gelir grubunda olduğu (n=72), en az katılımcının ise %16,9 ile alt gelir grubuna (n= 51) ait olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu ilk sigaralarına 18-25 yaş aralığında (n=195) başladığı, sigarayı ilk deneme nedeni olarak ise %34,3 ile merak (n= 103) cevabı verdikleri görülmektedir.

### **3.3. Veri Toplama Aracı**

Araştırmada kullanılan anket beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Sosyo-Demografik Bilgi ve Sigara Kullanım Sıklığını Ölçme Formu, ikinci bölümde Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi, üçüncü bölümde Young Kaçınma Ölçeği, dördüncü bölümde Young Telafi Ölçeği ve beşinci bölümde Young Şema Ölçeği bulunmaktadır.

#### **3.3.1. Sosyo-Demografik Bilgi ve Sigara Kullanım Sıklığını Ölçme Formu**

Araştırmacı tarafından hazırlanan ve katılımcıların sosyo-demografik bilgileri ile sigara kullanım sıklıklarını ölçümlemek amacıyla hazırlanan ve 7 sorudan oluşan "Sosyo-Demografik Bilgi ve Sigara Kullanım Sıklığını Ölçme Formu" yer almaktadır. Bu bölümde katılımcıların cinsiyet, yaş, ekonomik durum, eğitim durumu, sigaraya ilk başlama yaşı ve sigaraya ilk başlama nedeni durumları sorulmuştur.

#### **3.3.2. Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi**

Katılımcıların sigara kullanımını değerlendirmek amacıyla Fagerström tarafından geliştirilen (1991) ve 6'lı Likert ölçeğiyle hazırlanan 6 soruluk Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi yer almaktadır. Testin Türkçeye uyarlanmasını Uysal vd.(2004) yapmıştır. Uysal vd. (2004) yaptığı çalışmada testin güvenilirliği orta derecede bulunmuştur (Cronbach Alfa: 0.56) Ölçekten toplamda alınan yüksek puan yüksek sigara bağımlılık düzeyine işaret etmektedir. Test kapsamında en düşük puan 0, en yüksek puan ise 10'dur. Ölçekten alınan puan arttıkça sigara bağımlılık düzeyinin de arttığı

düşünülmektedir. Bağımlılık düzeyini değerlendirme puanlaması da şu şekildedir: 0-2 puan= Çok düşük düzeyde bağımlılık 3-4 puan= Düşük düzeyde bağımlılık 5 puan= Orta düzeyde bağımlılık 6-7 puan= Yüksek düzeyde bağımlılık 8-10 puan= Çok yüksek düzeyde bağımlılık.

### 3.3.3. Young Kaçınma Ölçeği

Young tarafından geliştirilen (1994) ve Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009) tarafından Türkçeye çevrilen ve 6'lı Likert ölçeğiyle hazırlanan 40 soruluk "Young Kaçınma Ölçeği" yer almaktadır. Ölçek sorulan sorulara göre Psikosomatizm, Sıkıntıyı Yok Sayma, Duygu Kontrolü, Sosyal Çekilme, Aktiviteyle Zihinden Uzaklaştırma ve Hissizlik/Duyguları Bastırma olmak üzere 6 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirliğinin ölçümlenmesi için alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Psikosomatizm alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,93, Sıkıntıyı Yok Sayma alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,91, Duygu Kontrolü alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,87, Sosyal Çekilme alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,95, Aktiviteyle Zihinden Uzaklaştırma alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,88 ve Hissizlik/Duyguları Bastırma alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,86 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Young Kaçınma ölçeğinin güvenilir olduğu söylenebilmektedir.

### 3.3.4. Young Telafi Ölçeği

Young tarafından geliştirilen (1995) ve Karaosmanoğlu, Soygüt ve Kabul tarafından (2011) Türkçeye çevrilen ve 6'lı Likert ölçeğiyle hazırlanan 48 soruluk "Young Telafi Ölçeği" yer almaktadır. Ölçek sorulan sorulara göre Statü Düşünlüğü, Asilik, Kontrol, Aşırı Bağımsızlık, Manipülatif Olma, Kendi Yönelimlilik ve Eleştiriye Tahammülsüzlük olmak üzere 7 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirliğinin ölçümlenmesi için alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Statü Düşünlüğü alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,88, Asilik alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,93, Kontrol alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,92, Aşırı Bağımsızlık alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,91, Manipülatif Olma alt

boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,87, Kendi Yönelimlilik alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,85 ve Eleştiriye Tahammülsüzlük alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,77 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Young Telafi ölçeğinin güvenilir olduğu söylenebilmektedir.

### **3.3.5. Young Şema Ölçeği**

Young tarafından geliştirilen (2003) ve Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009) tarafından Türkçeye çevrilen ve 6'lı Likert ölçeğiyle hazırlanan 90 soruluk "Young Şema Ölçeği" yer almaktadır. Ölçek sorulan sorulara göre Başarısızlık, Karamsarlık, Sosyal İzolasyon/Güvensizlik, Duyguları Bastırma, Onay Arayıcılık, İç içe Geçme/Bağımlılık, Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim, Kendini Feda, Terk Edilme, Cezalandırılma, Kusurluluk, Tehditler Karşısında Dayanıksızlık ve Yüksek Standartlar olmak üzere 13 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirliğinin ölçülmesi için alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Başarısızlık alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,94, Karamsarlık alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,89, Sosyal İzolasyon/Güvensizlik alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,87, Duyguları Bastırma alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,93, Onay Arayıcılık alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,91, İç içe Geçme/Bağımlılık alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,93, Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,88, Kendini Feda alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,87, Terk Edilme alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,92, Cezalandırılma alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,89, Kusurluluk alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,87, Tehditler Karşısında Dayanıksızlık alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,88 ve Yüksek Standartlar alt boyutunun Cronbach's Alfa değeri 0,94 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Young Şema ölçeğinin güvenilir olduğu söylenebilmektedir.

### **3.4. Verilerin Uygulanması**

Veri toplamadan önce katılımcılara araştırmayla ilgili bilgiler verilmiş ve aydınlatılarak onamları alınmıştır. Çalışmanın tamamı gönüllü katılımcılardan

oluşmaktadır. Anket uygulamasına başlanması için ilk önce Mayıs 2020 tarihinde YDÜ/SB/2020/821 sayılı Etik Kurul izni alınmış, izni alınması sonrasında anket formunun hazırlanmasına başlanmıştır. Araştırma verileri hazırlanan anket formlarının 1 Ekim-1 Aralık 2020 tarihleri arasında araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara gönderilen çevrimiçi anket formu üzerinden elektronik ortamda uygulanarak elde edilmiştir. Elde edilen cevaplar sistem tarafından otomatik olarak anonim olarak kaydedilmiştir. Araştırmanın çevrimiçi ortamda sunulması sebebiyle COVID-19 pandemisinden herhangi bir zorluk yaşanmamıştır.

Araştırma kapsamında veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu kapsamında birinci bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan sosyo-demografik bilgi formu ve sigara kullanım sıklığını ölçme formu, ikinci bölümde Fagerström Nikotin Bağımlılık Testine ait sorular, üçüncü bölümde Young Kaçınma Ölçeği, dördüncü bölümde Young Telafi Ölçeği ve beşinci bölümde Young Şema Ölçeğine ait sorular çevrimiçi ortama (Google Forms) araştırmacı tarafından girilerek, katılımcılara sunulmaya hazır hale getirilmiştir.

### **3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi**

Anket formları aracılığıyla edinilen veriler SPSS 22 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcılara dair bilgilere ait kategorik parametreler için tanımlayıcı istatistiklerden sayı (n) ve oran (%) kullanılmıştır. Ölçeklerin puanlarının ölçümü için tanımlayıcı istatistiklerden ortalama ve standart sapma belirtilmiştir. Ölçekler arasında var olan ilişkinin analiz edilmesi için Korelasyon Analizi uygulanmış ve Pearson Korelasyon katsayısı verilmiştir.

Katılımcılarla ilgili değişkenlere yönelik uygulanacak testlerin saptanması amacıyla cinsiyet, yaş, yaşanan yer ve ekonomik durum değişkenleri normallik testlerine tabi tutulmuştur. Normallik testi kapsamında söz konusu değişkenler Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk analizleri ile test edilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

**Tablo 2.***Normallik Testi Sonuçları*

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Cinsiyet	,375	178	,073	,465	178	,064
Yaş	,451	178	,064	,375	178	,061
Yaşanılan Yer	,575	178	,057	,257	178	,067
Ekonomik Durum	,375	178	,061	,575	178	,055

Tablo 2’de görüldüğü üzere tüm değişkenlerin Sig değerleri 0,05’ten büyük hesaplanmıştır. Bu kapsamda verilerin normal dağılıma uydukları belirlenmiştir. Bu sebeple sosyo-ekonomik değişkenlerin konu olduğu analizler için parametrik testlerden yararlanılacaktır. Araştırma problemlerinin test edilmesi için, bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü ANOVA testi kullanılacaktır. Tüm karşılaştırmalar için istatistik önem düzeyi (p) 0.05 oranında tutulacaktır.



## 4. BÖLÜM

### BULGULAR

#### 4.1. Young Kaçınma (Young-K) Ölçeği ile Katılımcıların Sosyo-Demografik Değişkenleri Arasındaki İlişkinin Analizi

Bu bölümde Young Kaçınma ölçeği ile katılımcıların sosyo-demografik değişkenleri arasındaki ilişki analiz edilecektir. Bu amaçla katılımcıların cinsiyetleri, yaş grupları, ekonomik durumları ve eğitim durumları ile Young Kaçınma ölçeğinin alt ölçekleri olan Psikosomatizm, Sıkıntıyı Yok Saymak, Duygu Kontrolü, Sosyal Çekilme, Aktiviteyle Zihinden Uzaklaştırma ve Hissizlik/Duyguları Bastırma alt ölçekleri arasındaki ilişki analiz edilecektir. Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların kaçınma durumlarına yönelik ilişki arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular tabloda gösterilmiştir.

**Tablo 3.**

*Cinsiyet Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik t-Testi Analizi*

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	t	p*
Psikosomatizm	Kadın	120	10,596	4,345	1,346	,059
	Erkek	180	10,484	4,238		
Sıkıntıyı Yok Sayma	Kadın	120	9,494	3,495	1,456	,077
	Erkek	180	9,382	3,878		
Duygu Kontrolü	Kadın	120	10,493	3,568	1,432	,073
	Erkek	180	10,394	3,566		
Sosyal Çekilme	Kadın	120	10,394	4,595	1,356	,055
	Erkek	180	10,304	4,383		
Aktiviteyle Zihinden Uzaklaştırma	Kadın	120	9,382	5,457	1,273	,061
	Erkek	180	9,245	5,353		
Hissizlik/Duyguları Bastırma	Kadın	120	8,494	5,473	1,309	,057
	Erkek	180	8,387	5,446		

\* p≤0,05

Cinsiyet değişkeni ile Young Kaçınma ölçeği alt ölçekleri olan psikosomatizm, sıkıntıyı yok sayma, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma arasındaki ilişki t-testine tabi tutulmuştur. Analiz sonucunda cinsiyet değişkeni ile Young Kaçınma alt ölçekleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. ( $p>0,05$ )

Yaş değişkenine göre katılımcıların kaçınma durumlarına yönelik ilişki arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular tabloda gösterilmiştir.

**Tablo 4.**

*Yaş Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik*

Alt Boyut	Grup	N	$\bar{x}$	SS
Psikosomatizm	18-25	130	54,34	15,35
	26-35	120	52,45	14,34
	36-50	32	52,38	14,22
	51 ve üzeri	18	51,22	13,16
	Toplam	300	52,32	14,32
Sıkıntıyı Yok Saymak	18-25	130	53,59	16,32
	26-35	120	52,32	15,22
	36-50	32	52,22	15,02
	51 ve üzeri	18	50,34	14,02
	Toplam	300	52,32	14,67
Duygu Kontrolü	18-25	130	57,22	18,28
	26-35	120	53,67	17,84
	36-50	32	53,28	17,45
	51 ve üzeri	18	50,22	16,22
	Toplam	300	53,67	17,67
Sosyal Çekilme	18-25	130	56,48	16,48
	26-35	120	56,23	16,24
	36-50	32	55,45	15,39
	51 ve üzeri	18	54,68	14,38
	Toplam	300	55,74	15,67
Aktiviteyle Zihinden Uzaklaştırma	18-25	130	54,47	18,48
	26-35	120	52,45	17,48
	36-50	32	52,32	17,32
	51 ve üzeri	18	50,49	16,38
	Toplam	300	52,57	17,59
Hissizlik/ Duyguları Bastırma	18-25	130	55,49	19,58
	26-35	120	54,38	18,57
	36-50	32	54,22	18,35
	51 ve üzeri	18	52,49	17,35
	Toplam	300	54,56	18,58

Tablo 4'te yaş değişkeni ile kaçınma arasındaki ilişkiye yönelik betimsel istatistik sonuçları verilmiştir.

Young Kaçınma ölçeğinin birinci alt boyutu olan psikosomatizm alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 54,34$ ;  $S=15,35$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X=52,38$ ;  $S= 14,22$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin ikinci alt boyutu olan sıkıntıyı yok sayma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 53,59$ ;  $S=16,32$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 50,34$ ;  $S=14,02$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin üçüncü alt boyutu olan duygu kontrolü alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X=57,22$ ;  $S=18,28$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X=50,22$ ;  $S=16,22$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin dördüncü alt boyutu olan sosyal çekilme alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X=56,48$ ;  $S=16,48$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X=54,68$ ;  $S=14,38$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin beşinci alt boyutu olan aktiviteyle zihinden uzaklaştırma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X=54,37$ ;  $S=18,48$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X=50,49$ ;  $S=16,38$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin altıncı alt boyutu olan hissizlik/duyguları bastırma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 55,49$ ;  $S= 19,58$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 52,49$ ;  $S= 17,35$ ) olduğu görülmektedir.

**Tablo 5.***Yaş Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

Alt Boyut	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p*
Psikosomatizm	G. Arası	2734,384	2	901,494	4,324	,001
	G. İçi	284873,397	298	154,945		
	Toplam	287607,781	300			
Sıkıntıyı Yok Saymak	G. Arası	1786,546	3	905,484	5,356	,001
	G. İçi	235756,573	297	145,385		
	Toplam	237543,119	300			
Duygu Kontrolü	G. Arası	2754,484	1	945,595	5,493	,001
	G. İçi	234545,854	299	178,585		
	Toplam	237300,338	300			
Sosyal Çekilme	G. Arası	2848,585	2	932,385	4,594	,001
	G. İçi	285584,489	298	156,567		
	Toplam	288433,074	300			
Aktiviteyle Zihinden Uzaklaştırma	G. Arası	2584,488	3	878,483	5,382	,001
	G. İçi	284484,754	297	158,584		
	Toplam	287069,242	300			
Hissizlik/Duyguları Bastırma	G. Arası	3535,584	1	924,546	4,357	,001
	G. İçi	287372,384	299	173,484		
	Toplam	290907,968	300			

\* p≤0,05

Yaş değişkeni ile Young Kaçınma ölçeği alt ölçekleri olan psikosomatizm, sıkıntıyı yok sayma, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma arasındaki ilişki ANOVA tabii tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, yaş değişkeni ile psikosomatizm, sıkıntıyı yok sayma, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. (p≤0,05)

Young Kaçınma alt ölçeklerinin hangi yaş gruplarında farklılık gösterdiğinin bulunması için değişkenler Post-Hoc Scheffe Testine tabii tutulmuştur. Farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre 18-25 yaş grubundaki katılımcıların psikosomatizm, sıkıntıyı yok saymak, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma algılarının sırasıyla 26-35, 36-50 ve 51 ve üzeri yaş grubundaki katılımcılardan daha

yüksek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda kaçınma faktörünün anlamlılık seviyesinin genç katılımcılarda daha yüksek olduğu, katılımcıların yaşları arttıkça kaçınma seviyelerinin de azalma eğiliminde olduğu; başka bir deyişle kaçınma algısının gençlerde daha yüksek olduğu, bu durumun yaş arttıkça azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

**Tablo 6.**

*Ekonomik Durum Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>
Psikosomatizm	Alt	51	59,43	17,32
	Ortanın Altı	72	58,34	16,46
	Orta	63	57,45	16,43
	Ortanın Üstü	58	57,23	15,32
	Üst	56	56,76	15,22
	Toplam	300	58,22	16,77
Sıkıntıyı Yok Saymak	Alt	51	57,64	18,32
	Ortanın Altı	72	56,76	17,48
	Orta	63	55,64	16,94
	Ortanın Üstü	58	55,32	16,43
	Üst	56	54,32	15,32
	Toplam	300	56,43	17,43
Duygu Kontrolü	Alt	51	53,34	18,39
	Ortanın Altı	72	53,22	17,54
	Orta	63	52,87	16,85
	Ortanın Üstü	58	52,77	16,75
	Üst	56	51,46	15,75
	Toplam	300	52,87	17,67
Sosyal Çekilme	Alt	51	57,75	19,43
	Ortanın Altı	72	56,74	18,67
	Orta	63	56,35	17,64
	Ortanın Üstü	58	55,74	16,48
	Üst	56	54,67	15,77
	Toplam	300	55,88	17,54
Aktiviteyle Zihinden Uzaklaştırma	Alt	51	54,32	18,43
	Ortanın Altı	72	53,56	18,24
	Orta	63	52,46	17,85
	Ortanın Üstü	58	52,07	17,36
	Üst	56	51,59	15,35
	Toplam	300	53,25	17,54
Hissizlik/ Duyguları Bastırma	Alt	51	56,45	17,54
	Ortanın Altı	72	55,46	17,32
	Orta	63	53,64	16,86
	Ortanın Üstü	58	52,49	16,77
	Üst	56	51,75	16,35
	Toplam	300	54,73	17,22

Tablo 6'da ekonomik durum değişkeni ile kaçınma arasındaki ilişkiye yönelik betimsel istatistik sonuçları verilmiştir.

Young Kaçınma ölçeğinin birinci alt boyutu olan psikosomatizm alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 59,43$ ;  $S= 17,32$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 56,76$ ;  $S= 15,22$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin ikinci alt boyutu olan sıkıntıyı yok sayma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 57,64$ ;  $S= 18,32$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 54,32$ ;  $S= 15,32$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin üçüncü alt boyutu olan duygu kontrolü alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 53,34$ ;  $S= 18,39$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 51,46$ ;  $S= 15,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin dördüncü alt boyutu olan sosyal çekilme alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 57,75$ ;  $S= 19,43$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 54,67$ ;  $S= 15,77$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin beşinci alt boyutu olan aktiviteyle zihinden uzaklaştırma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 54,32$ ;  $S= 18,43$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 51,59$ ;  $S= 15,35$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin altıncı alt boyutu olan hissizlik/duyguları bastırma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 56,45$ ;  $S= 17,54$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 51,75$ ;  $S= 16,35$ ) olduğu görülmektedir.

**Tablo 7.**

*Ekonomik Durum Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Varyans Kaynağı</b>	<b>Kareler Toplamı</b>	<b>Sd</b>	<b>Kareler Ortalaması</b>	<b>F</b>	<b>p*</b>
Psikosomatizm	G. Arası	2945,384	2	937,495	5,322	,001
	G. İçi	294485,485	298	184,847		
	Toplam	297430,869	300			
Sıkıntıyı Yok Saymak	G. Arası	2745,486	3	921,493	4,348	,001
	G. İçi	273464,646	297	178,384		
	Toplam	276210,132	300			
Duygu Kontrolü	G. Arası	2847,573	1	948,383	5,384	,001
	G. İçi	261949,482	299	184,486		
	Toplam	264797,055	300			
Sosyal Çekilme	G. Arası	2837,384	2	921,483	5,385	,001
	G. İçi	271843,383	298	175,383		
	Toplam	274680,767	300			
Aktiviteyle Zihinden Uzaklaştırma	G. Arası	1846,475	3	902,498	4,593	,001
	G. İçi	201446,384	297	177,548		
	Toplam	203292,859	300			
Hissizlik/Duyguları Bastırma	G. Arası	2924,595	1	945,385	5,385	,001
	G. İçi	284587,485	299	175,684		
	Toplam	287512,080	300			

\*  $p \leq 0,05$

Ekonomik durum değişkeni ile Young Kaçınma ölçeği alt ölçekleri olan psikosomatizm, sıkıntıyı yok sayma, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma arasındaki ilişki ANOVA tabii tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, ekonomik durum değişkeni ile psikosomatizm, sıkıntıyı yok sayma, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ( $p \leq 0,05$ )

Young Kaçınma alt ölçeklerinin hangi ekonomik durum gruplarında farklılık gösterdiğinin bulunması için değişkenler Post-Hoc Scheffe Testine tabii tutulmuştur. Farklılığın hangi ekonomik durum grupları arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre alt gelir grubundaki katılımcıların psikosomatizm, sıkıntıyı yok saymak, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma algılarının sırasıyla ortanın altı, orta, ortanın üstü ve üst gelir grubundaki

katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda kaçınma faktörünün anlamlılık seviyesinin düşük geliri katılımcılarda daha yüksek olduğu, katılımcıların ekonomik durumları arttıkça kaçınma seviyelerinin de azalma eğiliminde olduğu; başka bir deyişle kaçınma algısının düşük ekonomik statü sahibi bireylerde daha yüksek olduğu, bu durumun ekonomik statü yükseldikçe azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

**Tablo 8.**

*Eğitim Durumu Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik*

Alt Boyut	Grup	N	$\bar{x}$	SS
Psikosomatizm	İlkokul-Ortaokul	38	59,85	15,77
	Lise	88	58,54	15,37
	Lisans	107	57,46	14,75
	Lisansüstü	67	56,46	13,85
	Toplam	300	57,87	14,57
Sıkıntıyı Yok Saymak	İlkokul-Ortaokul	38	59,57	16,17
	Lise	88	57,78	16,07
	Lisans	107	56,74	15,57
	Lisansüstü	67	55,47	15,35
	Toplam	300	57,27	15,43
Duygu Kontrolü	İlkokul-Ortaokul	38	59,67	15,86
	Lise	88	58,64	15,76
	Lisans	107	57,46	14,85
	Lisansüstü	67	56,46	13,75
	Toplam	300	57,85	14,67
Sosyal Çekilme	İlkokul-Ortaokul	38	59,46	17,57
	Lise	88	57,46	17,32
	Lisans	107	56,57	16,85
	Lisansüstü	67	55,57	16,64
	Toplam	300	57,47	17,22
Aktiviteyle Zihinden Uzaklaştırma	İlkokul-Ortaokul	38	59,85	18,67
	Lise	88	57,47	18,32
	Lisans	107	56,47	17,85
	Lisansüstü	67	55,74	17,65
	Toplam	300	56,85	17,77
Hissizlik/ Duyguları Bastırma	İlkokul-Ortaokul	38	59,74	17,87
	Lise	88	57,84	17,75
	Lisans	107	56,47	16,43
	Lisansüstü	67	56,43	16,22
	Toplam	300	57,47	17,75



Tablo 8’de eğitim durumu değişkeni ile kaçınma arasındaki ilişkiye yönelik betimsel istatistik sonuçları verilmiştir.

Young Kaçınma ölçeğinin birinci alt boyutu olan psikosomatizm alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,85$ ;  $S= 15,77$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 56,46$ ;  $S= 13,85$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin ikinci alt boyutu olan sıkıntıyı yok sayma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,57$ ;  $S= 16,17$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 55,47$ ;  $S= 15,35$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin üçüncü alt boyutu olan duygu kontrolü alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,67$ ;  $S= 15,86$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 56,46$ ;  $S= 13,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin dördüncü alt boyutu olan sosyal çekilme alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,46$ ;  $S= 17,57$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 55,57$ ;  $S= 16,64$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin beşinci alt boyutu olan aktiviteyle zihinden uzaklaştırma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,85$ ;  $S= 18,67$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 55,74$ ;  $S= 17,65$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin altıncı alt boyutu olan hissizlik/duyguları bastırma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,74$ ;  $S= 17,87$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 56,43$ ;  $S= 16,22$ ) olduğu görülmektedir.

**Tablo 9.**

*Eğitim Durumu Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

Alt Boyut	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p*
Psikosomatizm	G. Arası	2458,585	1	954,225	4,373	,001
	G. İçi	284967,754	299	157,258		
	Toplam	287426,339	300			
Sıkıntıyı Yok Saymak	G. Arası	2654,409	2	832,389	5,454	,001
	G. İçi	281453,583	298	183,312		
	Toplam	284107,992	300			
Duygu Kontrolü	G. Arası	2853,375	1	945,456	4,398	,001
	G. İçi	272896,827	299	175,648		
	Toplam	275750,202	300			
Sosyal Çekilme	G. Arası	2741,472	2	934,315	4,401	,001
	G. İçi	265834,487	298	163,765		
	Toplam	268575,959	300			
Aktiviteyle Zihinden Uzaklaştırma	G. Arası	1648,568	3	918,867	4,451	,001
	G. İçi	214357,487	297	154,854		
	Toplam	216006,055	300			
Hissizlik/Duyguları Bastırma	G. Arası	2672,675	1	939,452	5,414	,001
	G. İçi	276852,531	299	167,792		
	Toplam	279525,206	300			

\*  $p \leq 0,05$

Eğitim durumu değişkeni ile Young Kaçınma ölçeği alt ölçekleri olan psikosomatizm, sıkıntıyı yok sayma, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma arasındaki ilişki ANOVA tabi tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, eğitim durumu değişkeni ile psikosomatizm, sıkıntıyı yok sayma, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ( $p \leq 0,05$ )

Young Kaçınma alt ölçeklerinin hangi eğitim gruplarında farklılık gösterdiğinin bulunması için değişkenler Post-Hoc Scheffe Testine tabi tutulmuştur. Farklılığın hangi eğitim grupları arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre ilkokul-ortaokul mezunu katılımcıların psikosomatizm, sıkıntıyı yok saymak, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma algılarının sırasıyla lise, lisans ve lisansüstü mezunu katılımcılardan daha yüksek

olduğu görülmektedir. Bu kapsamda kaçınma faktörünün anlamlılık seviyesinin eğitim seviyesi düşük katılımcılarda daha yüksek olduğu, katılımcıların eğitim seviyeleri arttıkça kaçınma seviyelerinin de azalma eğiliminde olduğu; başka bir deyişle kaçınma algısının düşük eğitim seviyesi sahibi bireylerde daha yüksek olduğu, bu durumun eğitim seviyesi yükseldikçe azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

**Tablo 10.**

*Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik*

Alt Boyut	Grup	N	$\bar{x}$	SS
Psikosomatizm	18-25	195	56,57	17,37
	26-35	100	56,32	16,46
	36-50	15	55,43	15,78
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	56,77	16,75
Sıkıntıyı Yok Saymak	18-25	195	57,57	16,45
	26-35	100	56,53	15,73
	36-50	15	55,75	14,64
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	56,75	15,43
Duygu Kontrolü	18-25	195	56,54	15,43
	26-35	100	55,75	14,64
	36-50	15	54,64	14,53
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	55,75	14,65
Sosyal Çekilme	18-25	195	57,47	16,46
	26-35	100	56,74	16,32
	36-50	15	56,43	15,56
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	56,75	15,64
Aktiviteyle Zihinden Uzaklaştırma	18-25	195	57,48	18,43
	26-35	100	56,42	17,58
	36-50	15	55,75	16,57
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	56,46	17,32
Hissizlik/ Duyguları Bastırma	18-25	195	53,58	17,68
	26-35	100	52,68	17,46
	36-50	15	52,57	16,75
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	52,66	17,37

Tablo 10'da sigaraya ilk başlama yaşı değişkeni ile kaçınma arasındaki ilişkiye yönelik betimsel istatistik sonuçları verilmiştir.

Young Kaçınma ölçeğinin birinci alt boyutu olan psikosomatizm alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 56,57$ ;  $S= 17,37$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 55,43$ ;  $S= 15,78$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin ikinci alt boyutu olan sıkıntıyı yok sayma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,57$ ;  $S= 16,45$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 55,75$ ;  $S= 14,64$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin üçüncü alt boyutu olan duygu kontrolü alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 56,54$ ;  $S= 15,43$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 54,64$ ;  $S= 14,53$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin dördüncü alt boyutu olan sosyal çekilme alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,47$ ;  $S= 16,46$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 56,43$ ;  $S= 15,56$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin beşinci alt boyutu olan aktiviteyle zihinden uzaklaştırma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 56,75$ ;  $S= 15,64$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 55,75$ ;  $S= 16,57$ ) olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma ölçeğinin altıncı alt boyutu olan hissizlik/duyguları bastırma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 53,58$ ;  $S= 17,68$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 52,57$ ;  $S= 16,75$ ) olduğu görülmektedir.

**Tablo 11.**

*Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

Alt Boyut	Varyans Kaynağı	Kareler Toplaması	Sd	Kareler Ortalaması	F	p*
Psikosomatizm	G. Arası	1859,585	1	954,485	4,694	,001
	G. İçi	147594,495	299	148,584		
	Toplam	149454,080	300			
Sıkıntıyı Yok Saymak	G. Arası	1475,546	2	937,384	5,485	,002
	G. İçi	185674,584	298	104,583		
	Toplam	187150,130	300			
Duygu Kontrolü	G. Arası	2284,854	2	937,483	4,584	,001
	G. İçi	218454,684	298	198,483		
	Toplam	220739,538	300			
Sosyal Çekilme	G. Arası	2234,583	1	922,493	4,679	,001
	G. İçi	218354,585	299	184,395		
	Toplam	220589,168	300			
Aktiviteyle Zihinden Uzaklaştırma	G. Arası	1847,684	3	834,384	5,395	,001
	G. İçi	184745,754	297	145,385		
	Toplam	186593,438	300			
Hissizlik/Duyguları Bastırma	G. Arası	2746,473	1	921,385	5,483	,001
	G. İçi	283583,835	299	183,395		
	Toplam	286330,308	300			

\*  $p \leq 0,05$

Sigaraya ilk başlama yaşı değişkeni ile Young Kaçınma ölçeği alt ölçekleri olan psikosomatizm, sıkıntıyı yok sayma, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma arasındaki ilişki ANOVA tabii tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, sigaraya ilk başlama yaşı değişkeni ile psikosomatizm, sıkıntıyı yok sayma, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ( $p \leq 0,05$ )

Young Kaçınma alt ölçeklerinin hangi yaş gruplarında farklılık gösterdiğinin bulunması için değişkenler Post-Hoc Scheffe Testine tabii tutulmuştur. Farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre sigara ilk kez 18-25 yaş aralığında başlayan katılımcıların psikosomatizm, sıkıntıyı yok saymak, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma

algılarının sırasıyla 26-35 ve 36-50 yaş grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda kaçınma faktörünün anlamlılık seviyesinin sigaraya erken yaşlarda başlayan katılımcılarda daha yüksek olduğu, katılımcıların sigaraya başlama yaşları arttıkça kaçınma seviyelerinin de azalma eğiliminde olduğu; başka bir deyişle kaçınma algısının sigaraya ilk kez gençlik döneminde başlayan katılımcılarda daha yüksek olduğu, bu durumun sigaraya başlama yaşı arttıkça azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

**Tablo 12.**

*Sigaraya Başlama Nedeni Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

Alt Boyut	Varyans Kaynağı	Kareler Toplaması	Sd	Kareler Ortalaması	F	p*
Psikosomatizm	G. Arası	2813,784	1	945,385	4,385	,076
	G. İçi	281384,384	299	185,485		
	Toplam	284198,168	300			
Sıkıntıyı Yok Saymak	G. Arası	2848,498	2	978,362	4,268	,088
	G. İçi	254468,353	298	168,375		
	Toplam	257316,851	300			
Duygu Kontrolü	G. Arası	2785,965	1	984,222	5,357	,078
	G. İçi	235742,756	299	175,532		
	Toplam	238528,721	300			
Sosyal Çekilme	G. Arası	2786,256	3	985,568	5,254	,067
	G. İçi	215952,851	297	163,225		
	Toplam	218739,107	300			
Aktiviteyle Zihinden Uzaklaştırma	G. Arası	2235,525	3	932,524	4,358	,068
	G. İçi	235967,255	297	177,348		
	Toplam	238202,780	300			
Hissizlik/Duyguları Bastırma	G. Arası	2875,325	1	947,522	4,524	,077
	G. İçi	275524,256	299	165,522		
	Toplam	278399,581	300			

\* p≤0,05

Sigaraya başlama nedeni değişkeni ile Young Kaçınma ölçeği alt ölçekleri olan psikosomatizm, sıkıntıyı yok sayma, duygu kontrolü, sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma arasındaki ilişki ANOVA tabii tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, sigaraya başlama nedeni değişkeni ile psikosomatizm, sıkıntıyı yok sayma, duygu kontrolü,

sosyal çekilme, aktiviteyle zihinden uzaklaştırma ve hissizlik/duyguları bastırma arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. ( $p>0,05$ )

#### 4.2. Young Telafi (Young-T) Ölçeği ile Katılımcıların Sosyo-Demografik Değişkenleri Arasındaki İlişkinin Analizi

Bu bölümde Young Telafi ölçeği ile katılımcıların sosyo-demografik değişkenleri arasındaki ilişki analiz edilecektir. Bu amaçla katılımcıların cinsiyetleri, yaş grupları, ekonomik durumları ve eğitim durumları ile Young Telafi ölçeğinin alt ölçekleri olan Statü Düşkünlüğü, Asilik, Kontrol, Aşırı Bağımsızlık, Manipülatif Olma, Kendi Yönelimlilik ve Eleştiriye Tahammülsüzlük alt ölçekleri arasındaki ilişki analiz edilecektir.

Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların telafi durumlarına yönelik ilişki arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular tabloda gösterilmiştir.

**Tablo 13.**

*Cinsiyet Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik t-Testi Analizi*

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	t	p*
Statü	Kadın	120	9,655	4,854	1,364	,078
Düşkünlüğü	Erkek	180	9,454	4,394		
Asilik	Kadın	120	10,485	3,375	1,384	,077
	Erkek	180	10,103	3,284		
Kontrol	Kadın	120	9,683	3,685	1,584	,065
	Erkek	180	9,493	3,485		
Aşırı Bağımsızlık	Kadın	120	10,495	4,584	1,384	,075
	Erkek	180	10,235	4,385		
Manipülatif Olma	Kadın	120	9,858	5,684	1,395	,082
	Erkek	180	9,245	5,277		
Kendi Yönelimlilik	Kadın	120	8,684	5,494	1,583	,085
	Erkek	180	8,495	5,385		
Eleştiriye Tahammülsüzlük	Kadın	120	10,784	5,694	1,456	,077
	Erkek	180	10,585	5,384		

\*  $p \leq 0,05$

Cinsiyet değişkeni ile Young Telafi ölçeği alt ölçekleri olan statü düşkünlüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük arasındaki ilişki t-testine tabi tutulmuştur. Analiz

sonucunda cinsiyet değişkeni ile Young Telafi alt ölçekleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. ( $p>0,05$ )

Yaş değişkenine göre katılımcıların telafi durumlarına yönelik ilişki arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular tabloda gösterilmiştir.

**Tablo 14.**

*Yaş Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>
Statü Düşkünlüğü	18-25	130	55,48	15,75
	26-35	120	54,73	14,65
	36-50	32	53,54	14,45
	51 ve üzeri	18	52,65	13,75
	Toplam	300	54,32	14,46
Asilik	18-25	130	55,86	16,56
	26-35	120	54,75	15,75
	36-50	32	54,35	15,46
	51 ve üzeri	18	52,85	14,75
	Toplam	300	55,37	15,43
Kontrol	18-25	130	57,74	16,47
	26-35	120	56,46	15,46
	36-50	32	55,46	14,35
	51 ve üzeri	18	52,75	13,75
	Toplam	300	56,46	15,86
Aşırı Bağımsızlık	18-25	130	56,54	17,73
	26-35	120	55,75	16,46
	36-50	32	54,46	15,75
	51 ve üzeri	18	53,64	14,75
	Toplam	300	55,76	16,46
Manipülatif Olma	18-25	130	55,86	17,54
	26-35	120	54,75	16,46
	36-50	32	53,46	15,65
	51 ve üzeri	18	53,44	14,75
	Toplam	300	54,25	15,75
Kendi Yönelimlilik	18-25	130	56,56	16,75
	26-35	120	55,35	15,88
	36-50	32	54,47	15,64
	51 ve üzeri	18	53,86	14,17
	Toplam	300	55,36	15,75
Eleştiriye Tahammülsüzlük	18-25	130	55,86	17,57
	26-35	120	54,85	16,75
	36-50	32	53,46	15,85
	51 ve üzeri	18	53,34	14,64
	Toplam	300	54,67	16,68



Tablo 14'te yaş değişkeni ile telafi arasındaki ilişkiye yönelik betimsel istatistik sonuçları verilmiştir.

Young Telafi ölçeğinin birinci alt boyutu olan statü düşkünlüğü alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 55,48$ ;  $S= 15,75$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 52,65$ ;  $S= 13,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin ikinci alt boyutu olan asilik alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 55,86$ ;  $S= 16,56$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 52,85$ ;  $S= 14,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin üçüncü alt boyutu olan kontrol alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,74$ ;  $S= 16,47$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 52,75$ ;  $S= 13,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin dördüncü alt boyutu olan aşırı bağımsızlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 56,54$ ;  $S= 17,73$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 53,64$ ;  $S= 14,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin beşinci alt boyutu olan manipülatif olma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 55,86$ ;  $S= 17,54$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 53,44$ ;  $S= 14,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin altıncı alt boyutu olan kendi yönelimlilik alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 56,56$ ;  $S= 16,75$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 53,86$ ;  $S= 14,17$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin yedinci alt boyutu olan eleştiriye tahammülsüzlük alt ölçeğinde en yüksek ortalamının 18-25 yaş grubunda ( $X= 55,86$ ;  $S= 17,57$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 53,34$ ;  $S= 14,64$ ) olduğu görülmektedir.

**Tablo 15.**

*Yaş Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

Alt Boyut	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p*
Statü Düşkünlüğü	G. Arası	2681,564	1	932,753	4,584	,001
	G. İçi	278456,876	299	145,865		
	Toplam	281138,440	300			
Asilik	G. Arası	1540,873	2	909,373	5,654	,001
	G. İçi	265321,654	298	136,538		
	Toplam	266862,527	300			
Kontrol	G. Arası	2845,498	2	956,769	5,760	,001
	G. İçi	245321,765	298	187,482		
	Toplam	248167,263	300			
Aşırı Bağımsızlık	G. Arası	2932,686	1	934,654	4,482	,001
	G. İçi	275689,432	299	142,765		
	Toplam	278622,118	300			
Manipülatif Olma	G. Arası	2675,854	1	898,342	5,369	,001
	G. İçi	248675,812	299	161,495		
	Toplam	251351,666	300			
Kendi Yönelimlilik	G. Arası	3636,780	1	949,534	4,481	,001
	G. İçi	278732,270	299	137,568		
	Toplam	282369,050	300			
Eleştiriye Tahammülsüzlük	G. Arası	3676,769	1	951,549	4,519	,001
	G. İçi	278732,391	299	167,510		
	Toplam	282409,160	300			

\*  $p \leq 0,05$

Yaş değişkeni ile Young Telafi ölçeği alt ölçekleri olan statü düşkünlüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük arasındaki ilişki ANOVA tabi tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, yaş değişkeni ile statü düşkünlüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ( $p \leq 0,05$ )

Young Telafi alt ölçeklerinin hangi yaş gruplarında farklılık gösterdiğinin bulunması için değişkenler Post-Hoc Scheffe Testine tabi tutulmuştur. Farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan

Scheffe testi sonuçlarına göre 18-25 yaş grubundaki katılımcıların statü düşüklüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük algılarının sırasıyla 26-35, 36-50 ve 51 ve üzeri yaş grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda telafi faktörünün anlamlılık seviyesinin genç katılımcılarda daha yüksek olduğu, katılımcıların yaşları arttıkça telafi seviyelerinin de azalma eğiliminde olduğu; başka bir deyişle telafi algısının gençlerde daha yüksek olduğu, bu durumun yaş arttıkça azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

**Tablo 16.**

*Ekonomik Durum Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>	
Statü	Alt	51	59,54	17,47	
	Düşüklüğü	Ortanın Altı	72	58,34	16,89
		Orta	63	57,59	16,49
		Ortanın Üstü	58	57,32	15,39
		Üst	56	56,69	15,22
		Toplam	300	58,39	16,68
Asilik	Alt	51	57,43	18,76	
	Ortanın Altı	72	56,68	17,77	
	Orta	63	55,39	16,49	
	Ortanın Üstü	58	55,22	16,27	
	Üst	56	54,59	15,85	
	Toplam	300	56,59	17,59	
Kontrol	Alt	51	53,39	18,68	
	Ortanın Altı	72	53,28	17,69	
	Orta	63	52,94	16,49	
	Ortanın Üstü	58	52,49	16,32	
	Üst	56	51,48	15,69	
	Toplam	300	52,96	17,48	
Aşırı Bağımsızlık	Alt	51	57,48	19,45	
	Ortanın Altı	72	56,68	18,64	
	Orta	63	56,59	17,57	
	Ortanın Üstü	58	55,69	16,69	
	Üst	56	54,94	15,94	
	Toplam	300	55,69	17,95	
Manipülatif Olma	Alt	51	54,54	18,49	
	Ortanın Altı	72	53,79	18,32	
	Orta	63	52,54	17,67	
	Ortanın Üstü	58	52,49	17,43	
	Üst	56	51,67	15,69	
	Toplam	300	53,79	17,49	

**Tablo 16.**

*Ekonomik Durum Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik (Devam)*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>
Kendi	Alt	51	56,79	17,86
Yönelimlilik	Ortanın Altı	72	55,59	17,49
	Orta	63	53,64	16,47
	Ortanın Üstü	58	52,68	16,43
	Üst	56	51,47	16,32
	Toplam	300	54,65	17,32
	Eleştiriye	Alt	51	56,59
Tahammülsüzlük	Ortanın Altı	72	55,95	17,52
	Orta	63	53,58	16,85
	Ortanın Üstü	58	52,47	16,48
	Üst	56	51,59	16,39
	Toplam	300	54,69	17,43

Tablo 16'da ekonomik durum değişkeni ile telafi arasındaki ilişkiye yönelik betimsel istatistik sonuçları verilmiştir.

Young Telafi ölçeğinin birinci alt boyutu olan statü düşüklüğü alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 59,54$ ;  $S= 17,47$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 56,69$ ;  $S= 15,22$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin ikinci alt boyutu olan asilik alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 57,43$ ;  $S= 18,76$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 54,59$ ;  $S= 15,85$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin üçüncü alt boyutu olan kontrol alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X=53,39$ ;  $S=18,68$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 51,48$ ;  $S= 15,69$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin dördüncü alt boyutu olan aşırı bağımsızlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 57,48$ ;  $S= 19,45$ ), en

düşük anlamlı ortalamının ise üst gelir grubunda ( $X= 54,94$ ;  $S= 15,94$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin beşinci alt boyutu olan manipülatif olma alt ölçeğinde en yüksek ortalamının alt gelir grubunda ( $X= 54,54$ ;  $S= 18,49$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise üst gelir grubunda ( $X= 51,67$ ;  $S= 15,69$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin altıncı alt boyutu olan kendi yönelimlilik alt ölçeğinde en yüksek ortalamının alt gelir grubunda ( $X= 56,79$ ;  $S= 17,86$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise üst gelir grubunda ( $X= 51,47$ ;  $S= 16,32$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin yedinci alt boyutu olan eleştiriye tahammülsüzlük alt ölçeğinde en yüksek ortalamının alt gelir grubunda ( $X= 56,59$ ;  $S= 17,55$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise üst gelir grubunda ( $X= 51,59$ ;  $S= 16,39$ ) olduğu görülmektedir.

**Tablo 17.**

*Ekonomik Durum Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

Alt Boyut	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p*
Statü Düşüklüğü	G. Arası	2654,678	1	910,561	4,423	,001
	G. İçi	293675,451	299	151,854		
	Toplam	296330,129	300			
Asilik	G. Arası	1743,963	1	909,572	5,270	,001
	G. İçi	238765,439	299	159,439		
	Toplam	240509,402	300			
Kontrol	G. Arası	2815,569	1	914,683	5,541	,001
	G. İçi	243636,912	299	108,723		
	Toplam	246452,481	300			
Aşırı Bağımsızlık	G. Arası	2767,483	2	920,394	4,463	,001
	G. İçi	258814,378	298	131,572		
	Toplam	261581,861	300			
Manipülatif Olma	G. Arası	2671,845	3	869,348	5,283	,001
	G. İçi	292329,651	297	125,610		
	Toplam	295001,496	300			
Kendi Yönelimlilik	G. Arası	3463,627	2	931,540	4,475	,001
	G. İçi	298216,459	298	138,613		
	Toplam	301680,086	300			
Eleştiriye Tahammülsüzlük	G. Arası	3612,783	1	934,643	4,218	,001
	G. İçi	278451,454	299	167,531		
	Toplam	282064,237	300			

\*  $p \leq 0,05$

Ekonomik durum değişkeni ile Young Telafi ölçeği alt ölçekleri olan statü düşkünlüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük arasındaki ilişki ANOVA tabi tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, ekonomik durum değişkeni ile statü düşkünlüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ( $p \leq 0,05$ )

Young Telafi alt ölçeklerinin hangi ekonomik durum gruplarında farklılık gösterdiğinin bulunması için değişkenler Post-Hoc Scheffe Testine tabi tutulmuştur. Farklılığın hangi ekonomik durum grupları arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre alt gelir grubundaki katılımcıların statü düşkünlüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük algılarının sırasıyla ortanın altı, orta, ortanın üstü ve üst gelir grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğu görölmektedir. Bu kapsamda telafi faktörünün anlamlılık seviyesinin düşük gelirli katılımcılarda daha yüksek olduğu, katılımcıların ekonomik durumları arttıkça telafi seviyelerinin de azalma eğiliminde olduğu; başka bir deyişle telafi algısının düşük ekonomik statü sahibi bireylerde daha yüksek olduğu, bu durumun ekonomik statü yükseldikçe azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

**Tablo 18.**

*Eğitim Durumu Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>
Statü Düşkünlüğü	İlkokul-Ortaokul	38	59,37	16,32
	Lise	88	58,47	15,67
	Lisans	107	57,87	14,48
	Lisansüstü	67	56,46	13,68
	Toplam	300	57,69	14,96
Asilik	İlkokul-Ortaokul	38	59,58	17,49
	Lise	88	57,68	16,79
	Lisans	107	56,39	15,39
	Lisansüstü	67	55,74	15,28
	Toplam	300	57,68	16,23
Kontrol	İlkokul-Ortaokul	38	59,68	16,04
	Lise	88	58,49	15,78
	Lisans	107	57,95	14,83
	Lisansüstü	67	56,95	13,59
	Toplam	300	57,68	14,73
Aşırı Bağımsızlık	İlkokul-Ortaokul	38	59,84	17,85
	Lise	88	57,56	17,43
	Lisans	107	56,48	16,49
	Lisansüstü	67	55,79	16,34
	Toplam	300	57,59	17,34
Manipülatif Olma	İlkokul-Ortaokul	38	59,65	18,79
	Lise	88	57,45	18,59
	Lisans	107	56,67	17,83
	Lisansüstü	67	55,35	17,45
	Toplam	300	56,59	17,95
Kendi Yönelimlilik	İlkokul-Ortaokul	38	59,85	17,58
	Lise	88	57,46	17,39
	Lisans	107	56,46	16,76
	Lisansüstü	67	56,32	16,49
	Toplam	300	57,67	17,07
Eleştiriye Tahammülsüzlük	İlkokul-Ortaokul	38	59,67	17,46
	Lise	88	57,54	17,32
	Lisans	107	56,78	16,54
	Lisansüstü	67	56,75	16,43
	Toplam	300	57,54	17,07

Tablo 18’de eğitim durumu değişkeni ile telafi arasındaki ilişkiye yönelik betimsel istatistik sonuçları verilmiştir.

Young Telafi ölçeğinin birinci alt boyutu olan statü düşkünlüğü alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,37$ ;  $S=$

16,32), en düşük anlamlı ortalamasının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 56,46$ ;  $S= 13,68$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin ikinci alt boyutu olan asilik alt ölçeğinde en yüksek ortalamasının ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,58$ ;  $S= 17,49$ ), en düşük anlamlı ortalamasının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 55,74$ ;  $S= 15,28$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin üçüncü alt boyutu olan kontrol alt ölçeğinde en yüksek ortalamasının ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,68$ ;  $S= 16,04$ ), en düşük anlamlı ortalamasının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X=56,95$ ;  $S= 13,59$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin dördüncü alt boyutu olan aşırı bağımsızlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamasının ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,84$ ;  $S= 17,85$ ), en düşük anlamlı ortalamasının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 55,79$ ;  $S= 16,34$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin beşinci alt boyutu olan manipülatif olma alt ölçeğinde en yüksek ortalamasının ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,65$ ;  $S= 18,79$ ), en düşük anlamlı ortalamasının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 55,35$ ;  $S= 17,45$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin altıncı alt boyutu olan kendi yönelimlilik alt ölçeğinde en yüksek ortalamasının ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,85$ ;  $S= 17,58$ ), en düşük anlamlı ortalamasının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 56,32$ ;  $S= 16,49$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin yedinci alt boyutu olan eleştiriye tahammülsüzlük alt ölçeğinde en yüksek ortalamasının ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,67$ ;  $S= 17,46$ ), en düşük anlamlı ortalamasının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 56,75$ ;  $S= 16,43$ ) olduğu görülmektedir.



**Tablo 19.**

*Eğitim Durumu Değişkeni İle Kaçınma Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Varyans Kaynağı</b>	<b>Kareler Toplamı</b>	<b>Sd</b>	<b>Kareler Ortalaması</b>	<b>F</b>	<b>p*</b>
Statü Düşüklüğü	G. Arası	2612,314	2	908,274	4,239	,001
	G. İçi	281567,274	298	135,817		
	Toplam	284179,588	300			
Asilik	G. Arası	1659,219	1	915,373	5,341	,001
	G. İçi	225701,565	299	129,412		
	Toplam	227360,784	300			
Kontrol	G. Arası	2812,369	1	934,641	5,418	,001
	G. İçi	224634,745	299	138,418		
	Toplam	227447,114	300			
Aşırı Bağımsızlık	G. Arası	2634,387	3	922,430	4,587	,001
	G. İçi	258793,289	297	165,652		
	Toplam	261427,676	300			
Manipülatif Olma	G. Arası	2631,473	1	854,532	5,321	,001
	G. İçi	265734,456	299	162,439		
	Toplam	268365,929	300			
Kendi Yönelimlilik	G. Arası	2345,538	2	919,572	4,361	,001
	G. İçi	286439,618	298	137,423		
	Toplam	288785,156	300			
Eleştiriye Tahammülsüzlük	G. Arası	3611,573	1	942,465	4,401	,001
	G. İçi	263890,459	299	134,472		
	Toplam	267502,032	300			

\*  $p \leq 0,05$

Eğitim durumu değişkeni ile Young Telafi ölçeği alt ölçekleri olan statü düşüklüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük arasındaki ilişki ANOVA tabi tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, eğitim durumu değişkeni ile statü düşüklüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ( $p \leq 0,05$ ).

Young Telafi alt ölçeklerinin hangi eğitim gruplarında farklılık gösterdiğinin bulunması için değişkenler Post-Hoc Scheffe Testine tabi tutulmuştur. Farklılığın hangi eğitim grupları arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre ilkökul-ortaokul mezunu katılımcıların statü düşüklüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük algılarının sırasıyla lise, lisans ve lisansüstü mezunu katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu

kapsamda telafi faktörünün anlamlılık seviyesinin eğitim seviyesi düşük katılımcılarda daha yüksek olduğu, katılımcıların eğitim seviyeleri arttıkça telafi seviyelerinin de azalma eğiliminde olduğu; başka bir deyişle telafi algısının düşük eğitim seviyesi sahibi bireylerde daha yüksek olduğu, bu durumun eğitim seviyesi yükseldikçe azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

**Tablo 20.**

*Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>	
Statü	18-25	195	57,85	17,84	
	Düşkünlüğü	26-35	100	56,48	16,48
		36-50	15	55,56	15,96
		51 ve üzeri	-	-	-
		Toplam	300	56,54	16,58
Asilik	18-25	195	57,93	16,67	
	26-35	100	56,56	15,54	
	36-50	15	55,58	14,67	
	51 ve üzeri	-	-	-	
	Toplam	300	56,84	15,84	
Kontrol	18-25	195	56,58	15,37	
	26-35	100	55,56	14,69	
	36-50	15	54,38	14,49	
	51 ve üzeri	-	-	-	
	Toplam	300	55,59	15,48	
Aşırı Bağımsızlık	18-25	195	57,67	16,48	
	26-35	100	56,49	16,22	
	36-50	15	56,32	15,67	
	51 ve üzeri	-	-	-	
	Toplam	300	56,69	15,89	
Manipülatif Olma	18-25	195	57,79	18,86	
	26-35	100	56,54	17,68	
	36-50	15	55,67	16,45	
	51 ve üzeri	-	-	-	
	Toplam	300	56,69	17,43	
Kendi Yönelimlilik	18-25	195	53,50	17,79	
	26-35	100	52,54	17,49	
	36-50	15	52,32	16,48	
	51 ve üzeri	-	-	-	
	Toplam	300	52,79	17,48	
Eleştiriye Tahammülsüzlük	18-25	195	53,75	17,79	
	26-35	100	52,64	17,47	
	36-50	15	52,43	16,67	
	51 ve üzeri	-	-	-	
	Toplam	300	52,77	17,49	

Tablo 20’de sigaraya ilk başlama yaşı değişkeni ile telafi arasındaki ilişkiye yönelik betimsel istatistik sonuçları verilmiştir.

Young Telafi ölçeğinin birinci alt boyutu olan statü düşüklüğü alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,85$ ;  $S= 17,84$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 55,56$ ;  $S= 15,96$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin ikinci alt boyutu olan asilik alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,93$ ;  $S= 16,67$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 55,58$ ;  $S= 14,67$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin üçüncü alt boyutu olan kontrol alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 56,58$ ;  $S=15,37$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 54,38$ ;  $S= 14,49$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin dördüncü alt boyutu olan aşırı bağımsızlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X=57,67$ ;  $S= 16,48$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 56,32$ ;  $S= 15,67$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin beşinci alt boyutu olan manipülatif olma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,79$ ;  $S= 18,86$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 55,67$ ;  $S= 16,45$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin altıncı alt boyutu olan kendi yönelimlilik alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 53,50$ ;  $S= 17,79$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 52,32$ ;  $S= 16,48$ ) olduğu görülmektedir.

Young Telafi ölçeğinin yedinci alt boyutu olan eleştiriye tahammülsüzlük alt ölçeğinde en yüksek ortalamının 18-25 yaş grubunda ( $X= 53,75$ ;  $S= 17,79$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 52,43$ ;  $S= 16,67$ ) olduğu görülmektedir.

**Tablo 21.**

*Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

Alt Boyut	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p*
Statü Düşkünlüğü	G. Arası	2564,367	1	932,647	4,443	,001
	G. İçi	237464,246	299	134,578		
	Toplam	240028,613	300			
Asilik	G. Arası	1843,368	2	915,745	5,765	,001
	G. İçi	275849,464	298	174,753		
	Toplam	277692,832	300			
Kontrol	G. Arası	2462,743	1	945,356	5,564	,001
	G. İçi	248573,654	299	146,467		
	Toplam	251036,397	300			
Aşırı Bağımsızlık	G. Arası	2375,357	2	924,757	4,432	,001
	G. İçi	278475,235	298	146,864		
	Toplam	280850,592	300			
Manipülatif Olma	G. Arası	2234,794	1	846,753	5,546	,001
	G. İçi	246645,735	299	143,356		
	Toplam	248880,529	300			
Kendi Yönelimlilik	G. Arası	2745,584	1	985,357	4,245	,001
	G. İçi	255357,853	299	185,864		
	Toplam	258103,437	300			
Eleştiriye Tahammülsüzlük	G. Arası	2685,746	1	946,754	4,547	,001
	G. İçi	257474,367	299	185,457		
	Toplam	260160,113	300			

\*  $p \leq 0,05$

Sigaraya ilk başlama yaşı değişkeni ile Young Telafi ölçeği alt ölçekleri olan statü düşkünlüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük arasındaki ilişki ANOVA tabii tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, sigaraya ilk başlama yaşı değişkeni ile statü düşkünlüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ( $p \leq 0,05$ )

Young Telafi alt ölçeklerinin hangi yaş gruplarında farklılık gösterdiğinin bulunması için değişkenler Post-Hoc Scheffe Testine tabi tutulmuştur. Farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre sigara ilk kez 18-25 yaş aralığında başlayan katılımcıların statü düşkünlüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük algılarının sırasıyla 26-35 ve 36-50 yaş grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda telafi faktörünün anlamlılık seviyesinin sigaraya erken yaşlarda başlayan katılımcılarda daha yüksek olduğu, katılımcıların sigaraya başlama yaşları arttıkça telafi seviyelerinin de azalma eğiliminde olduğu; başka bir deyişle telafi algısının sigaraya ilk kez gençlik döneminde başlayan katılımcılarda daha yüksek olduğu, bu durumun sigaraya başlama yaşı arttıkça azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

**Tablo 22.**

*Sigaraya Başlama Nedeni Değişkeni İle Telafi Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

Alt Boyut	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p*
Statü Düşkünlüğü	G. Arası	2645,775	1	932,565	5,875	,077
	G. İçi	257658,547	299	145,594		
	Toplam	260304,322	300			
Asilik	G. Arası	2748,587	3	922,757	5,357	,056
	G. İçi	269845,568	297	178,758		
	Toplam	272594,155	300			
Kontrol	G. Arası	2435,234	3	964,546	5,574	,055
	G. İçi	283236,547	297	167,575		
	Toplam	285671,781	300			
Aşırı Bağımsızlık	G. Arası	2374,568	3	932,654	4,368	,077
	G. İçi	248375,485	297	153,654		
	Toplam	250750,053	300			
Manipülatif Olma	G. Arası	2587,858	2	886,685	5,365	,067
	G. İçi	248675,385	298	134,437		
	Toplam	251263,243	300			
Kendi Yönelimlilik	G. Arası	2857,485	1	974,467	4,468	,097
	G. İçi	257436,685	299	143,467		
	Toplam	260294,170	300			
Eleştiriye Tahammülsüzlük	G. Arası	3468,468	1	975,478	4,476	,057
	G. İçi	275743,685	299	136,864		
	Toplam	279212,153	300			

\* p≤0,05

Sigaraya başlama nedeni değişkeni ile Young Telafi ölçeği alt ölçekleri olan statü düşüklüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük arasındaki ilişki ANOVA tabii tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, sigaraya başlama nedeni değişkeni ile statü düşüklüğü, asilik, kontrol, aşırı bağımsızlık, manipülatif olma, kendi yönelimlilik ve eleştiriye tahammülsüzlük arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. ( $p>0,05$ )

### **4.3. Young Şema (Young-Ş) Ölçeği ile Katılımcıların Sosyo-Demografik Değişkenleri Arasındaki İlişkinin Analizi**

Bu bölümde Young Şema ölçeği ile katılımcıların sosyo-demografik değişkenleri arasındaki ilişki analiz edilecektir. Bu amaçla katılımcıların cinsiyetleri, yaş grupları, ekonomik durumları ve eğitim durumları ile Young Şema ölçeğinin alt ölçekleri olan Başarısızlık, Karamsarlık, Sosyal İzolasyon/Güvensizlik, Duyguları Bastırma, Onay Arayıcılık, İç içe Geçme/Bağımlılık, Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim, Kendini Feda, Terk Edilme, Cezalandırılma, Kusurluluk, Tehditler Karşısında Dayanıksızlık ve Yüksek Standartlar alt ölçekleri arasındaki ilişki analiz edilecektir.

Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların şematik durumlarına yönelik ilişki arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular tabloda gösterilmiştir.

**Tablo 23.***Cinsiyet Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik t-Testi Analizi*

<b>Puan</b>	<b>Gruplar</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>ss</b>	<b>t</b>	<b>p*</b>
Başarısızlık	Kadın	120	9,856	4,585	1,644	,068
	Erkek	180	9,356	4,269		
Karamsarlık	Kadın	120	10,754	3,795	1,436	,064
	Erkek	180	10,675	3,504		
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	Kadın	120	9,685	3,694	1,654	,075
	Erkek	180	9,675	3,495		
Duyguları Bastırma	Kadın	120	10,857	4,795	1,367	,086
	Erkek	180	10,578	4,496		
Onay Arayıcılık	Kadın	120	9,855	5,795	1,467	,085
	Erkek	180	9,467	5,496		
İç içe Geçme/ Bağımlılık	Kadın	120	8,865	5,596	1,575	,065
	Erkek	180	8,557	5,496		
İç içe Geçme/ Bağımlılık	Kadın	120	10,757	5,795	1,748	,085
	Erkek	180	10,467	5,558		
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	Kadın	120	9,756	4,855	1,544	,085
	Erkek	180	9,357	4,574		
Kendini Feda	Kadın	120	10,854	5,855	1,674	,083
	Erkek	180	10,457	5,685		
Terk Edilme	Kadın	120	9,854	3,785	1,356	,073
	Erkek	180	9,356	3,578		
Cezalandırılma	Kadın	120	10,755	4,585	1,673	,083
	Erkek	180	10,456	4,486		
Kusurluluk	Kadın	120	9,854	5,855	1,367	,083
	Erkek	180	9,467	5,468		
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Kadın	120	8,685	5,585	1,367	,067
	Erkek	180	8,467	5,468		
Yüksek Standartlar	Kadın	120	8,865	5,657	1,467	,084
	Erkek	180	8,567	5,568		

\*  $p \leq 0,05$ 

Cinsiyet değişkeni ile Young Şema ölçeği alt ölçekleri olan başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar arasındaki ilişki t-testine tabi tutulmuştur. Analiz sonucunda cinsiyet değişkeni ile Young Şema alt ölçekleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. ( $p > 0,05$ )

Yaş değişkenine göre katılımcıların şematik durumlarına yönelik ilişki arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA testinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular tabloda gösterilmiştir.

**Tablo 24.**

*Yaş Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>
Başarısızlık	18-25	130	55,85	15,86
	26-35	120	54,65	14,87
	36-50	32	53,56	14,46
	51 ve üzeri	18	52,46	13,75
	Toplam	300	54,53	14,65
Karamsarlık	18-25	130	55,85	16,87
	26-35	120	54,85	15,57
	36-50	32	54,22	15,43
	51 ve üzeri	18	52,75	14,75
	Toplam	300	54,75	15,45
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	18-25	130	57,85	16,86
	26-35	120	56,57	15,54
	36-50	32	55,37	14,57
	51 ve üzeri	18	52,46	13,78
	Toplam	300	56,75	15,43
Duyguları Bastırma	18-25	130	56,86	17,57
	26-35	120	55,54	16,65
	36-50	32	54,86	15,57
	51 ve üzeri	18	53,57	14,85
	Toplam	300	55,54	16,43
Onay Arayıcılık	18-25	130	55,85	17,87
	26-35	120	54,54	16,65
	36-50	32	53,86	15,57
	51 ve üzeri	18	53,65	14,46
	Toplam	300	54,57	15,85
İç içe Geçme/ Bağımlılık	18-25	130	56,85	16,57
	26-35	120	55,85	15,56
	36-50	32	54,57	15,45
	51 ve üzeri	18	53,82	14,46
	Toplam	300	55,28	15,37
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	18-25	130	55,37	17,87
	26-35	120	54,75	16,57
	36-50	32	53,85	15,57
	51 ve üzeri	18	53,57	14,85
	Toplam	300	54,37	16,56



**Tablo 24.**

*Yaş Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik (Devam)*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>
Kendini Feda	18-25	130	55,85	15,84
	26-35	120	54,84	14,67
	36-50	32	53,85	14,46
	51 ve üzeri	18	52,65	13,75
	Toplam	300	54,43	14,57
Terk Edilme	18-25	130	55,37	16,54
	26-35	120	54,85	15,57
	36-50	32	54,65	15,65
	51 ve üzeri	18	52,64	14,54
	Toplam	300	55,46	15,43
Cezalandırılma	18-25	130	57,84	16,86
	26-35	120	56,75	15,87
	36-50	32	55,65	14,67
	51 ve üzeri	18	52,43	13,57
	Toplam	300	56,32	15,85
Kusurluluk	18-25	130	56,85	17,87
	26-35	120	55,84	16,58
	36-50	32	54,85	15,57
	51 ve üzeri	18	53,54	14,43
	Toplam	300	55,32	16,46
Tehditler	18-25	130	55,65	17,85
Karşısında	26-35	120	54,54	16,75
Dayanısızlık	36-50	32	53,45	15,56
	51 ve üzeri	18	53,42	14,75
	Toplam	300	54,54	15,57
Yüksek Standartlar	18-25	130	56,64	16,57
	26-35	120	55,75	15,46
	36-50	32	54,54	15,43
	51 ve üzeri	18	53,85	14,75
	Toplam	300	55,46	15,56

Tablo 24'te yaş değişkeni ile şema arasındaki ilişkiye yönelik betimsel istatistik sonuçları verilmiştir.

Young Şema ölçeğinin birinci alt boyutu olan başarısızlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın 18-25 yaş grubunda ( $X= 55,85$ ;  $S= 15,86$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 52,46$ ;  $S= 13,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin ikinci alt boyutu olan karamsarlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamının 18-25 yaş grubunda ( $X= 55,85$ ;  $S= 16,87$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 52,75$ ;  $S= 14,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin üçüncü alt boyutu olan sosyal izolasyon/güvensizlik alt ölçeğinde en yüksek ortalamının 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,85$ ;  $S= 16,86$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 52,46$ ;  $S= 13,78$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin dördüncü alt boyutu olan duyguları bastırma alt ölçeğinde en yüksek ortalamının 18-25 yaş grubunda ( $X= 56,86$ ;  $S= 17,57$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 53,57$ ;  $S= 14,85$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin beşinci alt boyutu olan onay arayıcılık alt ölçeğinde en yüksek ortalamının 18-25 yaş grubunda ( $X= 55,85$ ;  $S= 17,87$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 53,65$ ;  $S= 14,46$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin altıncı alt boyutu olan iç içe geçme/bağımlılık alt ölçeğinde en yüksek ortalamının 18-25 yaş grubunda ( $X= 56,85$ ;  $S= 16,57$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 53,82$ ;  $S= 14,46$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin yedinci alt boyutu olan ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim alt ölçeğinde en yüksek ortalamının 18-25 yaş grubunda ( $X= 55,37$ ;  $S= 17,87$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 53,57$ ;  $S= 14,85$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin sekizinci alt boyutu olan kendini feda alt ölçeğinde en yüksek ortalamının 18-25 yaş grubunda ( $X= 55,85$ ;  $S= 15,84$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 52,65$ ;  $S= 13,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin dokuzuncu alt boyutu olan terk edilme alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 55,37$ ;  $S= 16,54$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 52,64$ ;  $S= 14,54$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin onuncu alt boyutu olan cezalandırılma alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,84$ ;  $S= 16,86$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 52,43$ ;  $S= 13,57$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin on birinci alt boyutu olan kusurluluk alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 56,85$ ;  $S= 17,87$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 53,54$ ;  $S= 14,43$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin on ikinci alt boyutu olan tehditler karşısında dayanıksızlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 55,65$ ;  $S= 17,85$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 53,42$ ;  $S= 14,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin on üçüncü alt boyutu olan yüksek standartlar alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 56,64$ ;  $S= 16,57$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 51 ve üzeri yaş grubunda ( $X= 53,85$ ;  $S= 14,75$ ) olduğu görülmektedir.

**Tablo 25.***Yaş Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

Alt Boyut	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p*
Başarısızlık	G. Arası	2186,687	1	921,537	4,345	,001
	G. İçi	267590,980	299	134,672		
	Toplam	269777,667	300			
Karamsarlık	G. Arası	1450,760	2	918,262	5,761	,001
	G. İçi	254123,316	298	163,650		
	Toplam	255574,076	300			
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	G. Arası	2451,786	2	941,492	5,607	,001
	G. İçi	223171,932	298	154,217		
	Toplam	225623,718	300			
Duyguları Bastırma	G. Arası	2887,545	1	927,543	4,341	,001
	G. İçi	243817,234	299	123,681		
	Toplam	246704,779	300			
Onay Arayıcılık	G. Arası	2711,914	1	867,540	5,450	,001
	G. İçi	236548,909	299	116,547		
	Toplam	239260,823	300			
İç içe Geçme/ Bağımlılık	G. Arası	3541,807	1	947,345	4,532	,001
	G. İçi	223876,720	299	123,481		
	Toplam	227418,527	300			
Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim	G. Arası	3494,567	1	963,945	4,623	,001
	G. İçi	256123,431	299	127,105		
	Toplam	259617,998	300			
Kendini Feda	G. Arası	2186,622	1	921,357	4,675	,001
	G. İçi	241643,665	299	156,439		
	Toplam	243830,287	300			
Terk Edilme	G. Arası	1054,387	2	990,564	5,369	,001
	G. İçi	228793,349	298	154,835		
	Toplam	229847,736	300			
Cezalandırılma	G. Arası	2598,431	2	925,519	5,076	,001
	G. İçi	243906,386	298	156,329		
	Toplam	246504,817	300			
Kusurluluk	G. Arası	2393,416	1	954,465	4,284	,001
	G. İçi	265123,650	299	124,654		
	Toplam	267517,066	300			
Tehditler Karşısında Dayanısızlık	G. Arası	2812,564	1	812,418	5,154	,001
	G. İçi	232843,421	299	159,654		
	Toplam	235655,985	300			
Yüksek Standartlar	G. Arası	3561,078	1	941,436	4,654	,001
	G. İçi	226491,207	299	122,543		
	Toplam	230052,285	300			

\* p≤0,05

Yaş değişkeni ile Young Şema ölçeği alt ölçekleri olan başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini

feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar arasındaki ilişki ANOVA tabii tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, yaş değişkeni ile başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ( $p \leq 0,05$ )

Young Şema alt ölçeklerinin hangi yaş gruplarında farklılık gösterdiğinin bulunması için değişkenler Post-Hoc Scheffe Testine tabii tutulmuştur. Farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre 18-25 yaş grubundaki katılımcıların başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar algılarının sırasıyla 26-35, 36-50 ve 51 ve üzeri yaş grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda şema faktörünün anlamlılık seviyesinin genç katılımcılarda daha yüksek olduğu, katılımcıların yaşları arttıkça şema algılarının da azalma eğiliminde olduğu; başka bir deyişle şema algısının gençlerde daha yüksek olduğu, bu durumun yaş arttıkça azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

**Tablo 26.**

*Ekonomik Durum Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>
Başarısızlık	Alt	51	59,48	17,87
	Ortanın Altı	72	58,84	16,57
	Orta	63	57,46	16,34
	Ortanın Üstü	58	57,32	15,75
	Üst	56	56,74	15,87
	Toplam	300	58,46	16,56
Karamsarlık	Alt	51	57,64	18,85
	Ortanın Altı	72	56,84	17,75
	Orta	63	55,65	16,46
	Ortanın Üstü	58	55,32	16,27
	Üst	56	54,47	15,56
	Toplam	300	56,37	16,46
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	Alt	51	55,74	18,78
	Ortanın Altı	72	54,64	17,56
	Orta	63	53,75	16,56
	Ortanın Üstü	58	52,89	16,74
	Üst	56	51,37	15,46
	Toplam	300	53,75	17,64
Duyguları Bastırma	Alt	51	57,86	19,75
	Ortanın Altı	72	56,56	18,46
	Orta	63	56,45	17,87
	Ortanın Üstü	58	55,37	16,54
	Üst	56	54,46	15,46
	Toplam	300	55,78	17,56
Onay Arayıcılık	Alt	51	54,85	18,75
	Ortanın Altı	72	53,77	18,56
	Orta	63	52,46	17,46
	Ortanın Üstü	58	52,32	17,32
	Üst	56	51,84	15,85
	Toplam	300	53,57	17,43

**Tablo 26.**

*Ekonomik Durum Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik (Devam)*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>
İç içe Geçme/ Bağımlılık	Alt	51	59,75	17,87
	Ortanın Altı	72	58,54	16,67
	Orta	63	57,75	16,45
	Ortanın Üstü	58	57,47	15,84
	Üst	56	56,67	15,43
	Toplam	300	57,57	16,57
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	Alt	51	57,85	18,85
	Ortanın Altı	72	56,46	17,57
	Orta	63	55,64	16,75
	Ortanın Üstü	58	55,35	16,46
	Üst	56	54,46	15,46
	Toplam	300	56,64	17,75
Kendini Feda	Alt	51	55,85	18,78
	Ortanın Altı	72	54,37	17,54
	Orta	63	52,48	16,46
	Ortanın Üstü	58	52,32	16,36
	Üst	56	51,85	15,75
	Toplam	300	52,85	17,43
Terk Edilme	Alt	51	57,85	19,75
	Ortanın Altı	72	56,54	18,65
	Orta	63	56,43	17,46
	Ortanın Üstü	58	55,85	16,54
	Üst	56	54,54	15,75
	Toplam	300	55,43	17,36
Cezalandırılma	Alt	51	54,87	18,74
	Ortanın Altı	72	53,53	18,43
	Orta	63	52,86	17,75
	Ortanın Üstü	58	52,32	17,54
	Üst	56	51,75	15,75
	Toplam	300	53,84	17,77
Kusurluluk	Alt	51	59,75	17,75
	Ortanın Altı	72	58,47	16,75
	Orta	63	57,75	16,77
	Ortanın Üstü	58	57,43	15,86
	Üst	56	56,64	15,53
	Toplam	300	58,37	16,64
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Alt	51	57,85	18,85
	Ortanın Altı	72	56,84	17,84
	Orta	63	55,67	16,57
	Ortanın Üstü	58	55,46	16,84
	Üst	56	54,37	15,57
	Toplam	300	56,64	17,43
Yüksek Standartlar	Alt	51	53,85	18,75
	Ortanın Altı	72	53,46	17,75
	Orta	63	52,75	16,75
	Ortanın Üstü	58	52,54	16,84
	Üst	56	51,46	15,84
	Toplam	300	52,67	17,64

Tablo 26'da ekonomik durum değişkeni ile şema arasındaki ilişkiye yönelik betimsel istatistik sonuçları verilmiştir.

Young şema ölçeğinin birinci alt boyutu olan başarısızlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 59,48$ ;  $S= 17,87$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 56,74$ ;  $S= 15,87$ ) olduğu görölmektedir.

Young şema ölçeğinin ikinci alt boyutu olan karamsarlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 57,64$ ;  $S= 18,85$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 54,47$ ;  $S= 15,56$ ) olduğu görölmektedir.

Young şema ölçeğinin üçüncü alt boyutu olan sosyal izolasyon/güvensizlik alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 55,74$ ;  $S= 18,78$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 51,37$ ;  $S= 15,46$ ) olduğu görölmektedir.

Young şema ölçeğinin dördüncü alt boyutu olan duyguları bastırma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 57,86$ ;  $S= 19,75$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 54,46$ ;  $S= 15,46$ ) olduğu görölmektedir.

Young şema ölçeğinin beşinci alt boyutu olan onay arayıcılık alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 54,85$ ;  $S= 18,75$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 51,84$ ;  $S= 15,85$ ) olduğu görölmektedir.

Young şema ölçeğinin altıncı alt boyutu olan iç içe geçme/bağımlılık alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 59,75$ ;  $S= 17,87$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 56,67$ ;  $S= 15,43$ ) olduğu görölmektedir.



Young Şema ölçeğinin yedinci alt boyutu olan ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 57,85$ ;  $S= 18,85$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 54,46$ ;  $S= 15,46$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin sekizinci alt boyutu olan kendini feda alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 55,85$ ;  $S= 18,78$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 51,85$ ;  $S= 15,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin dokuzuncu alt boyutu olan terk edilme alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 57,85$ ;  $S= 19,75$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 54,54$ ;  $S= 15,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin onuncu alt boyutu olan cezalandırılma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 54,87$ ;  $S= 18,74$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 51,75$ ;  $S= 15,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin on birinci alt boyutu olan kusurluluk alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 59,75$ ;  $S= 17,75$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 56,64$ ;  $S= 15,53$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin on ikinci alt boyutu olan tehditler karşısında dayanıksızlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 57,85$ ;  $S= 18,85$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 54,37$ ;  $S= 15,57$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin on üçüncü alt boyutu olan yüksek standartlar alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın alt gelir grubunda ( $X= 53,85$ ;  $S= 18,75$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise üst gelir grubunda ( $X= 51,46$ ;  $S= 15,84$ ) olduğu görülmektedir.

**Tablo 27.**

*Ekonomik Durum Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Varyans Kaynağı</b>	<b>Kareler Toplamı</b>	<b>Sd</b>	<b>Kareler Ortalaması</b>	<b>F</b>	<b>p*</b>
Başarısızlık	G. Arası	2341,760	1	910,743	4,186	,001
	G. İçi	209841,674	299	132,741		
	Toplam	212183,434	300			
Karamsarlık	G. Arası	1504,423	2	927,418	5,315	,001
	G. İçi	298470,347	298	141,567		
	Toplam	299974,770	300			
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	G. Arası	2560,515	2	945,654	5,672	,001
	G. İçi	245123,632	298	167,514		
	Toplam	247684,147	300			
Duyguları Bastırma	G. Arası	2876,280	1	943,876	4,521	,001
	G. İçi	269403,538	299	156,818		
	Toplam	272279,818	300			
Onay Arayıcılık	G. Arası	2768,321	1	872,421	5,436	,001
	G. İçi	259674,126	299	116,310		
	Toplam	262442,447	300			
İç içe Geçme/ Bağımlılık	G. Arası	3067,527	1	960,540	4,381	,001
	G. İçi	256489,306	299	143,691		
	Toplam	259556,833	300			
Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim	G. Arası	2781,672	1	915,654	4,675	,001
	G. İçi	212896,193	299	180,698		
	Toplam	215677,865	300			
Kendini Feda	G. Arası	2675,321	1	939,359	4,123	,001
	G. İçi	213214,654	299	132,651		
	Toplam	215889,975	300			
Terk Edilme	G. Arası	1439,765	2	936,564	5,609	,001
	G. İçi	223134,593	298	121,096		
	Toplam	224574,358	300			
Cezalandırılma	G. Arası	2658,320	2	971,659	5,658	,001
	G. İçi	294321,254	298	121,710		
	Toplam	296979,574	300			
Kusurluluk	G. Arası	2671,756	1	943,811	4,341	,001
	G. İçi	243289,650	299	124,517		
	Toplam	245961,406	300			
Tehditler Karşısında Dayanısızlık	G. Arası	2767,897	1	861,512	5,451	,001
	G. İçi	265489,217	299	172,091		
	Toplam	268257,114	300			
Yüksek Standartlar	G. Arası	3643,707	1	958,434	4,683	,001
	G. İçi	293712,720	299	173,618		
	Toplam	297356,427	300			

\*  $p \leq 0,05$

Ekonomik durum değişkeni ile Young Şema ölçeği alt ölçekleri olan başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma,

onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar arasındaki ilişki ANOVA tabii tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, ekonomik durum değişkeni ile başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ( $p \leq 0,05$ )

Young Şema alt ölçeklerinin hangi ekonomik durum gruplarında farklılık gösterdiğinin bulunması için değişkenler Post-Hoc Scheffe Testine tabii tutulmuştur. Farklılığın hangi ekonomik durum grupları arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre alt gelir grubundaki katılımcıların başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar algılarının sırasıyla ortanın altı, orta, ortanın üstü ve üst gelir grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda şema faktörünün anlamlılık seviyesinin düşük gelirli katılımcılarda daha yüksek olduğu, katılımcıların ekonomik durumları arttıkça şema seviyelerinin de azalma eğiliminde olduğu; başka bir deyişle şema algısının düşük ekonomik statü sahibi bireylerde daha yüksek olduğu, bu durumun ekonomik statü yükseldikçe azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

**Tablo 28.**

*Eğitim Durumu Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>
Başarısızlık	İlkokul-Ortaokul	38	59,57	16,87
	Lise	88	58,46	15,65
	Lisans	107	57,46	14,46
	Lisansüstü	67	56,85	13,43
	Toplam	300	57,54	14,57
Karamsarlık	İlkokul-Ortaokul	38	59,87	17,75
	Lise	88	57,67	16,56
	Lisans	107	56,54	15,46
	Lisansüstü	67	55,57	15,43
	Toplam	300	57,57	16,46
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	İlkokul-Ortaokul	38	59,85	16,86
	Lise	88	58,56	15,54
	Lisans	107	57,46	14,57
	Lisansüstü	67	56,43	13,55
	Toplam	300	57,35	14,78
Duyguları Bastırma	İlkokul-Ortaokul	38	59,67	17,86
	Lise	88	57,56	17,54
	Lisans	107	56,46	16,67
	Lisansüstü	67	55,75	16,54
	Toplam	300	57,54	17,57
Onay Arayıcılık	İlkokul-Ortaokul	38	59,87	18,85
	Lise	88	57,56	18,75
	Lisans	107	56,46	17,54
	Lisansüstü	67	55,46	17,46
	Toplam	300	56,56	17,87
İç içe Geçme/ Bağımlılık	İlkokul-Ortaokul	38	59,77	17,82
	Lise	88	57,85	17,65
	Lisans	107	56,65	16,75
	Lisansüstü	67	56,46	16,54
	Toplam	300	57,46	17,24
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	İlkokul-Ortaokul	38	59,85	17,85
	Lise	88	57,54	17,56
	Lisans	107	56,64	16,64
	Lisansüstü	67	56,57	16,46
	Toplam	300	57,37	17,43
Kendini Feda	İlkokul-Ortaokul	38	59,85	16,75
	Lise	88	58,58	15,46
	Lisans	107	57,65	14,54
	Lisansüstü	67	56,46	13,75
	Toplam	300	57,54	14,57

**Tablo 28.**

*Eğitim Durumu Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik (Devam)*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>
Terk Edilme	İlkokul-Ortaokul	38	59,85	17,78
	Lise	88	57,57	16,67
	Lisans	107	56,46	15,54
	Lisansüstü	67	55,56	15,43
	Toplam	300	57,46	16,57
Cezalandırılma	İlkokul-Ortaokul	38	59,46	16,86
	Lise	88	58,65	15,57
	Lisans	107	57,54	14,54
	Lisansüstü	67	56,46	13,45
	Toplam	300	57,65	14,65
Kusurluluk	İlkokul-Ortaokul	38	59,75	17,67
	Lise	88	57,56	17,65
	Lisans	107	56,64	16,46
	Lisansüstü	67	55,75	16,43
	Toplam	300	57,43	17,56
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	İlkokul-Ortaokul	38	59,67	18,57
	Lise	88	57,65	18,35
	Lisans	107	56,57	17,56
	Lisansüstü	67	55,46	17,46
	Toplam	300	56,65	17,86
Yüksek Standartlar	İlkokul-Ortaokul	38	59,57	18,85
	Lise	88	57,57	18,56
	Lisans	107	56,85	17,46
	Lisansüstü	67	55,75	17,43
	Toplam	300	56,57	17,67

Tablo 28'de eğitim durumu değişkeni ile şema arasındaki ilişkiye yönelik betimsel istatistik sonuçları verilmiştir.

Young Şema ölçeğinin birinci alt boyutu olan başarısızlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,57$ ;  $S= 16,87$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 56,85$ ;  $S= 13,43$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin ikinci alt boyutu olan karamsarlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,87$ ;  $S= 17,75$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 55,57$ ;  $S= 15,43$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin üçüncü alt boyutu olan sosyal izolasyon/güvensizlik alt ölçeğinde en yüksek ortalamının ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,85$ ;  $S= 16,86$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 56,43$ ;  $S= 13,55$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin dördüncü alt boyutu olan duyguları bastırma alt ölçeğinde en yüksek ortalamının ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,67$ ;  $S= 17,86$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 55,75$ ;  $S= 16,54$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin beşinci alt boyutu olan onay arayıcılık alt ölçeğinde en yüksek ortalamının ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,87$ ;  $S= 18,85$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 55,46$ ;  $S= 17,46$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin altıncı alt boyutu olan iç içe geçme/bağımlılık alt ölçeğinde en yüksek ortalamının ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,77$ ;  $S= 17,82$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 56,46$ ;  $S= 16,54$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin yedinci alt boyutu olan ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim alt ölçeğinde en yüksek ortalamının ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,85$ ;  $S= 17,85$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 56,57$ ;  $S= 16,46$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin sekizinci alt boyutu olan kendini feda alt ölçeğinde en yüksek ortalamının ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,85$ ;  $S= 16,75$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 56,46$ ;  $S= 13,75$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin dokuzuncu alt boyutu olan terk edilme alt ölçeğinde en yüksek ortalamının ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,85$ ;  $S= 17,78$ ), en düşük anlamlı ortalamının ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 55,56$ ;  $S= 15,43$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin onuncu alt boyutu olan cezalandırılma alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,46$ ;  $S= 16,86$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 56,46$ ;  $S= 13,45$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin on birinci alt boyutu olan kusurluluk alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,75$ ;  $S= 17,67$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 55,75$ ;  $S= 16,43$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin on ikinci alt boyutu olan tehditler karşısında dayanıksızlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,67$ ;  $S= 18,57$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 55,46$ ;  $S= 17,46$ ) olduğu görülmektedir. Young Şema ölçeğinin on üçüncü alt boyutu olan yüksek standartlar alt ölçeğinde en yüksek ortalamanın ilkokul-ortaokul mezunu katılımcılarda ( $X= 59,57$ ;  $S= 18,85$ ), en düşük anlamlı ortalamanın ise lisansüstü mezunu katılımcılarda ( $X= 55,75$ ;  $S= 17,43$ ) olduğu görülmektedir.

**Tablo 29.**

*Eğitim Durumu Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Varyans Kaynağı</b>	<b>Kareler Toplamı</b>	<b>Sd</b>	<b>Kareler Ortalaması</b>	<b>F</b>	<b>p*</b>
Başarısızlık	G. Arası	2732,490	1	936,576	4,487	,001
	G. İçi	267491,572	299	131,934		
	Toplam	270224,062	300			
Karamsarlık	G. Arası	1452,378	2	910,737	5,590	,001
	G. İçi	274212,791	298	156,385		
	Toplam	275665,169	300			
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	G. Arası	2458,396	2	961,851	5,672	,001
	G. İçi	235489,812	298	167,245		
	Toplam	237948,208	300			
Duyguları Bastırma	G. Arası	2890,597	1	976,498	4,548	,001
	G. İçi	257821,216	299	124,561		
	Toplam	260711,813	300			
Onay Arayıcılık	G. Arası	2568,790	1	860,410	5,936	,001
	G. İçi	245709,716	299	151,394		
	Toplam	248278,506	300			
İç içe Geçme/ Bağımlılık	G. Arası	3318,801	1	934,345	4,183	,001
	G. İçi	267892,268	299	171,679		
	Toplam	271211,069	300			
Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim	G. Arası	3570,671	2	915,549	4,951	,001
	G. İçi	265491,401	298	163,458		
	Toplam	269062,072	300			
Kendini Feda	G. Arası	2515,551	1	916,683	4,540	,001
	G. İçi	238016,016	299	168,562		
	Toplam	240531,567	300			
Kendini Feda	G. Arası	2515,551	1	916,683	4,540	,001
	G. İçi	238016,016	299	168,562		
	Toplam	240531,567	300			
Terk Edilme	G. Arası	1438,387	2	919,262	5,354	,001
	G. İçi	235712,470	298	145,358		
	Toplam	237150,857	300			
Cezalandırılma	G. Arası	2548,583	2	953,687	5,687	,001
	G. İçi	267430,729	298	149,327		
	Toplam	269979,312	300			
Kusurluluk	G. Arası	2674,560	1	931,402	4,284	,001
	G. İçi	254938,315	299	138,616		
	Toplam	257612,875	300			
Tehditler Karşısında Dayanısızlık	G. Arası	2425,737	1	847,239	5,639	,001
	G. İçi	236938,182	299	191,593		
	Toplam	239363,919	300			
Yüksek Standartlar	G. Arası	3545,701	1	942,678	4,515	,001
	G. İçi	268980,203	299	144,667		
	Toplam	272525,904	300			

\* p≤0,05



Eğitim durumu değişkeni ile Young Şema leği alt ölçekleri olan başarisızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, i içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar arasındaki ilişki ANOVA tabi tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, eğitim durumu değişkeni ile başarisızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, i içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ( $p \leq 0,05$ )

Young Şema alt leklerinin hangi eğitim gruplarında farklılık gösterdiğinin bulunması için değişkenler Post-Hoc Scheffe Testine tabi tutulmuştur. Farklılığın hangi eğitim grupları arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre ilkokul-ortaokul mezunu katılımcıların başarisızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, i içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar algılarının sırasıyla lise, lisans ve lisansüstü mezunu katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Şema faktörünün anlamlılık seviyesinin eğitim seviyesi düşük katılımcılarda daha yüksek olduğu, katılımcıların eğitim seviyeleri arttıkça Şema seviyelerinin de azalma eğiliminde olduğu; başka bir deyişle Şema algısının düşük eğitim seviyesi sahibi bireylerde daha yüksek olduğu, bu durumun eğitim seviyesi yükseldikçe azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

**Tablo 30.**

*Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>
Başarısızlık	18-25	195	57,75	17,57
	26-35	100	56,46	16,43
	36-50	15	55,46	15,55
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	56,87	16,43
Karamsarlık	18-25	195	57,87	16,75
	26-35	100	56,65	15,54
	36-50	15	55,43	14,46
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	56,45	15,45
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	18-25	195	56,75	15,85
	26-35	100	55,65	14,43
	36-50	15	54,73	14,37
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	55,46	15,46
Duyguları Bastırma	18-25	195	57,87	16,87
	26-35	100	56,75	16,67
	36-50	15	56,56	15,57
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	56,67	15,87
Onay Arayıcılık	18-25	195	57,68	18,85
	26-35	100	56,56	17,57
	36-50	15	55,57	16,85
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	56,77	17,65

**Tablo 30.**

*Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimsel İstatistik (Devam)*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Grup</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{x}</math></b>	<b>SS</b>
İç içe Geçme/ Bağımlılık	18-25	195	53,57	17,85
	26-35	100	52,54	17,57
	36-50	15	52,75	16,54
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	52,85	17,57
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	18-25	195	53,75	17,86
	26-35	100	52,84	17,65
	36-50	15	52,65	16,46
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	52,73	17,65
Kendini Feda	18-25	195	57,87	18,85
	26-35	100	56,78	17,57
	36-50	15	55,65	16,57
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	56,77	17,37
Terk Edilme	18-25	195	53,87	17,85
	26-35	100	52,46	17,65
	36-50	15	52,32	16,67
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	52,75	17,65
Cezalandırılma	18-25	195	53,75	17,86
	26-35	100	52,73	17,58
	36-50	15	52,46	16,58
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	52,65	17,65
Kusurluluk	18-25	195	57,85	18,68
	26-35	100	56,48	17,58
	36-50	15	55,67	16,86
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	56,67	17,56
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	18-25	195	53,36	17,86
	26-35	100	52,57	17,57
	36-50	15	52,43	16,46
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	52,75	17,57
Yüksek Standartlar	18-25	195	53,86	17,67
	26-35	100	52,65	17,54
	36-50	15	52,57	16,65
	51 ve üzeri	-	-	-
	Toplam	300	52,67	17,57

Tablo 30'da sigaraya ilk başlama yaşı değişkeni ile şema arasındaki ilişkiye yönelik betimsel istatistik sonuçları verilmiştir.

Young Şema ölçeğinin birinci alt boyutu olan başarısızlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,75$ ;  $S= 17,57$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 55,46$ ;  $S= 15,55$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin ikinci alt boyutu olan karamsarlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,87$ ;  $S= 16,75$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 55,43$ ;  $S= 14,46$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin üçüncü alt boyutu olan sosyal izolasyon/güvensizlik alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 56,75$ ;  $S= 15,85$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 54,73$ ;  $S= 14,37$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin dördüncü alt boyutu olan duyguları bastırma alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,87$ ;  $S= 16,87$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 56,56$ ;  $S= 15,57$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin beşinci alt boyutu olan onay arayıcılık alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,68$ ;  $S= 18,85$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 55,57$ ;  $S= 16,85$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin altıncı alt boyutu olan iç içe geçme/bağımlılık alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 53,57$ ;  $S= 17,85$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 52,75$ ;  $S= 16,54$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin yedinci alt boyutu olan ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 53,75$ ;  $S= 17,86$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 52,65$ ;  $S= 16,46$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin sekizinci alt boyutu olan kendini feda alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,87$ ;  $S= 18,85$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 55,65$ ;  $S= 16,57$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin dokuzuncu alt boyutu olan terk edilme alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 53,87$ ;  $S= 17,85$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 52,32$ ;  $S= 16,67$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin onuncu alt boyutu olan cezalandırılma alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 53,75$ ;  $S= 17,86$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 52,46$ ;  $S= 16,58$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin on birinci alt boyutu olan kusurluluk alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 57,85$ ;  $S= 18,68$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 55,67$ ;  $S= 16,86$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin on ikinci alt boyutu olan tehditler karşısında dayanıksızlık alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 53,36$ ;  $S= 17,86$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 52,43$ ;  $S= 16,46$ ) olduğu görülmektedir.

Young Şema ölçeğinin on üçüncü alt boyutu olan yüksek standartlar alt ölçeğinde en yüksek ortalamaların 18-25 yaş grubunda ( $X= 53,86$ ;  $S= 17,67$ ), en düşük anlamlı ortalamaların ise 36-50 yaş grubunda ( $X= 52,57$ ;  $S= 16,65$ ) olduğu görülmektedir.

**Tablo 31.**

*Sigaraya İlk Başlama Yaşı Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Varyans Kaynağı</b>	<b>Kareler Toplamı</b>	<b>Sd</b>	<b>Kareler Ortalaması</b>	<b>F</b>	<b>p*</b>
Başarısızlık	G. Arası	2561,645	1	921,357	4,831	,002
	G. İçi	287659,615	299	135,961		
	Toplam	290221,260	300			
Karamsarlık	G. Arası	1495,378	2	918,456	5,457	,001
	G. İçi	256123,467	298	127,385		
	Toplam	257618,845	300			
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	G. Arası	2712,891	2	968,967	5,901	,001
	G. İçi	234568,909	298	170,824		
	Toplam	237281,800	300			
Duyguları Bastırma	G. Arası	2835,272	1	956,549	4,672	,001
	G. İçi	234109,251	299	124,531		
	Toplam	236944,523	300			
Onay Arayıcılık	G. Arası	2762,543	1	876,215	5,276	,001
	G. İçi	213213,721	299	121,987		
	Toplam	215976,264	300			
İç içe Geçme/ Bağımlılık	G. Arası	3765,087	3	954,612	4,650	,001
	G. İçi	265091,311	297	120,657		
	Toplam	268856,398	300			
Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim	G. Arası	3513,780	2	923,786	5,159	,001
	G. İçi	298226,193	298	156,509		
	Toplam	301739,973	300			
Kendini Feda	G. Arası	2547,120	1	936,431	4,761	,001
	G. İçi	265090,436	299	138,716		
	Toplam	267637,556	300			
Terk Edilme	G. Arası	1452,378	2	919,422	5,897	,001
	G. İçi	221276,792	298	145,490		
	Toplam	222729,170	300			
Cezalandırılma	G. Arası	2654,313	1	987,698	5,467	,001
	G. İçi	221812,540	299	159,390		
	Toplam	224466,853	300			
Kusurluluk	G. Arası	2887,545	1	921,767	4,518	,001
	G. İçi	213425,332	299	151,567		
	Toplam	216312,877	300			
Tehditler Karşısında Dayanısızlık	G. Arası	2780,485	1	890,441	5,716	,001
	G. İçi	263960,688	299	165,941		
	Toplam	266741,173	300			
Yüksek Standartlar	G. Arası	3545,717	1	964,321	4,980	,001
	G. İçi	256309,549	299	121,665		
	Toplam	259855,266	300			

\* p≤0,05

Sigaraya ilk başlama yaşı değişkeni ile Young Telafi ölçeği alt ölçekleri olan başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma,

onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar arasındaki ilişki ANOVA tabi tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, sigaraya ilk başlama yaşı değişkeni ile başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. ( $p \leq 0,05$ )

Young Telafi alt ölçeklerinin hangi yaş gruplarında farklılık gösterdiğinin bulunması için değişkenler Post-Hoc Scheffe Testine tabi tutulmuştur. Farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre sigara ilk kez 18-25 yaş aralığında başlayan katılımcıların başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar algılarının sırasıyla 26-35 ve 36-50 yaş grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda şema faktörünün anlamlılık seviyesinin sigaraya erken yaşlarda başlayan katılımcılarda daha yüksek olduğu, katılımcıların sigaraya başlama yaşları arttıkça şema seviyelerinin de azalma eğiliminde olduğu; başka bir deyişle şema algısının sigaraya ilk kez gençlik döneminde başlayan katılımcılarda daha yüksek olduğu, bu durumun sigaraya başlama yaşı arttıkça azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

**Tablo 32.**

*Sigara Başlama Nedeni Değişkeni İle Şema Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Testi Analizi*

<b>Alt Boyut</b>	<b>Varyans Kaynağı</b>	<b>Kareler Toplamı</b>	<b>Sd</b>	<b>Kareler Ortalaması</b>	<b>F</b>	<b>p*</b>
Başarısızlık	G. Arası	2371,657	1	946,743	4,578	,085
	G. İçi	257847,367	299	135,674		
	Toplam	260219,024	300			
Karamsarlık	G. Arası	1516,378	2	920,441	5,633	,057
	G. İçi	267435,544	298	134,385		
	Toplam	268951,922	300			
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	G. Arası	2818,396	3	925,515	5,451	,067
	G. İçi	230916,267	297	167,241		
	Toplam	233734,663	300			
Duyguları Bastırma	G. Arası	2651,762	1	965,987	4,498	,058
	G. İçi	246291,651	299	139,891		
	Toplam	248943,413	300			
Onay Arayıcılık	G. Arası	2657,916	1	859,561	5,548	,077
	G. İçi	238651,128	299	117,404		
	Toplam	241309,044	300			
İç içe Geçme/ Bağımlılık	G. Arası	2545,708	1	972,760	4,186	,085
	G. İçi	210672,170	299	191,673		
	Toplam	213217,878	300			
Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim Statü Düşüklüğü	G. Arası	2581,675	1	951,540	4,915	,075
	G. İçi	254018,299	299	156,105		
	Toplam	256599,974	300			
Asilik	G. Arası	2702,557	1	927,711	5,665	,077
	G. İçi	221908,519	299	154,544		
	Toplam	224611,076	300			
Kontrol	G. Arası	2546,671	3	933,667	5,537	,056
	G. İçi	291123,657	297	143,342		
	Toplam	293670,328	300			
Aşırı Bağımsızlık	G. Arası	2532,432	3	959,730	5,661	,077
	G. İçi	265490,474	297	172,755		
	Toplam	268022,906	300			
Manipülatif Olma	G. Arası	2333,540	3	944,613	4,770	,064
	G. İçi	254760,212	297	185,379		
	Toplam	257093,752	300			
Kendi Yönelimlilik	G. Arası	2453,676	2	899,298	5,412	,087
	G. İçi	215212,404	298	154,447		
	Toplam	217666,080	300			
Eleştiriye Tahammülsüzlük	G. Arası	2976,329	1	981,657	4,568	,058
	G. İçi	234321,760	299	156,741		
	Toplam	237298,089	300			
Eleştiriye Tahammülsüzlük	G. Arası	3846,321	1	978,554	4,679	,096
	G. İçi	232176,355	299	127,468		
	Toplam	236022,676	300			

\* p≤0,05



Sigaraya başlama nedeni değişkeni ile Young Şema ölçeği alt ölçekleri olan başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar arasındaki ilişki ANOVA tabii tutulmuştur. Yapılan analiz kapsamında, sigaraya başlama nedeni değişkeni ile başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. ( $p>0,05$ )

#### **4.4 Faktörler Arası İlişkilerin Ölçülmesi/Korelasyon Analizi**

Korelasyon analizi en basit haliyle bir ilgi analizi olup, bu analiz kapsamında en az iki değişkenin birbiriyle olan ilgileri, bu ilginin yönü ve kuvvetini tanımlanmasını içerir (Kurtuluş, 2010). Bu bölümde faktör analizi uygulanan değişkenlere yönelik olarak korelasyon analizi uygulanacak ve değişkenler arasındaki ilişkiler saptanacaktır. Bu kapsamda korelasyon analizi sonuçları Tablo 33'te verilmiştir.



Korelasyon analizi bulgularına göre Young Kaçınma ile Young Telafi arasında %46,3 ve Young Şema arasında %37,7 düzeyinde pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Diğer bir değişken olan Young Telafi ile diğer değişkenlere yönelik korelasyon analizi sonuçlarına bakıldığında ise Young Telafi becerileri ile Young Kaçınma arasında %48,8 ve Young Şema arasında %46,7 düzeyinde pozitif bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Son olarak Young Şema ile diğer değişkenler arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, Young Kaçınma ile %38,7 ve Young Telafi arasında %45,1 düzeyinde pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

## 5. BÖLÜM

### TARTIŞMA

Bu tez araştırmasında erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri ile sigara bağımlılığı arasındaki ilişkinin sosyo-demografik değişkenler kapsamında analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Young Kaçınma, Young Telafi ve Young Şema ölçekleri puanlarına bakıldığında cinsiyet ile tüm alt boyutlar arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda sigara bağımlılığı ile cinsiyet faktörü bir arada değerlendirildiğinde, erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir. Çalışma sonucunun aksine Tunçel (2019) tarafından yapılan çalışmada ise cinsiyet değişkeni bakımından ise erken dönem uyumsuz şemalar ve şema telafi boyutları anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Shorey, Anderson ve Stuart (2012) tarafından alkol bağımlıları üzerinde yapılan çalışmada ise erken dönem uyumsuz şemalar boyutu arasında kadınlar lehine anlamlı bir farklılığının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gongora, Grinhauz ve Hernandez (2009) tarafından yapılan araştırmalarında ise cinsiyete göre yeme bozukluklarında kadınların erkeklerden daha erken uyumsuz şemalara sahip olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları kapsamında değerlendirildiğinde araştırma kapsamında cinsiyet faktörünün, ulusal ve uluslararası literatürden farklı sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Bu kapsamda cinsiyet faktörünün anlamlı bir farklılığa neden olmayışı, bu araştırmanın kent merkezinde yaşayan katılımcılarla sınırlı olması ve salt sigara bağımlılığı özelinde ele alınmış olması değişkenleriyle açıklanabilmektedir.

Young Kaçınma, Young Telafi ve Young Şema ölçekleri puanlarına bakıldığında yaş değişkeni ile tüm alt boyutlar arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda kaçınma, telafi ve şema ölçeklerinin anlamlılık seviyesinin 18-25 yaş grubu katılımcılarda en yüksek seviyede olduğu görülürken; bu ölçeklerin anlamlılık seviyelerinin sırasıyla 26-35, 36-50 ve 51 yaş ve üzeri yaş gruplarında anlamlı bir azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimlerinde en yüksek anlamlı ortalamanın 18-25 yaş aralığında gerçekleşirken, yaş düzeyi arttıkça azalma gösterdiği, başka bir ifadeyle erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimlerinin gençlerde daha yüksek olduğu, bu durumun yaş arttıkça azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Yapılan farklı araştırmalarda da yaş düzeyi arttıkça erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimlerinde anlamlılık düzeyinin azaldığı görülmektedir (Orang, Hashemi Razini ve Abdollahi, 2017; González-Jiménez ve Hernández-Romera, 2014; Shorey, Stuart ve Anderson, 2013). Kılınç ve Önder (2019) tarafından yapılan genç bireylerde erken dönem uyumsuz şemalarının anlamlılık düzeyinin yüksek olduğu; Yalçın ve arkadaşlarının (2018) yaptıkları araştırmalarında erken dönem uyumsuz şemaların yaş düzeyi arttıkça azalma gösterdiği; Thimm (2017) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşıldığı, yaş ile erken dönem uyumsuz şemalar ile uyumsuz baş etme biçimleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde araştırma sonucunun literatürle paralellik gösterdiği, bu araştırma ile ulusal ve uluslararası literatürde ortaya çıkan sonuçların desteklendiği görülmektedir.

Young Kaçınma, Young Telafi ve Young Şema ölçekleri puanlarına bakıldığında ekonomik durum ile tüm alt boyutlar arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda sigara bağımlılığı ile ekonomik durum faktörü bir arada değerlendirildiğinde, erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Alanyazında da araştırma sonuçlarına paralel sonuçların varlığı dikkat çekmektedir. Nitekim yapılan araştırmalarda düşük ekonomik

statüye sahip bireylerde erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu, düşük ekonomik düzeye sahip bireylerde erken dönem şemalar ile uyumsuz baş etme biçimleri arasındaki anlamlı farklılık daha yüksek iken, ekonomik düzey arttıkça bu durumun negatif yönlü bir ekileşimde bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Orth, Robins ve Widaman, 2012; Steiger ve ark., 2014; Trzesniewski ve ark., 2006; Beyazıt, 2017; Erükçü, 2013; Kaya ve Çeçen Eroğul, 2016; Ünal, 2014). Bu kapsamda değerlendirildiğinde araştırma sonucunun literatürle paralellik gösterdiği, bu araştırma ile ulusal ve uluslararası literatürde ortaya çıkan sonuçların desteklendiği görülmektedir.

Young Kaçınma, Young Telafi ve Young Şema ölçekleri puanlarına bakıldığında eğitim durumu ile tüm alt boyutlar arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda sigara bağımlılığı ile eğitim durum faktörü bir arada değerlendirildiğinde, erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Bu kapsamda eğitim seviyesi ile erken dönem uyum bozucu şemaların arasında negatif yönlü bir ilişkinin var olduğu, başka bir deyişle eğitim seviyesi arttıkça erken dönem şemaları ve uyumsuz baş etme biçimlerinin varlığının azaldığı görülmektedir. Kılınç ve Önder (2019) erken dönem uyumsuz şemalarının varlığının eğitim seviyesi yükseldikçe azaldığı sonucuna ulaşırken; Khosravani, Alvani Seidisarouei (2016) tarafından sigara bağımlılarında yapılan araştırmada eğitim seviyesi ile erken dönem uyumsuz şemalar ile negatif yönlü bir ilişki olduğu, eğitim seviyesi arttıkça erken dönem uyumsuz şemaların da azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yine bağımlılar üzerinde yapılan bir diğer araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmış, eğitim durumu arttıkça erken dönem uyumsuz şemaların azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Nikmanesh ve ark., 2015). Bu kapsamda araştırma sonucunun ulusal ve uluslararası literatür tarafından desteklendiği, eğitim faktörü bakımından literatürle paralel sonuçlara sahip olduğu görülmektedir.

Young Kaçınma, Young Telafi ve Young Şema ölçekleri puanlarına bakıldığında sigaraya ilk başlama yaşı değişkeni ile tüm alt boyutlar arasında

anlamli bir ilifkinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda kaçınma, telafi ve şema leklerinin anlamlılık seviyesinin sigaraya ilk olarak 18-25 yaş arasında başlayan katılımcılarda en yüksek seviyede olduğu görülürken; bu ölçeklerin anlamlılık seviyelerinin sırasıyla 26-35, 36-50 ve 51 yaş ve üzeri yaş gruplarında anlamlı bir azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimlerinde en yüksek anlamlı ortalamanın 18-25 yaş aralığında gerçekleşirken, sigaraya ilk başlama yaşı arttika azalma gösterdiği, başka bir ifadeyle erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimlerinin sigaraya erken yaşta başlayan katılımcılarda daha yüksek olduğu, bu durumun sigaraya ilk başlama yaşı arttika azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Alanyazına bakıldığında benzer sonuçların varlığı dikkat çekmektedir. Bu kapsamda alanyazındaki araştırmalarda sigaraya ilk başlama yaşı ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı bir ilifkinin olduğu, sigaraya erken başlayan bireylerde erken dönem uyumsuz şemaların yüksek olduğu, sigaraya ilk başlama yaşı arttika erken dönem uyumsuz şemaların varlığında da azalmanın meydana geldiği görülmektedir (Bowen ve Marlatt, 2009; Zhu ve ark., 2016). Ulusal ve uluslararası literatür bakımından değerlendirildiğinde bu araştırmada elde edilen sonuçların literatürü desteklediği, elde edilen sonuçların evrensel nitelikte olduğu görülmektedir.

Son olarak Young Kaçınma, Young Telafi ve Young şema ölçekleri puanlarına bakıldığında sigaraya ilk başlama nedeni ile tüm alt boyutlar arasında anlamlı bir ilifkinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda sigara bağımlılığı ile sigaraya ilk başlama nedeni faktörü bir arada değerlendirildiğinde, erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri arasında anlamlı bir ilifkinin bulunmadığı görülmektedir. Alan yazına bakıldığında ise bu araştırma sonucuna paralel sonuçların varlığı dikkati çekmektedir. D'Onofrio (2019) tarafından yapılan araştırmada sigaraya ilk başlama nedeni ile erken dönem uyumsuz şemalar ile anlamlı anlamlı bir ilifkinin varlığı tespit edilmemişken, Zamirinejad ve arkadaşlarının (2018) opioid bağımlıları üzerinde yaptıkları araştırmalarında maddeye ilk başlama nedeni ile erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri arasında anlamlı bir ilifkinin varlığına ulaşamamışlardır. Bu kapsamda bu araştırmanın

ulusal ve uluslararası literatürle paralel sonuçlara sahip olduğu, başka bir deyişle bu araştırmanın literatürü desteklediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Sigara bağımlılığı ile erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri arasındaki ilişki bir bütün olarak değerlendirildiğinde, sigara bağımlılarında kaçınma ve telafi durumları arasında yüksek bir ilişkinin olduğu, kaçınma ve şema durumları arasında ise nispeten daha düşük anlamlı bir ilişkinin olduğu dikkati çekmektedir. Sigara bağımlılığında en yüksek anlamlı ilişkinin ise telafi ve kaçınma durumları arasında olduğu, telafi ve şema durumları arasında nispeten daha düşük bir ilişki bulunmakla beraber iki durum arasındaki ilişkinin anlamlılık seviyesinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Sigara bağımlılığında şema ile kaçınma arasındaki ilişkilere bakıldığında ise orta düzeyde bir anlamlılık seviyesinin var olduğu, şema ile telafi arasındaki ilişkinin ise yüksek düzeyde bir anlamlılık seviyesinin var olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde sigara bağımlılığında en yüksek anlamlılık ilişkisinin telafi durumunda görüldüğü, bunu sırasıyla şema ve kaçınma durumlarının izlediği görülmektedir. Bu sonuçlar bir bütün olarak incelendiğinde sigara bağımlılığı ile erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri arasında yüksek derecede anlamlı bir ilişkinin olduğu, sigara bağımlılığının erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimlerini doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır.



## 6. BÖLÜM

### SONUÇ VE ÖNERİLER

#### 6.1. Sonuç

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Yaş değişkeni ile kaçınma, telafi ve şema ölçeklerinin tüm alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu kapsamda yaş değişkeninin sigara bağımlılığında erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri üzerinde negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin varlığı saptanmıştır.
- Cinsiyet değişkeni ile kaçınma, telafi ve şema ölçeklerinin tüm alt ölçekleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu kapsamda cinsiyet değişkeninin sigara bağımlılığında erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimlerine bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Ekonomik durum değişkeni ile kaçınma, telafi ve şema ölçeklerinin tüm alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu kapsamda ekonomik durum değişkeninin sigara bağımlılığında erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri üzerinde negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin varlığı saptanmıştır.
- Eğitim durumu değişkeni ile kaçınma, telafi ve şema ölçeklerinin tüm alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu kapsamda eğitim durumu değişkeninin sigara bağımlılığında erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri üzerinde negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin varlığı saptanmıştır.
- Sigaraya ilk başlama yaşı değişkeni ile kaçınma, telafi ve şema ölçeklerinin tüm alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu

kapsamda sigaraya ilk başlama yaşı değişkeninin sigara bağımlılığında erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimleri üzerinde negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin varlığı saptanmıştır.

- Sigaraya ilk başlama nedeni kaçınma, telafi ve şema ölçeklerinin tüm alt ölçekleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu kapsamda sigaraya ilk başlama nedeni değişkeninin sigara bağımlılığında erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimlerine bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

## 6.2 Öneriler

- Sigara bağımlısı olan genç bireylerde erken dönem şemalar ve uyumsuz baş etme biçimlerinin daha yüksek olduğu, bu durumun yaş düzeyi ilerledikçe azalma gösterdiği görülmektedir. Bu kapsamda sigara bağımlısı genç bireylere gereken psikolojik destek sağlanmalı, bu konuda genç nesillerin topluma sağlıklı bir şekilde geri kazandırılmalarına yönelik çalışmalara ağırlık verilmelidir.
- Son olarak sigaraya ilk başlama yaşı ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sigaraya başlama yaşının oldukça düşük olduğu dikkate alındığında, genç nesillere yönelik sigaraya yönelik farkındalık sağlanmalı, sigara bağımlısı gençlere ise psikolojik desteğin sağlanması konusunda destek sağlanmalıdır.
- Sigara bağımlılığına yönelik literatüre kazandırılan çalışmaları göz önünde bulundurduğumuzda, çalışmaların genellikle tıp bilimi ve psikiyatri perspektiflerinden yürütüldüğü görülmektedir. Diğer yandan psikoterapi bağlamında yürütülen çalışmalar yok değilse de tıp bilimi bağlamında yürütülen çalışmalara nazaran sayıca yetersiz olduğu düşünülmektedir.
- Sigaranın; stresle baş etme, insanlarla ilişki kurma, akran grubuna uyum sağlama, dikkat çekme ve sosyal olarak kabul görme yolu olarak görüldüğünü çalışmamızın neticesinde ve aynı zamanda literatürdeki benzer araştırmalarda görülmektedir. Bu yüzden olumsuz benliğin, sigara kullanım sıklığını arttırdığı sonucu da çıkarılabilmektedir. Olumsuz benlik algısına sahip bireylerin sigarayı bırakmada da başarısız olma ihtimalleri muhtemeldir. Bunun için teşvik programlarının arttırılması önerilmektedir.

- Araştırmanın sonuçlarına göre sigara kullanımının, anksiyete ve depresyon ile yakından ilişkili olması dolayısı ile meslektaşlarımızın seanslarda bağımlılık konusuna da değinerek ayrıca psikoeğitim vermeleri yararlı olacaktır. Sigara bağımlılık yaşının giderek düşmesi dolayısıyla tütün kontrolü açısından sigaranın kolay ulaşılabilir olması oldukça etkilidir. Dolayısı ile tütün fiyatlarının yükseltilip, satış noktalarına da sınırlılık getirilmesi önerilmektedir.
- Aile bireylerine, özellikle ebeveynlere; gençler üzerinde risk faktörü oluşturacak şekilde rol model olmalarını engellemek adına, sigara ve olası sigara ile birlikte kullanılacak tüm maddelerin kullanımı ve bağımlılığı konusunda dönemsel eğitimler verilmelidir. Ayrıca sağlık ve eğitim alanındaki meslek gruplarına da tütün kontrolü konusunda dönemsel eğitimler verilmesi oldukça faydalı olacaktır. Araştırma sonucunda sigara bağımlılığının psikolojik semptomlar ile birlikte artış gösterdiği saptanmıştır. Fakat bağımlılığın mı semptomları meydana getirdiği, yoksa semptomların mı bağımlılığa neden olduğu hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu araştırmada olduğu gibi kapsamlı ve epidemiyolojik olan çalışmaların, klinik ortamda çalışılırken öncü olan problemin belirlenmesi ve bağımlılık da dahil tüm psikopatolojilerden muzdarip kişiler için en uygun tedavi planının oluşturulabilmesi adına oldukça faydası dokunacak ve klinisyenlere önemli bir yol haritası oluşturacaktır. Bundan sonra da bağımlılık üzerine yapılacak çalışmaların, yapmış olduğumuz; kıymetli, her süreci emek dolu ve oldukça işlevsel olan geniş çaplı Türkiye Bağımlılık Risk Profili ve Ruh Sağlığı Haritası Araştırmamızın sonuçları ışığında yapılması faydalı olacaktır.
- Psikolojik dayanıklılık ve sigara bağımlılığı arasındaki ilişkiye odaklanan araştırmalar incelendiğinde bu konunun çok kısıtlı olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmanın psikolojik dayanıklılık ve sigara bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıdaki araştırmalar biri olarak literatüre katkı sağladığı ve önemli olduğu düşünülmektedir. Ortaya konan sonuçlar bağımlılık alanında çalışan klinisyenlere yol gösterici olabilir. Bağımlılık tedavisinde duygu düzenleme çalışmaları ve psikolojik dayanıklılık odak noktası olarak gösterilebilir. Ayrıca psikolojik dayanıklılığın arttırılmasına yönelik çalışmalara yön verebilir.

## KAYNAKÇA

- Addolorato, G., Caputo, F., Capristo, E., Colombo, G., Gessa, G.L., & Gasbarrini, G. (2000). Ability of baclofen in reducing alcohol craving and intake: II--Preliminary clinical evidence. *Alcohol Clin Exp Res.*, *24*, 67–71.
- Aksoy, A., & Ögel, K. (2005). Sokakta yaşayan çocuklarda kendine zarar verme davranışı ve madde kullanımı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, *6*, 163-169.
- Alevsaçanlar, S. (2015). Madde Bağımlılarında Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar ve Şema Sürdürücü Baş Etme Davranışları: Şema Terapi Çerçevesinde Bir İnceleme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Anlı, İ., & Can, Y. (2016). Alkol kullanım bozukluklarında erken dönem uyumsuz şemaların üstesinden gelme biçimleri: Şema terapi çerçevesinde bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *18(32)*, 15-31.
- Arevalo, L. S., Oosterhuis, D. M., Coker, D., & Brown, R.S. (2008). Physiological response of cotton to high night temperature. *Amer. J. Plant Sci. and Biotechnol*, *2*, 63-68.
- Arntz, A., & Genderen, A. A. (2013). *Sınır kişilik bozukluğu şema terapi*. Miray Şaşıoğlu ve Sandy Kohen (Çev.). Psikonet Yayınları.
- Bal, F. (2019). Şema terapinin sigarayı bırakma davranışı üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *6 (1)*, 187-199.
- Ball, S. A., & Young, J. E. (2000). Dual focus schema therapy for personality disorders and substance dependence: Case study results. *Cognitive and Behavioral Practice*, *7*, 270-281.
- Bazzano, L. A., He, J., Muntner, P., Vupputuri, S., & Whelton, P. K. (2003). Relationship between cigarette smoking and novel risk factors for cardiovascular disease in the United States. *Annals of internal medicine*, *138(11)*, 891-897.
- Behary, W. T. (2017). *Narsistle ateşkes*. Melis Caner ve Nihan Azizlerli (Çev.). Psikonet Yayınları.

- Bekir, S. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Düzeyinin Duygusal Şemalar, Eylemli Kişilik ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Bennet, T., Holloway, K., & Farrington, D. P. (2008). The statistical association between drug misuse and crime: A meta analysis. *Aggression and Violent Behaviour, 13*, 107-118.
- Beyazıt, U. (2017). Çocuk İhmalinin Önlenmesine Yönelik Anne Eğitim Programının Etkililiği. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bojed, F. B., & Nikmanesh, Z. (2013). Role of early maladaptive schemas on addiction potential in youth. *International Journal of High Risk Behaviors and Addictation, 2*(2), 72-76.
- Bowen, S., & Marlatt, G. A. (2009). Surfing the urge: brief mindfulness-based intervention for college student smokers. *Psychology of Addictive Behaviors, 23*, 666–671.
- Brion, M. J., Victora, C., Matijasevich, A., Horta, B., Anselmi, L., Steer, C., Menezes, A. M. B., Lawlor, D. A., & Smith, G. D. (2010). Maternal smoking and child psychological problems: disentangling causal and noncausal effects. *Pediatrics, 126*(1), 57-65.
- Burns, D. M. (2003). Epidemiology of smoking-induced cardiovascular disease. *Progress in Cardiovascular Diseases, 46*(1), 11-29.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & DEMİREL, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Pegem Akademi.
- Chou, S.P., Goldstein, R.B., Smith, S.M., Huang, B., Ruan, W.J., Zhang, H., Jung, J., Saha, T.D., Pickering, R.P., & Grant, B.F. (2016). The epidemiology of DSM-5 nicotine use disorder: Results from the National Epidemiologic Survey on alcohol and related conditions-III. *J Clin Psychiatry, 77*(10), 1404-1412.
- Clair, C., Rigotti, N. A., Porneala, B., Fox, C. S., D'Agostino, R. B., Pencina, M. J., & Meigs, J. B. (2013). Association of smoking cessation and weight change with cardiovascular disease among adults with and without diabetes. *Jama, 309*(10), 1014-1021.

- Çakırca, F. (2020). Kişilerin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ve Öfke Kontrol Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- de Leon, J., Diaz, F. J., Rogers, T., Browne, D., & Dinsmore, L. (2002). Initiation of daily smoking and nicotine dependence in schizophrenia and mood disorders. *Schizophrenia Research*, 56(1-2), 47-54.
- Demir, E. Y., & Soygüt, G. (2014). Şema terapiyle izlenen bir olgu bağlamında panik bozukluğu ile şemalar arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 3, 109-115.
- Diwan, A., Castine, M., Pomerleau, C. S., Meador-Woodruff, J. H., & Dalack, G. W. (1998). Differential prevalence of cigarette smoking in patients with schizophrenic vs mood disorders. *Schizophrenia Research*, 33(1-2), 113-118.
- D'Onofrio, J. (2019). Examining Early Maladaptive Schemas, Depression, and Health Behaviors. Unpublished Master Dissertation, Rowan University.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2015). Prevalence of tobacco smoking. <http://www.who.int/gho/tobacco/use/en/>.
- Ekinci, A., Ekinci, O., Türkçarpar, H., & Özbay, H. (2012). Alkol bağımlısı olguların sağlıklı kontrollerle emosyonel şemalar yönünden karşılaştırılması ve klinik özelliklerle ilişkisi. *Archives of Neuropsychiatry/Noropsikiatri Arşivi*, 49(4).
- Eliasson, B. (2003). Cigarette smoking and diabetes. *Progress in Cardiovascular Diseases*, 45(5), 405-413.
- Elwyn, L., & Smith, C., (2013). Child maltreatment and adult substance abuse: The role of memory. *Journal of Social Work Practice in the Addictions*, 13(3), 1-22.
- Erükçü, G. (2013). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeyden Gelen Ergenlerin Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Farell, J. M., Reiss, N., & Shaw, I. A. (2015). *Şema terapi klinisyenin rehberi*. Emel Alkan ve Sevinç Göral Alkan (Çev.). Psikonet Yayınları.
- Furrukh, M. (2013). Tobacco smoking and lung cancer perception-changing facts. *Sultan Qaboos Univ Med J.*, 13(3), 345-358.
- Góngora, V., Grinhauz, A., & Suárez Hernández, N. (2009). Eating disorders in adolescents: A study of behaviours and cognitions. *Psicologia Clinica y Psicopatologia*, 16, 25-31.
- González-Jiménez, A. J., & Hernández-Romera, M. M. (2014). Early maladaptive schemas in adolescence: A quantitative study. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 132, 504-508.
- Gör, N., Yiğit, İ., Kömürcü, B., & Ertürk, İ. Ş. (2017). Geçmişin mirası ve geleceğin haritası: Erken dönem uyumsuz şemalar. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(10), 197-217.
- Günaltay, S. (2017). Alkol ve Madde Bağımlılığı ile Erken Yaş Dönemi Uyum Bozucu Şemalar Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güzey Aras, Y., & Güngen, A. C. (2018). Yataklı serviste takip edilirken yoğun bakım ihtiyacı gelişen inme hastalarında kalp hastalıkları ve sigara içiminin rolü. *Ortadoğu Medical Journal*, 10(4), 407-412.
- Hacıömeroğlu, B., Ak, M., Garip, B., Çınar A., & Conguloğlu, E. (2014). The role of maladaptive schemas and coping strategies in substance dependence. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 3, 162-170.
- Harris, A. E., & Curtin, L. (2002). Parental perceptions, early maladaptive schemas and depressive symptoms in young adults. *Cognitive Therapy and Research*, 26(3), 405-416.
- Hosseinfard S. M., & Kaviani N. (2015). Comparing the early maladaptive schemas, attachment and coping styles in opium and stimulant drugs dependent men in Kerman, Iran. *Addict Health*, 7(1-2), 30-36.
- Hylkema, M., Sterk, P., Boer, W., & Postma, D. (2007). Tobacco use in relation to COPD and asthma. *European Respiratory Journal*, 29, 438-445.

- Itkin, O., Nemets, B., & Einat, H. (2001). Smoking habits in bipolar and schizophrenic outpatients in southern Israel. *The Journal of Clinical Psychiatry, 62*(4), 269-272.
- Jackson, J. G., Diaz, F. J., Lopez, L., & de Leon, J. (2015). A combined analysis of worldwide studies demonstrates an association between bipolar disorder and tobacco smoking behaviors in adults. *Bipolar Disorders, 17*(6), 575-597.
- Kalman, D., Morissette, S. B., & George, T. P. (2005). Co-morbidity of smoking in patients with psychiatric and substance use disorders. *American Journal on Addictions, 14*(2), 106-123.
- Karaosmanoğlu, H. A. (2016). *Eyvah kötü bir şey olacak*. Psikonet Yayınları.
- Karaosmanoğlu, H. A., Soygüt, G. ve Kabul, A., (2011). Psychometric properties of the Turkish Young Compensation Inventory. *Clinical Psychology & Psychotherapy, 20*(2), 171-179.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayınları.
- Karlıkaya, C., Öztuna, F., Aytemur Solak, Z., Özkan, M., & Örsel, O. (2006). Tütün kontrolü. *Toraks Dergisi, 7*(1), 51-64.
- Kaya, İ., & Çeçen-Eroğul, A.R. (2013). Ergenlerde çocukluk dönemi istismar yaşantılarının yordayıcısı olarak aile işlevlerinin rolü. *Eğitim ve Bilim Dergisi, 38*(168), 386-397.
- Khosravani, V., Alvani, A., & Seidisarouei, M. (2016). The relation of early maladaptive schemas and behavioral inhibition/approach systems to defense styles in abusers of synthetic drug: a cross-sectional study. *Journal of Substance, 0*(0), 1-10.
- Kılıç, F. (2016). Bağımlılık ve uyarıcı maddeler. *Osmangazi Tıp Dergisi, 38*(1), 55-60.
- Kılınç, M., & Önder, A. (2019). Ortaokul öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları ile duygu düzenleme yöntemleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 14*(20), 96-132.
- Kırpınar, İ., Deveci, E., Çamur, D. Z. ve Kılıç, A. (2014). Somatoform bozukluğu olan hastalarda erken dönem uyumsuz şemalar. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi, 3*, 84-93.



- Koob, G., & Le Moal, M. (2001). Drug addiction, dysregulation of reward, and allostasis. *Neuropsychopharmacol*, *24*, 97-129.
- Kömürcü, B., & Gör, N. (2016). Erken dönem uyumsuz şemalar ve kaygı üzerine bir derleme. *Nesne Psikoloji Dergisi*, *4(8)*, 183-203.
- Körük, S. (2017). Üniversite öğrencilerinin riskli davranışlarının ortaya çıkmasında yordayıcı bir etmen olarak uyum bozucu şemaların telafisi. *Nesne Psikoloji Dergisi*, *5(9)*, 55-69.
- Kurtuluş, K. (2010). *Araştırma Yöntemleri*. Türkmen Kitabevi.
- Lapsekili, N., & Ak, M. (2012). Bipolar ve unipolar depresyonda erken dönem uyumsuz şemalar: benzerlikler ve farklılıklar. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, *1*, 145-151.
- Leffondre, K., Abrahamowicz, M., Siemiatycki, J., & Rachet, B. (2002). Modeling smoking history: A comparison of different approaches. *Am J Epidemiol*, *156(9)*, 813-23.
- Lewinsohn, P. M., Rohde, P., & Brown, R. A. (1999). Level of current and past adolescent cigarette smoking as predictors of future substance use disorders in young adulthood. *Addiction*, *94(6)*, 913-921.
- Lewis, J. A. (2005). Early Maladaptive Schemas and Personality Dysfunction in Adolescence: An Investigation of the Moderating Effects of Coping Styles. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fordham University, New York.
- Lohr, J. B., & Flynn, K. (1992). Smoking and schizophrenia. *Schizophrenia Research*, *8(2)*, 93-102.
- Loose, C., Graaf, P., & Zarbock, G. (2018). *Çocuk ve ergenler için şema terapi*. N. Azizerli, Y. Yürükler, İ. G. Şan, Ö. Koç ve Z. Karabuda. (Çev.). Psikonet Yayınları.
- Makas, S., & Çelik, E. (2018). Erken dönem uyumsuz şemalar ile sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *17(67)*, 926-937.
- Messner, B., & Bernhard, D. (2014). Smoking and cardiovascular disease significance: Mechanisms of endothelial dysfunction and early atherogenesis. *Arteriosclerosis, Thrombosis, and Vascular Biology*, *34(3)*, 509-515.

- Morrell, H. E., & Cohen, L. M. (2006). Cigarette smoking, anxiety, and depression. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 28(4), 281-295.
- Mozaffari, E., Khaledian, M., & Taghavi, F. (2013). The relationship between early maladaptive schemas of cuts-exclusion and slip among addicts abusing drugs under methadone maintenance treatment. *International Letters of Social and Humanistic Sciences*, 13, 67-74.
- Mykletun, A., Overland, S., Aarø, L. E., Liabø, H. M., & Stewart, R. (2008). Smoking in relation to anxiety and depression: evidence from a large population survey: the HUNT study. *European Psychiatry*, 23(2), 77-84.
- Nikmanesh, Z., Kazemi, Y., Khosravi, M., & Bahonar, M. (2015). Comparing early maladaptive schemas and coping styles in drug dependent and non-dependent prisoners of Zahedan city, Iran. *AMHSR*, 13, 26-31.
- Niskanen, L., Laaksonen, D.E., Nyysönen, K., Punnonen, K., Valkonen, V.P., Fuentes, R., Tuomainen, T.P., Salonen, R., & Salonen, J.T. (2004). Inflammation, abdominal obesity, and smoking as predictors of hypertension. *Hypertension*, 44(6), 859-865.
- Orang, S., Hashemi Razini, H., & Abdollahi, M. H. (2017). Relationship between early maladaptive schemas and meaning of life and psychological well-being of the elderly. *Iranian Journal of Ageing*, 12(3), 326-345.
- Orth, U., Robins, R. W., & Widaman, K. F. (2012). Life-span development of self-esteem and its effects on important life outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102, 1271-1288.
- Ögel, K. (2015). *Bağımlı aileleri için rehber kitap*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ögel, K. (2017). *Bağımlılık ve tedavisi temel kitabı*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Özer, İ. Ş., Sorgun, M. H., Rzayev, S., Kuzu, M., Tezcan, S., Yılmaz, V., Ulukan, Ç., Çotur, H., Rawandi, A., & Işıkkay, C. T. (2015). Genç iskemik inme hastalarında inme etiyojisi, risk faktörleri ve hastaların izlemdeki fonksiyonel durumları. *Turk J Neurol*, 21, 159-164.

- Öztürk, Y. E., Kırılıoğlu, M., & Kıraç, R. (2015). Alkol ve madde bağımlılığında risk faktörleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 18(2), 97-118.
- Öztürk, O., & Uluulu, N. A. (2016). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. (14. Baskı). Nobel Tıp Kitapevi.
- Pennington, D. L., Durazzo, T. C., Schmidt, T. P., Abé, C., Mon, A., & Meyerhoff, D. J. (2015). Alcohol use disorder with and without stimulant use: brain morphometry and its associations with cigarette smoking, cognition, and inhibitory control. *PloS One*, 10(3).
- Rafaeli, E., Bernstein, D. P., & Young, J. E. (2016). *Şema terapi ayırıcı özellikler*. H. A. Karaosmanoğlu. (Çev.). Psikonet Yayınları.
- Razavi, V., Soltaninezhad, A., & Rafiee, A., (2012). Comparing of early maladaptive schemas between healthy and addicted men. *Zahedan J Res Med Sci*. 14(9), 60-63.
- Reinecke, M. A., Dattillo, F. M., & Freeman, A. R. (2015). *Çocuklar ve ergenlerde bilişsel terapi*. Yavuz Selim Altındal. (Çev.). Litera Yayıncılık.
- Remen, T., Pintos, J., Abrahamowicz, M., & Siemiatycki, J. (2018). Risk of lung cancer in relation to various metrics of smoking history: a case-control study in Montreal. *BMC Cancer*, 18(1), 1275.
- Roediger, E. (2015). *Şema terapi nedir*. Sevinç Ataman (Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Shaghaghly, F., Saffarinia, M., Iranpoor, M., & Soltanynejad, A. (2011). The relationship of early maladaptive schemas, attributional styles and learned helplessness among addicted and non-addicted men. *Addict & Health*, 3(1-2), 45-52.
- Shorey, R. C., Anderson, S. E., & Stuart, G. L. (2012). Gender differences in early maladaptive schemas in a treatment-seeking sample of alcohol-dependent adults. *Substance Use & Misuse*, 47, 108-116.
- Shorey, R. C., Anderson, S., & Stuart, G. L. (2013). Early maladaptive schemas of substance abusers and their intimate partners. *Journal Psychoactive Drugs*, 45(3), 266-275.
- Shorey, R. C., Stuart, G. L., & Anderson, S. (2012). The early maladaptive schemas of an opioid-dependent sample of treatment seeking young

- adults: A descriptive investigation. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 42(3), 271-278.
- Shorey, R. C., Stuart, G. L., & Anderson, S. (2013). Early maladaptive schemas among young adult male substance abusers: A comparison with a non-clinical group. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 44(5), 522-527.
- Soygüt, G., & Çakır, Z. (2009). Ebeveynlik biçimleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkilerde kişilerarası şemaların aracı rolü: Şema odaklı bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2), 144-152.
- Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A., & Çakır, Z. (2009). Erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ün psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 75-84.
- Steiger, A. E., Allemand, M., Robins, R.W., & Fend, H.A. (2014). Low and decreasing self esteem during adolescence predict adult depression two decades later. *Journal of Personality and Social Psychology*, 106(2), 325-338.
- Şahin, Ö. (2017). Madde Bağımlılığı Tanısı Almış Kişilerde Benlik Saygısı İle Sosyal Fobi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tarhan, N., & Nurmedov, S. (2012). *Bağımlılık*. Timaş Yayınları.
- Thimm, J. C. (2017). Relationships between early maladaptive schemas, mindfulness, self-compassion, and psychological distress. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 17(1), 3-17.
- Tortamış, M. (2014). Evli Bireylerde Romantik Kıskançlık ve Aldatma Düzeyi Eğiliminin Şema Terapi Modeli Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tosun, M. (2008). Madde bağımlılığına genel bakış. *İ.Ü Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*, 62, 201-220.
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, M. B., Moffitt, T. E., Robins, R. W., Poulton, R., & Caspi, A. (2006). Low self-esteem during adolescence predicts

poor health, criminal behavior, and limited economic prospects during adulthood. *Developmental Psychology*, 42, 381-390.

- Tunçel, T. (2019). Evli Bireylerde Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar, Algılanan Ebeveynlik Stilleri, Şema Sürdürücü Başa Çıkma Davranışları ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkiler: Şema Terapi Modeli Çerçevesinde Bir İnceleme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ural, A., & Kılıç, İ. (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Detay Yayıncılık.
- Uysal, M. A., Kadakal, F., Karşıdağ, Ç., Bayram, N. G., Uysal, Ö., & Yılmaz, V. (2004). Fagerstrom nikotin bağımlılık testinin Türkçe versiyonunun güvenilirliği ve faktör analizi. *Tüberküloz ve Toraks*, 52(2), 115-121.
- Ünal, E. (2014). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Psikopatolojik Semptomlar Üzerindeki Etkisi: Erken Dönem Uyumsuz Şemaların ve Şema Baş Etme Biçimlerinin Rolü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Velibaşoğlu, B. (2014). Obsesif Kompulsif Hastalarında Obsesyon, Kompulsiyon Ve Endişe İle Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar, Üst Biliş ve Düşünce Eylem Kaynaşması Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Wakschlag, L. S., Lahey, B. B., Loeber, R., Green, S. M., Gordon, R. A., & Leventhal, B. L. (1997). Maternal smoking during pregnancy and the risk of conduct disorder in boys. *Archives of general psychiatry*, 54(7), 670-676.
- Yalçın, E., Eşsizoğlu, A., Akkoç, H., Yaşan, A., & Gürgen, F. (2009). Dicle Üniversitesi öğrencilerinde madde kullanımını belirleyen risk faktörleri. *Klinik Psikiyatri Bülteni*, 12, 125-133.
- Yalçın, S. B., Ak, M., Kavaklı, M., & Kesici, Ş. (2018). Mutluluğun önündeki engel: Erken dönem uyumsuz şemalar. *JCBPR*, 7(1), 7-13.
- Yeh, H. C., Duncan, B. B., Schmidt, M. I., Wang, N. Y., & Brancati, F. L. (2010). Smoking, smoking cessation, and risk for type 2 diabetes mellitus: a cohort study. *Annals of Internal Medicine*, 152(1), 10-17.

- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Güncelleştirilmiş Geliştirilmiş 5. Baskı. Seçkin Yayıncılık.
- Yiğit, İ., & Çelik, C. (2016). İlişki doyumunun erken dönem uyum bozucu şemalar, kişilerarası ilişki tarzları ve kendilik algısı açısından değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(38), 77-87.
- Young, J. E. (1994). *Young-Rygh Avoidance Inventory*. Cognitive Therapy Center of New York.
- Young, J. E. (1995). *The Young Compensation Inventory*. Cognitive Therapy Centre of New York.
- Young, J. E. (2005). *The Young Schema Questionnaire-Short Form 3*. Cognitive Therapy Centre.
- Young, J. E., & Klosko, J. S. (2017). *Hayatı yeniden keşfedin*. Sandy Kohen ve Diana Güler. (Çev.). Psikonet Yayınları.
- Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2013). *Şema terapi*. T. V. Soylu, (Çev.). Litera Yayıncılık.
- Yurtsever, S. S., & Sütçü S. T. (2017). Algılanan ebeveynlik biçimleriyle bozulmuş yeme tutumu arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların ve duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(80), 20-37.
- Zamirinejad, S., Hojjat, S., K., Moslem, A., Hosseini, V. M., & Akaberi, A. (2018). Predicting the risk of opioid use disorder based on early maladaptive schemas. *Am J Mens Health*, 12(2), 202-209.
- Zhu, H., Luo, X., Cai, T., He, J., Lu, Y., & Wu, S. (2016). Life event stress and binge eating among adolescents: The roles of early maladaptive schemas and impulsivity. *Stress & Health*, 32(4), 395-401.
- Ziedonis, D. M., & George, T. P. (1997). Schizophrenia and nicotine use: report of a pilot smoking cessation program and review of neurobiological and clinical issues. *Schizophrenia Bulletin*, 23(2), 247-254.

## EKLER

### **EK-1: Anket Formu Young Şema Ölçeği**

**Yönerge:** Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olamadığınız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin duygusal olarak ne hissettiğinize dayanarak cevap verin.

Bir kaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın.

1 den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şikkı seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

#### **Derecelendirme:**

- 1- Benim için tamamıyla yanlış
- 2- Benim için büyük ölçüde yanlış
- 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla
- 4- Benim için orta derecede doğru
- 5- Benim için çoğunlukla doğru
- 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

(Etik nedenlerden dolayı ilk 3 maddeye yer verilmiştir.)

1. \_\_\_ Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.
2. \_\_\_ Beni terkedeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.
3. \_\_\_ İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum

## Young Kaçınma Ölçeği

Aşağıda kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Daha sonra 1 den 6 ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek dereceyi seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

- 1- Benim için tamamıyla yanlış
- 2- Benim için büyük ölçüde yanlış
- 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla
- 4- Benim için orta derecede doğru
- 5- Benim için çoğunlukla doğru
- 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

(Etik nedenlerden dolayı ilk 3 maddeye yer verilmiştir.)

1. \_\_\_ Beni üzen konular hakkında düşünmemeye çalışırım.
2. \_\_\_ Sakinleşmek için alkol alırım.
3. \_\_\_ Çoğu zaman mutluyumdur.



## Young Telafi Ölçeği

Aşağıda kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Eğer isterseniz ifadeyi size en yakın gelecek şekilde yeniden yazıp derecelendirebilirsiniz. Daha sonra 1'den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek dereceyi seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın

- 1- Benim için tamamıyla yanlış
- 2- Benim için büyük ölçüde yanlış
- 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla
- 4- Benim için orta derecede doğru
- 5- Benim için çoğunlukla doğru
- 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

(Etik nedenlerden dolayı ilk 3 maddeye yer verilmiştir.)

1. \_\_\_ Kırıldığımı çevremdeki insanlara belli ederim.
2. \_\_\_ İşler kötü gittiğinde sıklıkla başkalarını suçlarım.
3. \_\_\_ İnsanlar beni hayal kırıklığına uğrattığında veya ihanet ettiğinde çok fazla öfkelenir ve bunu gösteririm.

### Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi

(Etik nedenlerden dolayı ilk 3 maddeye yer verilmiştir.)

Soru 1: İlk sigaranızı sabah uyandıktan ne kadar sonra içersiniz?

- a. Uyandıktan sonraki ilk 5 dakika içinde b. 6- 30 dakika içinde c. 31- 60 dakika d. 1 saatten fazla

Soru 2: Sigara içmenin yasak olduğu örneğin; otobüs, hastane, sinema gibi yerlerde bu yasağa uymakta zorlanıyor musunuz?

- a. evet b. hayır

Soru 3: İçmeden duramayacağınız, diğer bir deyişle vazgeçemeyeceğiniz sigara hangisidir?

- a. Sabah içtiğim ilk sigara b. Diğer herhangi biri

## İNTİHAL RAPORU

### DOĞANAY ÇELİK

#### ORJİNALLİK RAPORU

% **14**

BENZERLİK ENDEKSİ

% **10**

İNTERNET  
KAYNAKLARI

% **5**

YAYINLAR

% **10**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

#### BİRİNCİL KAYNAKLAR

<b>1</b>	<b>Submitted to Istanbul Aydın University</b> Öğrenci Ödevi	% <b>3</b>
<b>2</b>	<b>hdl.handle.net</b> İnternet Kaynağı	% <b>3</b>
<b>3</b>	<b>www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080</b> İnternet Kaynağı	% <b>1</b>
<b>4</b>	<b>earsiv.sehir.edu.tr:8080</b> İnternet Kaynağı	% <b>1</b>
<b>5</b>	<b>Submitted to Anadolu University</b> Öğrenci Ödevi	% <b>1</b>
<b>6</b>	<b>Submitted to Yeditepe University</b> Öğrenci Ödevi	% <b>1</b>
<b>7</b>	<b>www.adapsikoloji.com</b> İnternet Kaynağı	% <b>1</b>
<b>8</b>	<b>nesnedergisi.com</b> İnternet Kaynağı	% <b>1</b>
<b>9</b>	<b>Submitted to Middle East Technical University</b> Öğrenci Ödevi	% <b>1</b>

## ETİK KURUL RAPORU



### BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

11.11.2020

Sayın Doğanay Çelik

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2020/821 proje numaralı ve **“Erken Dönem Şemalar, uyumsuz baş etme biçimleri ve sigara bağımlılığı ilişkisi”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

**Not:** Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.